ONDERZOEK ONDER IN JEZUS GELOVENDE JODEN

Een eerste uitgebreid onderzoek onder Messiasbelijdende Joden in Nederland is in 2010 gedaan door Léonneke Romeijn van de Christelijke Hogeschool in Ede.

Hieronder:
- korte weergave van het onderzoek en van een studiedag erover (1 pagina)
- het hele rapport (49 pagina's)
- de bijlage met antwoorden van geïnterviewde Joden (57 pagina's)

Léonneke Romeijn deed haar onderzoek in opdracht van Hadderech, de Nederlandse vereniging van Joden die geloven dat Jesjoea (Hebreeuwse naam van Jezus) de Messias is. Léonneke concludeerde dat Messiasbelijdende Joden zich sterk verbonden voelen met het Joodse volk en met Israël, maar ook dat ze hun Joodse identiteit dikwijls verzwijgen. Dit verzwijgen komt voort uit de Tweede Wereldoorlog. De angst en de trauma's uit die periode raken zowel de Messiasbelijdende Joden als de andere Joden in Nederland heel diep, soms tot in de derde generatie.
Messiasbelijdende Joden zoeken naar de verbinding tussen het eerste verbond, dat God met Israël sloot, en het tweede verbond, dat met de komst van Jesjoea voor alle gelovigen is gekomen. Messiasbelijdende Joden zijn kinderen van Abraham en staan in het verbond dat God met Abraham sloot, maar zij staan ook in het vernieuwde verbond met Jesjoea.
Volgens de protestantse onderzoekster Romeijn is er vanuit de kerken nooit aandacht geweest voor deze dubbele verbondsidentiteit. De helft van de ondervraagden geeft aan lid te zijn van een christelijke geloofsgemeenschap. Of zij zich ook thuis voelen in die geloofsgemeenschap hangt sterk af van de mate waarin hun Joodse identiteit er mag zijn en de mate waarin er aandacht is voor Israël en het Joodse volk.
Met toestemming van L. Romeijn zijn het onderzoeksrapport, getiteld *Ontmoeting*, en de bijlage met citaten van de geïnterviewde personen hieronder te vinden. In totaal is dit document (0333 op www.stucom.nl) daarmee 107 pagina's.

GEEN BRUG MAAR GROTE STOEL

Naar aanleiding van bovengenoemd onderzoek was er op 8 november 2010 in Ede een studiedag van het Centrum voor Israëlstudies (CIS) rond de vraag 'Joodse volgelingen van Jezus, brug tussen synagoge en kerk?' Dr. Richard Harvey, een Messiasbelijdende Joodse theoloog uit Engeland, zei op die vraag tegen de 150 aanwezigen: 'Ik ben niet de brug tussen christenen en Joden, ik sta zowel aan de Joodse kant, waar ik volledig Joods ben, en ik sta aan de christelijke kant, waar ik volledig christen ben. Ik voel mij aan beide kanten thuis en heb niet de behoefte om een brug te moeten zijn'. Hij illustreerde de positie van de Messiasbelijdende Joden met een ander beeld. Er is volgens hem geen sprake van twee stoelen, de synagoge en de kerk, waar de Messiasbelijdende Joden tussen vallen, zoals zo vaak gedacht wordt. In Gods werkelijkheid is er één grote stoel met hen juist in het midden. Een kerk die het zonder Israël wil doen en een synagoge die het zonder Jesjoea wil doen, zitten beiden op de rand van deze stoel en lopen het gevaar er aan de zijkant van af te vallen.
Volgens dr. Evert van der Poll, een predikant die gepromoveerd is op de Messiaanse beweging, hebben Messiasbelijdende Joden een brugfunctie in het gesprek van de Kerk met de Joden. Hij is niet erg in voor dialoog tussen vertegenwoordigers van de Kerk en de synagoge als zijn Messiasbelijdende Joodse broeders daarbij a priori niet welkom zijn.

Kees Slijkerman

Bovenstaande gegevens zijn met toestemming overgenomen uit Bouwen aan de Nieuwe Aarde, januari 2011.
Léonneke Romeijn is in haar onderzoek geen rooms-katholieke Messiasbelijdende Joden tegengekomen. De oorzaak daarvan is wellicht dat haar contacten via Hadderech liepen. Over rooms-katholieke Messiasbelijdende Joden leest u wel in 0272uk op www.stucom.nl.

Meer:
- de Nederlandse vereniging van Joden die geloven dat Jesjoea de Messias is: www.hadderech.nl
- rubriek Joden - christenen op www.stucom.nl
- de internationale beweging Toward Jerusalem Council II: www.tjcii.nl.

'ONTMOETING'

Afstudeerproject van:
Naam: Léonneke Romeijn – Domburg (A.) (050510)
Opleiding: Godsdienst Pastoraal Werk (G5V)
Coach CHE: Nico Belo
Opdrachtgever: Hadderech, de Nederlandse Vereniging van Jesjoea Hammasjiach, belijdende Joden

INHOUD **pagina:**

Inhoudsopgave *2*
Voorwoord *3*
Samenvatting *5*

Hoofdstuk 1 – Inleiding
1.1 Aanleiding van het onderzoek *6*
1.2 Doelstelling en opzet van het onderzoek *6*
1.3 Werkwijze *7*
1.4 Opzet van het rapport *8*
Hoofdstuk 2 – Messiasbelijdende Joden in Nederland
2.1 Geschiedenis in vogelvlucht *10*
2.2 Hadderech *11*
2.3 Identiteit *12*
Hoofdstuk 3 – Joden in Nederland
3.1 Inleiding *14*
3.2 Joden in Nederland *14*
3.3 Halacha *15*
3.4 Wie is Joods? *16*
Hoofdstuk 4 – De Interviews
4.1 Inleiding *17*
4.2 Algemeen *17*
4.3 Joodse identiteit *18*
4.4 Gezinssituatie *20*
4.5 Messiasbelijdende Joden *22*
4.6 Hadderech *24*
4.7 Jodendom of Joods geloof *27*
4.8 Christelijke geloofsgemeenschappen *29*
4.9 Geloof: de Bijbel *32*
4.10 Geloof: de Messias *32*
4.11 De staat Israël *36*
Hoofdstuk 5 – Conclusies
5.1 Inleiding *40*
5.2 Joodse identiteit *40*
5.3 Geloof in Jesjoea *41*
5.4 Theologische thema's *41*
5.5 Hadderech *42*

Nawoord *44*
Bibliografie *45*
Bijlage 1 - Theologische reflectie
1.1 Inleiding *46*
1.2 Joodse identiteit *46*
1.3 Christelijke identiteit van Joodse gelovigen *47*
1.4 De Messias *48*
1.5 Toekomstverwachting *48*

VOORWOORD

Ieder mens gaat in zijn leven door allerlei fasen heen. Dit betreft het dagelijks leven, maar ook het geestelijk leven of geloofsleven. Een mens maakt in zijn of haar leven allerlei ontwikkelingen en gebeurtenissen mee die het vorm en inhoud geven. Men komt al dan niet tot allerlei ontdekkingen, ervaart het leven misschien als een zoektocht, een puzzeltocht of als een feest, als een zware tocht of misschien als een woestijntocht. Soms lijkt het leven ook een onbegaanbare tocht.

De tocht in het geloof in mijn leven begon al op jonge leeftijd. Ik was een jaar of tien toen de woorden van de predikant in de kerk als het ware werkelijk bij me 'binnen' kwamen. Ik ging begrijpen waar hij het over had en dat maakte indruk op mij. Als jong kind vond ik overigens de bijbelverhalen van de juf op school ook prachtig, zij gebruikte dan zo'n mooi groen bord met allerlei platen die ze er 'zomaar' op kon plakken. Bij één van die vertellingen vertelde ze heel intens over het lijden en sterven van Jezus. Toen kwam er heel diep van binnen een besef dat hij ook voor mij was gestorven aan het kruis.

De tocht die ik ging in het geloof was niet zozeer een actieve zoektocht om antwoorden te vinden op wat ik nu eigenlijk geloofde, maar het was meer een rustige, kabbelende tocht die mooie, maar ook moeilijke ervaringen op mijn levenspad brachten. Ik was er zeker van dat God met mij 'meeleefde' en in perioden van wanhoop of verdriet wist ik Hem altijd wel te vinden door het gebed.

In 1998 volgde ik samen met mijn man Martin een Alpha-cursus en opnieuw kwam er een verdieping in mijn geloofsleven. Ik leerde wat het betekende om God bij allerlei (dagelijkse) dingen van mijn leven te betrekken en ik ervoer bewust de kracht van de Heilige Geest daarbij. Met die verandering in mijn geloofsleven kwam er ook een open oog en oor voor het volk Israël van toen en nu. Ik had nooit te horen gekregen of beseft wat een belangrijke plaats Gods volk nog steeds speelt in Zijn plan met de mensheid en met deze wereld. Ik ervaar het als een groot voorrecht en als genade dat ik de plaats van Israël mag herkennen en erkennen in het plan van God.

Juist dit volk kan spreken over turbulente levensfasen die zij heeft meegemaakt door de geschiedenis heen. De persoonlijke getuigenissen van Joden en Messiasbelijdende Joden spreken dikwijls over een moeilijk begaanbare, zo niet onbegaanbare weg. Toch heeft het volk standgehouden, zelfs na de verschrikkingen die het heeft moeten doorstaan in en na de Tweede Wereldoorlog. God laat Zijn volk niet los en geeft het steeds weer nieuwe kracht om te leven.

Nooit eerder ben ik zo intensief betrokken geweest bij Israël, het Joodse volk, met name bij de Messiasbelijdende Joden, als bij deze opdracht. De afstudeeropdracht van Hadderech ervaar ik als een cadeau van God, een opdracht die Hij op mijn pad heeft gebracht. Met heel veel plezier en in verwondering van Zijn kracht heb ik dan ook aan deze opdracht gewerkt.

In het rapport dat voor u ligt heb ik geprobeerd een antwoord te vinden op de vraag hoe Messiasbelijdende Joden in Nederland hun Joodse- en christelijke identiteit in hun dagelijks leven en in hun geloofsleven beleven. In het inleidende hoofdstuk verwoord ik de aanleiding en het doel van het onderzoek en op welke wijze ik het onderzoek heb uitgevoerd.

In de twee hoofdstukken daaropvolgend, respectievelijk met de titels: Messiasbelijdende Joden - en Joden in Nederland, geef ik achtergrondinformatie over deze beide groepen en hoe zij van belang zijn voor de beleving van de betreffende doelgroep die ik heb geïnterviewd en voor de beschrijving van deze gesprekken in het kader van de eerdergenoemde vraagstelling.

Vervolgens volgt een uitgebreid verslag, in hoofdstuk 4, van de reacties, zowel mondeling als schriftelijk, die ik heb gekregen van een kleine vijftig Messiasbelijdende Joden in Nederland, al dan niet lid van Hadderech. In hoofdstuk 5 volgen een aantal conclusies die ik op grond van het onderzoek heb gemaakt. Vanwege het theologisch karakter van de opleiding heb ik een theologische reflectie geschreven die is bijgevoegd in de bijlage. Dit is een kleine aanzet, die vooral vanuit empirisch oogpunt is geschreven. Op theologisch gebied is er weinig geschreven over de Messiasbelijdende Joden. Wellicht is dit onderzoek aanleiding tot verdere theologische studie over dit onderwerp.
Een extra bijlage, die vanwege de omvang niet in het rapport is opgenomen, bestaat uit de uitgebreide uitwerking van de interviews.

Omdat er geen eensluidende naam is voor de gelovige in Jezus met een Joodse achtergrond, heb ik in dit rapport gekozen voor de term Messiasbelijdende Joden. In de wetenschap dat niet iedereen zich zo noemt, heb ik hier toch voor gekozen om de duidelijkheid van het rapport te verhogen. Zo heb ik ook gekozen voor de naam Jesjoea in plaats van Jezus, omdat dat de naam is die door Hadderech wordt gebruikt en omdat de naam Jezus in zowel Jodendom als Messiasbelijdend Jodendom een smet draagt. In de citaten van de geïnterviewden zelf heb ik de naam Jezus wel laten staan als zij die zelf zo gebruikten.

De titel van dit rapport heb ik 'ontmoeting' genoemd. De ontmoeting en de gesprekken die ik gevoerd heb met mensen die afstammen van het Joodse volk is voor mij heel bijzonder geweest. Een wens die al langere tijd in mijn hart leefde is nu uitgekomen. Gods volk niet alleen maar liefhebben vanaf de 'zijlijn', vooral in gedachte en met het verstand, maar daadwerkelijk met hen in contact komen, van hart tot hart met hen spreken en hen 'ontmoeten'.

Ik wens een ieder veel leesplezier bij het lezen van dit rapport.

Ottoland, juni 2010
Léonneke Romeijn

SAMENVATTING

In dit afstudeerproject wordt verslag gedaan van de resultaten van een onderzoek naar de identiteitsbeleving van Messiasbelijdende Joden in Nederland. De doelstelling van het onderzoek is om meer kennis en inzicht te krijgen in de beleving van de Joodse- en christelijke identiteit in het dagelijks leven en in het geloofsleven van Messiasbelijdende Joden in Nederland. Het rapport kan tevens een bijdrage leveren aan de interne bezinning binnen het bestuur van Hadderech, de Nederlandse Vereniging van Jesjoea Hammasjiach belijdende Joden, voor het beleid van de vereniging in de komende jaren.
Na de Tweede Wereldoorlog wordt de Joodse identiteit voor Messiasbelijdende Joden steeds belangrijker. Daarmee komt echter hun deelname in de christelijke kerken onder druk te staan omdat zij daar nauwelijks erkenning krijgen voor hun 'dubbele' identiteit. Hun verbondenheid met Israël en het Joodse volk wordt echter steeds sterker.
Uit het onderzoek blijkt dat Messiasbelijdende Joden behoefte hebben om naast hun geloofsbeleving in Jesjoea, invulling te geven aan hun Joodse identiteit. Dit doen zij onder meer door Joodse symbolen en rituelen te gebruiken in hun dagelijks leven en in hun geloofsleven. Juist met de behoefte aan erkenning van hun Joodse identiteit en hun geloof in Jesjoea kunnen zij nauwelijks terecht in de kerk. De heilloze geschiedenis van de vervangingstheologie is daar debet aan. De theologie mag daarin misschien een flinke stap hebben gezet, in de plaatselijke kerken blijkt de vervangingstheologie een hardnekkig onkruid dat lastig is te verwijderen.
Uit het onderzoek blijkt dat de Joodse identiteit domineert ten opzicht van de christelijke identiteit en er ligt voor de kerk dan ook een stevige opdracht om een fundamenteel verandering van denken op gang te brengen binnen de kerken over de vraag: hoe kunnen we er als kerk voor zorgen dat onze gelovige Joodse broeders en zusters zich thuis gaan voelen binnen de christelijke geloofsgemeenschappen.
Uit het onderzoek blijkt ook dat de christelijke dogma's zoals de Drie-eenheid en de goddelijkheid van Jesjoea door Messiasbelijdende Joden vaak vanuit hun Joodse denken wordt gezien. Zij kunnen meestal niet uit de voeten met het 'hokjesdenken' vanuit de Griekse denkwereld die de westerse kerk sterk heeft overgenomen.
Voor Hadderech komen er een aantal boeiende en haalbare conclusies uit het onderzoek voort: de behoefte om elkaar vaker te ontmoeten is in te vullen door het organiseren van ontmoetingen rondom een Joodse feestdag of een excursie naar een Joodse gelegenheid. Men kan met de jongeren aan de slag door bijvoorbeeld een kamp te organiseren of bijeenkomsten waarin het intergeneratief leren nieuwe uitdagingen schept: de jongeren leren van ouderen en de ouderen leren van de jongeren. Ook op het gebied van de PR, het verspreiden van de bekendheid van Hadderech in Nederland, en voor het maandblad zijn vanuit het onderzoek mogelijkheden aangereikt om dit aantrekkelijker te maken.
Het enthousiasme onder sommige leden is groot om de vereniging een nieuwe impuls te geven en dat is belangrijk voor de voortgang van een belangrijke vereniging als Hadderech. Messiasbelijdende Joden zijn de eerstelingen van de Oogst. De dubbel uitverkorenen. Vanuit de Joodse identiteit en het geloof in Jesjoea Messias mag het voor Messiasbelijdende Joden in Nederland een uitdaging zijn om vanuit die identiteit de kerken te helpen in het ontdekken van de Joodse wortels en wat dat betekent voor het kerk-zijn van nu om op die manier inhoud te geven aan de brug die zij kunnen zijn tussen synagoge en kerk.

HOOFDSTUK 1 Inleiding

1.1 Aanleiding van het onderzoek

De aanleiding van het onderzoek komt voort uit een vraag van het bestuur van Hadderech, de Nederlandse Vereniging van Jesjoea Hammasjiach belijdende Joden. In augustus 2009 deed zij een oproep onder de vierde-jaars studenten van de vrijdagopleiding aan de CHE, om een afstudeeronderzoek te starten in opdracht van de vereniging.
Het bestuur noemt een aantal feiten die de aanleiding vormen om een onderzoek te starten naar de identiteitsbeleving van de Messiasbelijdende Joden in Nederland:

- De wisselingen in het bestuur en in de redactie van het verenigingsblad roepen de behoefte op om te reflecteren vanuit de achterban.
- De regelmatige vragen over de positie van de Messiasbelijdende Joden in Nederland vanuit de kerken en haar leiding.
- Een symposium in november 2010 van het CIS over Messiasbelijdende Joden.

Messiasbelijdende Joden geloven dat Jesjoea, de beloofde Messias van Israël is. Hierdoor komen zij in een ingewikkelde situatie terecht aangaande hun identiteit. Voor de Joden zijn zij geen Jood meer en door de christenen worden zij gezien als christen en niet als Jood. Beide groepen reageren alsof de Messiasbelijdende Jood zijn of haar Joodse identiteit als een jas uit zou kunnen trekken als hij of zij ervoor kiest om Jesjoea als de Messias te belijden. Bovendien geeft de geschiedenis geen positieve kijk op de manier waarop christenen met de Joden zijn omgegaan en is het heel begrijpelijk dat zij niet met hen willen worden geassocieerd. Daardoor komen de Messiasbelijdende Joden als het ware tussen twee stoelen te zitten, op geen van beide kunnen ze werkelijk ontspannen gaan zitten. De belangrijkste vraag in dit onderzoek is dan ook: Hoe beleven Messiasbelijdende Joden in Nederland hun Joodse- en christelijke identiteit in hun dagelijks leven en in hun geloofsleven?

1.2 Doelstelling en opzet van het onderzoek

De doelstelling van het onderzoek is om meer kennis en inzicht te krijgen in de beleving van de Joodse- en christelijke identiteit in het dagelijks leven en in het geloofsleven van Messiasbelijdende Joden in Nederland. Het rapport kan tevens een bijdrage leveren aan de interne bezinning binnen het bestuur van Hadderech voor het beleid van de vereniging in de komende jaren.

Het onderzoek beoogt informatie te geven over de beleving van de Messiasbelijdende Joden in Nederland. Om deze informatie completer te maken is het nodig om de achtergrond van deze groep te bestuderen. Door middel van literatuurstudie heb ik meer informatie gekregen op de volgende vragen:

- Wat verstaan we onder Messiasbelijdende Joden, met name in Nederland, wat is hun geschiedenis en wie zijn zij?
- Wie is de vereniging Hadderech, hoe is haar geschiedenis, welke doelstelling heeft de vereniging en welke activiteiten organiseert zij?
- Wat verstaan we onder Joden en het Jodendom, met name in Nederland, waar komen zij vandaan en hoe leven zij?

Door middel van het praktische onderzoek heb ik vervolgens naar antwoorden gezocht op de volgende vragen:

- Op welke manier speelt de Joodse achtergrond, de Joodse identiteit, een rol in het dagelijks leven en in het geloofsleven van de Messiasbelijdende Jood?
- Op welke manier speelt het geloof in Jesjoea een rol in het dagelijks leven en in het geloofsleven van de Messiasbelijdende Jood?
- Op welke manier spelen de christelijke geloofsgemeenschappen[1] een rol in het leven van de Messiasbelijdende Jood?
- Welke positie hebben Messiasbelijdende Joden in kerkelijk Nederland?

Voor de interne bezinning binnen het bestuur van Hadderech is de uitwerking van de voorgaande vragen belangrijk. Door middel van de conclusies die het onderzoek levert, kan zij zoeken naar mogelijkheden om de kennis die zij met dit onderzoek heeft opgedaan, over de geloofs- en identiteitsbeleving van de Messiasbelijdende Joden in Nederland, in te gaan zetten op het beleid van de vereniging voor de komende jaren.

In verband met de privacy van de mensen die hebben meegewerkt aan de interviews worden er geen namen vermeld. De citaten die ik heb gebruikt bij de verwerking van de interviews zijn zoveel mogelijk letterlijk overgenomen. Wel is de persoonlijke informatie van de mensen weggelaten om herkenning uit te sluiten, behalve door de persoon zelf die de woorden heeft uitgesproken. Medewerking aan het onderzoek vond plaats op basis van vrijwilligheid. De verkregen informatie via de interviews zal met de meest mogelijke zorgvuldigheid worden omgeven om de privacy van de betrokkenen te waarborgen.

1.3 Werkwijze

De werkwijze van dit onderzoek is tweeledig geweest. Allereerst heb ik een verdiepende literatuurstudie gedaan om inhoudelijk meer informatie te krijgen over de betreffende doelgroep: de Messiasbelijdende Joden en dan specifiek in Nederland. Aan deze studie zit tegelijkertijd een studie vast over het Jodendom in Nederland, omdat ik bij het onderzoek van de Messiasbelijdende Joden ook informatie nodig heb over het Jodendom. Deze beiden zijn namelijk zeer met elkaar verweven.

Daarnaast heb ik studie verricht naar de Nederlandse Vereniging van Jesjoea Hammasjiach belijdende Joden, Hadderech, omdat zij een belangrijke rol spelen in dit onderzoek onder de Messiasbelijdende Joden in Nederland. Daarbij heb ik o.a. gekeken naar hun identiteit en geschiedenis, doelstellingen en activiteiten.

De tweede manier waarop ik gegevens heb verzameld voor dit onderzoek is het persoonlijke contact dat ik heb gehad met een aantal Messiasbelijdende Joden in Nederland. Hiervoor heb ik gekozen voor enerzijds een kwalitatieve benadering, anderzijds een kwantitatieve benadering. Bij deze laatstgenoemde benadering gaat het er om zoveel mogelijk mensen te benaderen met een standaard vragenlijst. Bij de kwalitatieve benadering gaat het om open gesprekken waarbij de mogelijkheid bestaat naar een diepergaand inzicht in de belevings- en ervaringswereld van de mensen.

[1] Met christelijke geloofsgemeenschappen bedoel ik de traditionele kerken, de evangelische beweging en de messiaanse gemeenschappen.

Bij deze kwalitatieve benadering heb ik gekozen voor een halfgestructureerde interviewvorm. Door gebruik te maken van de vragenlijst die opgesteld is voor de kwantitatieve benadering krijgt het gesprek een bepaalde structuur waardoor alle onderwerpen en vragen aan bod komen, maar het geeft ook ruimte aan de persoonlijke opvattingen en belevingen van de gesprekspartner.

Concreet houdt het voorgaande in dat er ongeveer 60 mensen schriftelijk zijn benaderd met de vraag om aan het onderzoek mee te werken door middel van de standaardvragenlijst. Van deze 60 mensen zijn 30 mensen mondeling geïnterviewd. Bij deze 30 personen heb ik de kwalitatieve benadering gebruikt met behulp van de vragenlijst. De schriftelijke reacties noem ik dan de kwantitatieve benadering, waarvan ik 18 reacties heb terugontvangen.

Ter bevordering van mijn eigen rol tijdens de mondelinge gesprekken heb ik de mensen gevraagd of het gesprek mocht worden opgenomen via een kleine voicerecorder. Allen hebben daarmee ingestemd. Hierdoor kon ik mij tijdens de gesprekken volledig concentreren op mijn gesprekspartner en werd ik niet afgeleid door het onthouden en opschrijven van informatie. Daarbij deed ik de belofte om de opname na verwerking zo snel mogelijk weer te verwijderen en inmiddels is alle opgenomen materiaal vernietigd.

In totaal zijn 62 personen met een Joodse achtergrond benaderd door middel van een brief van Hadderech en een meegestuurde vragenlijst met de vraag om mee te werken aan het onderzoek. Zoals eerder vermeld hebben 30 personen mondeling meegedaan en hebben 18 mensen de lijst schriftelijk ingevuld en verstuurd. Van degenen die niet mee wilden of konden werken aan het onderzoek hebben sommigen ook aangegeven welke reden daaraan ten grondslag lag: men voelde zich niet Joods genoeg of Messiasbelijdend Joods genoeg om daadwerkelijk aan het onderzoek deel te nemen, of men had wel belangstelling voor de Joodse afkomst, maar niet op de wijze waarop dat vorm zou geven aan hun geloof. Anderen gaven aan geen tijd of geen belangstelling te hebben om mee te doen. Een klein aantal verbleef in het buitenland waardoor er geen mogelijkheid was voor hen om mee te doen. Soms vonden mensen de vragen te persoonlijk en zagen af van deelname.

Bij deze wil ik iedereen die deel heeft genomen aan het onderzoek, hetzij schriftelijk, hetzij mondeling heel hartelijk danken voor hun deelname. Zonder hen had dit rapport niet tot stand kunnen komen. Met diegenen die ik persoonlijk heb ontmoet heb ik stuk voor stuk hele bijzondere gesprekken gehad. Ik dank jullie voor jullie openheid en kwetsbaarheid. Het was voor mij een genoegen jullie te ontmoeten.

1.4 Opzet van het rapport

Het rapport is in overeenstemming met de werkwijze in twee delen geschreven. Het eerste deel is de beschrijving van de opgedane kennis vanuit de literatuur en is vooral bedoeld om een dieper inzicht te krijgen in de achtergrond, de cultuur en geschiedenis van de doelgroep. Het tweede deel bevat de uitwering van het praktische deel van dit onderzoek, de interviews, en het bevat de conclusies die voortkomen uit het gehele onderzoek. Het eerste deel bestaat uit Hoofdstuk 2 en 3.

Hoofdstuk 2 beschrijft in vogelvlucht de geschiedenis van de Messiasbelijdende Joden in Nederland. Het ontstaan van Hadderech, de Nederlandse Vereniging van Jesjoea Hammasjiach belijdende Joden is daar onlosmakelijk mee verbonden. Haar ontstaan en haar betekenis voor Messiasbelijdend Joods Nederland wordt besproken. Ook haar doelstellingen en haar activiteiten vandaag de dag komen aan de orde in dit tweede hoofdstuk. Een aparte paragraaf verteld over de identiteit van de Messiasbelijdende Joden.

Hoofdstuk 3 beschrijft het Jodendom en geeft een korte geschiedenis van de Joden in Nederland. Welke tradities kent het Jodendom en welke gebruiken zijn er. Een belangrijke vraag die in dit gedeelte naar voren komt en die van groot belang is voor de Messiasbelijdende Joden is de vraag: 'wie is Jood en wie niet?' en wie bepaald 'wie Joods is en wie niet'.

Het tweede deel beschrijft het praktische deel van het onderzoek. Hoofdstuk 4 is een uitgebreide weergave van de schriftelijke en mondelinge interviews. Hoofdstuk 5 geeft een aantal conclusies weer die ik heb ontdekt vanuit de literatuurstudie, maar vooral ook uit het praktische deel van het onderzoek, de interviews.

Het geheel wordt omgeven door een voorwoord en een nawoord waarin ik vooral mijn persoonlijke ervaringen en bevindingen beschrijf aangaande het onderzoek.

Aan het eind van het rapport is een literatuurlijst bijgevoegd. In de bijlage is een theologische reflectie te lezen. In een externe bijlage zijn alle interviews uitgebreid samengevat, deze is dusdanig gecensureerd dat men slecht zichzelf zou kunnen herkennen in de uitspraken.

HOOFDSTUK 2 Messiasbelijdende Joden in Nederland

2.1 Geschiedenis in vogelvlucht

De voorgeschiedenis van de Messiasbelijdende Joden in Nederland begint in de 17e en 18e eeuw. Twee bekende namen van Joden die tot inzicht kwamen dat Jesjoea de beloofde Messias van Israël was, zijn Fredericus Ragstat à Weille en Christiaan Salomon Duijtsch. Het bijzondere aan de bekeringsverhalen van deze twee Joden is dat zij Jesjoea als de Messias zijn gaan belijden buiten de zending en de verkondiging van de kerk om, maar vanuit de bestudering van het Oude Testament. Als zij, na hun bekering, eenmaal in de kerk zijn binnengetreden door de doop, lijkt het alsof hun Joodse identiteit ophoudt te bestaan. Zij assimileren volledig als christen in de kerk. Toch is dit het begin van een beweging van Joden in ons land die gaan geloven dat Jesjoea de beloofde Messias is voor Israël en de volken.

In de 19e eeuw ontstond in Engeland 'the London Society for promoting Christianity amongst the Jews'. Vanuit deze Engelse Zendingsorganisatie zijn er in Nederland rond 1817 twee vestigingen ontstaan waaruit het zendingswerk onder de Joden in Nederland gestalte kreeg. In Amsterdam was dat de Zionskapel en in Rotterdam Elim. Joseph Zalman en later Johannes Rottenberg zijn intensief bij deze laatst genoemde organisatie werkzaam geweest. Hun grote liefde voor Jesjoea, die zij wilden delen met hun Joodse broeders en zusters en met de christelijke kerk, was indrukwekkend. Daarnaast kwam vanuit de Schotse Zendingskerk ook een zendingsbeweging op gang. Mannen als Isaac da Costa en Abraham Capadose waren verbonden met deze beweging. Zij hadden allen de overtuiging dat zij als christenen met een Joodse achtergrond het evangelie onder hun volksgenoten moesten brengen. Zij misten binnen de kerk het besef van verbondenheid met het Joodse volk, het zicht op de Bijbelse beloften voor Israël en de drang om de Joden tot jaloersheid te brengen.

Aan het begin van de 20e eeuw kwam deze gedachte meer en meer onder druk te staan. Niet iedere Messiasbelijdende Jood was nog steeds overtuigd van de noodzaak van zending onder het Joodse volk. Een andere benadering werd gezocht. Onder de leiding van Philip Trostianetsky is er op aandringen van de International Hebrew Christian Alliance in 1928 een vereniging opgericht voor Messiasbelijdende Joden in Nederland: de 'Nederlandsche Vereeniging van Joden-Christenen'. Het belangrijkste doel van de vereniging was om Joden-christenen te verenigen zodat zij samen in staat zouden zijn Jesjoea als de Messias te verkondigen en samen van de redding die zij in Hem gevonden hadden, te getuigen. De vereniging belegde bijeenkomsten waarin Joden, die geloofden dat Jesjoea de Messias van Israël is, hun getuigenis gaven.

Een belangrijk punt bij de oprichting van deze vereniging was dat een meerderheid pleitte voor het stemrecht van uitsluitend Joden-christenen. Men was bang dat het anders één van de vele christelijke verenigingen zou worden als er zowel stemrecht voor Joden-christenen als niet-Joden-christenen zou komen. De Joodse identiteit van de vereniging speelde een belangrijke rol. Het was echter niet de bedoeling om door middel van de vereniging een eigen gemeente te gaan vormen. Zij waren tenslotte ook lid van een christelijke gemeente. Toch waren enkelen daarvan niet overtuigd en weigerden zich aan te sluiten bij de vereniging. In de donkere oorlogstijd '40-'45 vormden Messiasbelijdende Joden in kamp Westerbork wel een eigen gemeente. Zij werden er door de nood toe gedwongen. De geestelijk verzorgers voor deze noodgemeente waren Israël Paulus Tabaksblatt en Max Enker.

De Tweede Wereldoorlog heeft ook onder de Messiasbelijdende Joden veel slachtoffers gemaakt. Het protest van de kerken tegen de deportaties van de Joden heeft daar weinig of geen verandering in kunnen brengen. Een kleine groep Messiasbelijdende Joden heeft de kampen overleeft of zijn door onderduiken gespaard gebleven. Een aantal jonge Joden zijn door het onderduiken in contact gekomen met het christelijk geloof, doordat zij door christelijke gezinnen werden opgevangen. Zij waren onder de indruk van de liefde en opofferingen van deze christenen, die zich inzetten voor hun naasten met gevaar voor eigen leven. Door het Bijbellezen aan tafel en de zelfstudie uit de Bijbel die daaruit volgde gingen zij nadenken over het Nieuwe Testament en menigeen kwam tot de overtuiging dat Jesjoea de Messias van Israël was.

2.2 Hadderech

Na de oorlog vonden deze jonge Joodse gelovigen elkaar en zij richtten een Joods-christelijke jeugdvereniging op, 'Hadderech', de Weg, omdat haar Heer de Weg, de Waarheid en het Leven is. 'Hadderech', de weg, omdat zij de weg wil zijn, welke naar Hem leidt.'[2] De belangrijkste taken die zij zichzelf hebben gesteld, in die tijd, is het steunen van elkaar, het bestuderen van het Woord, alle mogelijke problemen met elkaar bespreken en het zoeken naar een visie die bij hen past. De vereniging is kort na de oorlog opgericht zonder te weten dat er reeds een vereniging van Messiasbelijdende Joden bestond, de NVJC die opgericht was in 1928. Al snel zochten beide verenigingen contact met elkaar en in 1947 komt het tot een samenwerking. In 1953 fuseert Hadderech met de NVJC en blijft de naam 'Hadderech' bestaan in het verenigingsblad dat wordt uitgegeven door de 'nieuwe' vereniging. In 1968 komt het uiteindelijk tot een statuten- en naamswijziging van de vereniging en heten vereniging en blad voortaan 'Hadderech', de Weg.

Met de naam 'Hadderech' willen de Messiasbelijdende Joden aangeven dat Jesjoea Hammasjiach (Jezus de Messias) voor hen de weg tot God, de Vader is. Ook geven zij met deze naam aan dat zij volledig Jood zijn gebleven, zij zijn door hun geloof in Jezus tot hun Joodse bestemming gekomen. Of zoals dominee Buskes, tijdens de oorlog, in de doopdienst van Marjorie Eberlé-Gotlib zei: 'Nu bent u echt Joods geworden'.[3]

Het hele zendingsaspect onder het Joodse volk, dat voor de oorlog nog van betekenis was binnen de 'oude' vereniging, is na de oorlog in de loop der jaren volledig verdwenen. In 1968 wordt dat door een statutenwijziging bekrachtigd door de formulering '…en van de daaruit voortkomende roeping jegens de Jood…' weg te laten. Hadderech is tegen zending onder het Joodse volk. Zij ziet haar zendingsterrein veel meer in de christelijke geloofsgemeenschappen om de christenen weer bekend te maken met de Joodse wortels waar het christelijk geloof op is geënt en die in de geschiedenis verloren zijn gegaan.

Zoals al eerder genoemd, ziet Hadderech haar belangrijkste doel in het opvangen en steunen van elkaar als Messiasbelijdende Joden of christenen met een Joodse achtergrond. Dat blijkt hard nodig, want zij voelen zich vaak miskend door zowel de kerk als door het Joodse volk. Zij worden uitgestoten uit hun eigen gemeenschap, waarmee zij zich nog sterk verbonden voelen, het Joodse volk. Aan de andere kant willen zij graag behoren tot de gemeente van Jesjoea Hammasjiach.

[2] Ruiter, E. J. de, *Op zoek naar identiteit, gemeenschapsvorming bij Messiasbelijdende Joden in Nederland, p70*
[3] Klinken, G. van, *Christelijke stemmen over het Jodendom, zestig jaar Interkerkelijk contact (ICI) 1946-2006, p25*

In de kerk worden zij echter niet begrepen in hun Joodse identiteit die bij hen hoort en niet verdwijnt nu zij geloven in Jesjoea als de Messias van Israël. Veel meer zien zij dat hun Joodse identiteit vervult wordt door het geloof in Jesjoea.

Elk jaar komen de leden van Hadderech bijeen rondom de Paasviering en de Sedermaaltijd. De ontmoeting met elkaar en de viering van Pesach en de Opstanding van Jesjoea staan centraal in het Paasweekend. Een tweede ontmoeting van de leden vindt plaats in het najaar rondom de algemene ledenvergadering.

Sommigen ontmoeten of spreken elkaar vaker in het jaar of komen bij elkaar voor Bijbelstudie. In 1986 telde de vereniging zo'n 160 Joodse leden waarvan ongeveer 40 leden elkaar regelmatig ontmoeten. Het huidige aantal Joodse leden is in bijna vijfentwintig jaar verminderd tot ongeveer 30. Dit komt met name door de vergrijzing binnen de vereniging en de geringe toename van jonge Joodse leden.

Al vanaf de oprichting van de Jeugdvereniging geeft Hadderech een eigen maandblad uit dat ook de naam Hadderech heeft. Het blad bevat artikelen die geschreven zijn door Messiasbelijdende Joden uit binnen en buitenland en ook door niet-Joodse auteurs die de opvattingen van de vereniging delen. In het blad is veel aandacht voor alles wat er in en rond Israël gebeurt. Maar het bevat ook theologische artikelen en verenigingsnieuws. Door de toenemende vergrijzing binnen de vereniging is het niet voor iedereen mogelijk om elkaar te ontmoeten op de jaarlijkse bijeenkomsten. Door middel van het maandblad blijft toch een zekere verbondenheid bestaan.

2.3 Identiteit

Na de Tweede Wereldoorlog worden Messiasbelijdende Joden zich steeds meer bewust van hun Joodse identiteit. Door de kerken is hen doorgaans verteld dat hun Joodse identiteit is 'vervangen' door de christelijke identiteit. Door de doop werden de Joden ingelijfd in de christelijke gemeente en zij voelden dat zelf vaak ook zo. Vooral door de stichting van de staat Israël in 1948 gingen de jonge Joodse gelovigen beseffen dat zij gewoon Joden waren gebleven ondanks hun geloof in Jesjoea als de Messias. Dit besef bracht een dilemma met zich mee. Sommigen vonden dat zij moesten kiezen tussen het beleven van hun Joodse identiteit en het geloof in Jesjoea. Door die keuze zijn in die tijd een aantal Messiasbelijdende Joden teruggekeerd naar het Jodendom. Onder hen waren ook een aantal actieve leden van Hadderech.

Diegenen die de Joodse identiteit en het geloof in Jesjoea niet als een dilemma zagen, maar juist als een verrijking en een nieuwe dimensie van hun geloof, gingen op zoek naar het bewust beleven van de Joodse identiteit. Dat was niet gemakkelijk en ook binnen Hadderech bracht dat de nodige spanningen met zich mee. Men was bang dat er een te grote verwijdering zou komen met de kerk. Met het inbrengen van Joodse elementen binnen de vereniging, zoals het vieren van de Sedermaaltijd is daarom altijd gezocht naar een verbinding tussen het Joodse en het geloof in Jesjoea.

Messiasbelijdende Joden zien zichzelf als de voortzetting van de oorspronkelijke gemeente zoals deze in het boek Handelingen beschreven wordt. De eerste gemeente, die ontstond vanuit de volgelingen van Jesjoea en het getuigenis van de apostelen in Jeruzalem, bestond uitsluitend uit Joden.

In het boek Handelingen lezen we nergens dat de Joodse identiteit van deze mensen verdween nadat zij geloofden dat Jesjoea de Messias van Israël was. Messiasbelijdende Joden blijven deel van het uitverkoren volk. Christenen uit de volkeren worden door hun geloof in Jesjoea ingevoegd in het uitverkoren volk (Rom.11:17).

De manier waarop Messiasbelijdende Joden hun Joodse identiteit beleven en vormgeven is heel divers. Het gaat van het volledig naleven van de Wet op orthodoxe wijze tot aan het leven uit genade en niet meer onder de Wet, en alles wat daar tussenin zit.

De Messiaans Joodse beweging denkt steeds meer na over een Messiaans Joodse theologie. Belangrijke zaken die daarin een rol spelen zijn o.a. het vieren van de Joodse Sjabbat op vrijdagavond en zaterdag overdag en het vieren van de Joodse feesten die in de Bijbel beschreven staan. Messiasbelijdende Joden zien de Bijbel als het Woord van God en zowel Oude Testament (OT) als Nieuwe Testament (NT) zien zij als canoniek. Israël is het uitverkoren volk van het verbond en Jesjoea is de Messias die alle beloften in het OT heeft vervuld en zal vervullen in de toekomst. Messiasbelijdende Joden geloven bijna allemaal in één God, Vader, Zoon en Heilige Geest, maar zij kunnen niet goed uit de voeten met de geloofsbelijdenissen van de kerk. Velen zien de staat Israël als een vervulling van de OT-ische profetieën over de terugkeer van het Joodse volk naar het land Israël.

De Tora of de Wet van God is een belangrijk theologisch thema voor Messiasbelijdende Joden, vanwege de plaats van de Tora in het Joodse leven en de Joodse identiteit. Deze identiteit is namelijk gebaseerd op het feit dat zij behoren tot het volk van het verbond, waaraan God zijn Wet heeft gegeven op de Sinaï. Daarom is het bijna onmogelijk voor een Messiasbelijdende Jood om geen standpunt te hebben ten aanzien van de Wet. Zoals aangegeven is de naleving van de Wet binnen de Messiaanse beweging heel divers. Deze diversiteit loopt parallel aan de verschillen die er ook zijn binnen de totale Joodse gemeenschap, orthodox en seculier, ten aanzien van de Wet.

HOOFDSTUK 3 Joden in Nederland

3.1 Inleiding

Om dit onderzoek onder de Messiasbelijdende Joden recht te doen is het nodig om enige informatie te geven over het Jodendom en het Joodse volk. De wortels van de mensen vanuit de doelgroep komen tenslotte uit het Joodse volk voort. Zij voelen zich vaak sterk verbonden met het Joodse volk en het Jodendom. Daarom is het nodig om bepaalde elementen vanuit het Jodendom te belichten.

De term Jodendom omvat het geheel van culturele en godsdienstige uitingen die voortkomen uit het Joodse volk, maar ook het Joodse volk als zodanig wordt ermee bedoeld. De naam die de Bijbel gebruikt voor het Joodse volk is 'kinderen Israëls', *Benee Jisraeel* of 'volk van Israël', *Am Jisraeel,* naar aanleiding van de naam die Jacob van God krijgt in Gen.32:28, Israël: 'God strijdt'.

De kern van de Joodse identiteit zit in de gevoelens van saamhorigheid. Ondanks dat er onderling grote verschillen zijn in godsdienstige overtuigingen en leefwijzen, hebben allen die zichzelf Jood noemen het gevoel dat zij tot één volk behoren en dat zij een gemeenschappelijke achtergrond en geschiedenis hebben.

3.2 Joden in Nederland

Aan het eind van de zestiende eeuw komen er voor het eerst Joden naar Nederland. De moeilijke situatie in Portugal en Spanje bracht deze Joden naar Noordelijker streken, waaronder ook Nederland. Onder deze Portugese of Sefardische Joden bevonden zich vele 'Marranen' de zogenaamde 'nieuwe christenen'. Zij hadden zich als gevolg van de talloze en hevige vervolgingen in hun thuisland moeten laten dopen, maar in het geheim bleven velen van deze 'nieuwe christenen' hun Joodse geloof zoveel mogelijk trouw en eenmaal in Nederland keerden een aantal van hen terug tot het Jodendom.

Het merendeel van deze Sefardische Joden, met hun rooms-katholieke achtergrond, waren kooplieden en zij werden vooral gedoogd door het protestante Nederland vanwege hun grote aanwinst voor de handel. Zo ontstonden de eerste gemeenten van Joden in Nederland met name in Amsterdam. In de 17e eeuw kwamen er ook steeds meer Joden uit Duitsland en Polen deze kant op, de Asjkenazische Joden. Vanaf die tijd kent Nederland twee Joodse gemeenschappen: de Portugese of Sefardische Joden en de Hoogduitse of Asjkenazische Joden.

De emancipatie van de 18e en 19e eeuw bezorgden ook de Joden in Nederland gelijke burgerrechten. Hierdoor groeiden de Joden uit tot een van de 'zuilen' in de Nederlandse maatschappij, met eigen scholen, eigen instellingen en een eigen krant, het Nieuw Israëlitisch Weekblad (NIW). In de loop van de tijd assimileerden een deel van de Joodse gemeenschap met de Nederlandse bevolking en integreerde goed in de Nederlandse maatschappij. De Tweede Wereldoorlog maakte een welbewust einde aan het bloeiende Jodendom in Nederland. Van de ruim 140.000 Joden zijn er 107.000 gedeporteerd en omgebracht. Slechts 5200 keerden terug, 20.000 doken onder en 15.000 overleefde, vooral vanwege het feit dat ze gemengd gehuwd waren.[4]

[4] Heide, A. van der, *Jodendom, p170*

Ondanks alle wonden die waren geslagen tijdens en ook na de Tweede Wereldoorlog herstelde de Joodse gemeenschap zich wonderlijk wel in Nederland. Op godsdienstig gebied is er de liberale stroming en de strengere orthodoxie. Veel Nederlandse Joden beleven echter het Jodendom niet zozeer als godsdienst, maar meer als een cultuur die hen een identiteit verschaft.

3.3 Halacha

De Bijbel, *TeNaCH*, is het fundament van de Joodse godsdienst. Vooral de *Tora*, de vijf boeken van Mozes, speelt daarin een belangrijke rol. De Tora bevat allerlei verhalen en voorschriften, maar is niet altijd duidelijk hoe deze voorschriften in de praktijk begrepen en uitgevoerd moeten worden. Daarom is er in de loop der eeuwen een mondelinge traditie ontstaan van de Tora, dit is de uitleg die de rabbijnen tot op de dag van vandaag geven op de voorschriften van de Tora. De rabbijnen beschouwen deze mondelinge Tora ook als onderricht van God en niet van mensen.

Deze voortdurend in beweging zijnde beschouwingen op de wetten en de voorschriften in de Tora noemt men de *halacha*. Dit Hebreeuwse woord is afgeleid van het woordje 'lopen' of 'gaan' en daarmee suggereert men dat dit de weg is die de Joden dienen te lopen of te gaan. Het woord '*halachisch*', dat verschillende keren genoemd wordt in dit rapport, betekent: volgens de (rabbijnse) Joodse wet.

De klassieke rabbijnse bronnen, zoals de Misjna en de Talmoed, behandelen deze halacha. Deze bronnen hebben over het algemeen een praktische instelling en niet zozeer een theoretische instelling. Ook hun theologische inzichten en overtuigingen worden niet zozeer op een theoretische manier verwerkt maar veel meer door verhalen en voorbeelden uit de praktijk. In die zin is er verschil met de christelijke dogmatiek waar men veel meer theoretische denkt en van daaruit handelt.

Zoals eerder genoemd bestaan er grote verschillen in de ruimte die een Jood in zijn leven geeft aan de godsdienst. Er is een grote diversiteit aan mogelijkheden, dat gaat van ultra-orthodox tot atheïst. Sommige Joden zijn lid van een Joodse gemeente, bezoeken op Sjabbat (zaterdag) een synagoge en houden zich aan de spijswetten. In Nederland kennen we drie Joodse kerkgenootschappen: het *Nederlands-Israëlitisch Kerkgenootschap* (NIK), het *Portugees-Israëlitisch Kerkgenootschap* (PIK) en de *Liberaal-Religieuze Joden in Nederland* (LJG).

Anderen beperken hun Jodendom tot het lidmaatschap van bepaalde verenigingen, een bijzondere band met de staat Israël, belangstelling voor Joodse geschiedenis en cultuur of een abonnement op Joodse bladen. Weer anderen doen zelfs dat niet, terwijl er voor hun gevoel toch sprake blijft van een Joodse identiteit. In Nederland noemt meer dan de helft van de Joden zich niet-religieus.[5]

[5] Solinge, H. van, Vries, M. de, *De Joden in Nederland anno 2000, p135*

3.4 Wie is Joods?
De halacha geeft op deze vraag een duidelijk antwoord: 'Jood is een ieder die uit een Joodse moeder is geboren en degene die volgens de halachische voorschriften formeel tot het Jodendom is toegetreden, de proseliet'.

Daarmee is de vraag echter niet helemaal opgelost. Zo is het heel goed mogelijk dat iemand in een Joodse omgeving opgroeit, zijn of haar leven inricht naar religieuze voorschriften, een Joodse vrouw of man trouwt en de kinderen een Joodse opvoeding geeft, maar zelf formeel niet als Jood beschouwd zou mogen worden omdat in een vorige generatie een gemengd huwelijk heeft plaatsgevonden en de afstamming via de vrouwelijke lijn onderbroken is.[6] Men noemt deze Joden ook wel 'vaderjoden'.

In tegenstelling tot de mening van de orthodoxie is in liberale kringen het toekennen van deze 'vaderjoden' tot het Jodendom gangbaar. Hierin komen zij overeen met het beleid dat de staat Israël voert. De staat geeft het Israëlisch staatsburgerschap ook af aan hen die alleen een Joodse vader of grootvader hebben, mits zij niet overgegaan zijn naar een andere godsdienst. De dieperliggende reden hiervoor ligt in het feit dat de Nazi's in de Tweede Wereldoorlog ook hen die 'slechts' een Joodse grootvader hadden, deporteerden en ombrachten. De staat wilde ook deze mensen een veilig thuis aanbieden en hen de mogelijkheid bieden om *Aliyah* te maken. Het Hebreeuwse woord 'Aliyah' betekent letterlijk opgaan of opklimmen. Hier betekent het dat Joden die buiten Israël wonen, kunnen emigreren naar Israël.

De staat Israël erkent Messiasbelijdende Joden niet als Joden, vanwege de overgang naar een andere godsdienst. Dat is voor de Messiasbelijdende Joden moeilijk omdat zij zichzelf wel als Jood zien, maar dus niet als zodanig worden erkend. De ondergedoken en overlevende rabbijn Justus Tal waarschuwde diegenen die overgingen tot het christendom vanuit het Jodendom. Zij trokken, volgens hem, een streep, een grens tussen zichzelf en het Jodendom.[7] Hoezeer Messiasbelijdende Joden zichzelf ook deel voelen van hun volk, zij worden door de Joodse gemeenschap als overlopers gezien.

[6] Heide, A. van der, *Jodendom, p108*
[7] Klinken, G. van, *Christelijke stemmen over het Jodendom, zestig jaar Interkerkelijk contact (ICI) 1946-2006, p*

HOOFDSTUK 4 De interviews

4.1 Inleiding

Een belangrijk document in dit rapport is de weergave van de bijna 50 geïnterviewde Messiasbelijdende Joden in Nederland, hetzij mondeling hetzij schriftelijk. Vooral dit hoofdstuk zal een heel persoonlijk antwoord geven op de vraagstelling van dit onderzoek: Hoe beleven gelovigen in Jesjoea Messias in Nederland met een Joodse achtergrond hun Joods-christelijke identiteit in hun dagelijks leven en in hun geloofsleven?

Omdat het zo belangrijk is dat de mensen hierover zelf aan het woord zijn, is dit een uitgebreid hoofdstuk geworden. Heel bewust heb ik ervoor gekozen om de mensen vooral zelf aan het woord te laten. Veel letterlijke citaten zal u dan ook aantreffen. In verband met de privacy van de geïnterviewden zijn er geen namen genoemd en de herkenning van één van de citaten zal slechts door de persoon zelf zijn.

Het interview bestond uit een 10-tal hoofdvragen naar aanleiding van een bepaald thema. Onder deze hoofdvragen werden een aantal hulpvragen gesteld om het antwoord op de hoofdvraag nog meer te onderbouwen. In deze weergave van de interviews richt ik mij voornamelijk op de antwoorden op de hoofdvragen, maar de hulpvragen en hun antwoorden zijn ook nodig om tot een goed inzicht te komen. Een overzicht van de antwoorden op de hulpvragen heb ik bijgevoegd in de uitgebreide bijlage met zo goed als alle antwoorden van de 48 geïnterviewden.

In de inleidende woorden van de vragenlijst staat aangegeven dat mensen vragen mogen overslaan of met n.v.t. in kunnen vullen. Daardoor vermelden de aangegeven tabellen niet altijd het totaal aantal van de 48 personen die geïnterviewd zijn. Sommigen hebben de vraag opengelaten of met n.v.t. beantwoord. Dit is dan niet meegenomen in de tabel of het staat als zodanig vermeld.

4.2 Algemeen

Bij de algemene gegevens zijn de NAW-gegevens gevraagd, die ik hier uiteraard niet vermeld. Wat wel interessant is om te vermelden zijn de leeftijdsgroepen, de man-vrouw verhouding (tabel 1) en het land van geboorte van de in totaal 48 geïnterviewden.

Tabel 1

Leeftijd	Man	Vrouw	TOTAAL
0 - 9			
10 - 19	2		2
20 - 29	2	2	4
30 - 39	3		3
40 - 49	4	3	7
50 - 59	5	5	10
60 - 69	4	2	6
70 - 79	3	3	6
80 - 89	2	7	9
90 - 99		1	1
	25	**23**	**48**

In totaal zijn er 25 mannen en 23 vrouwen geïnterviewd. De leeftijdsgroepen bij de mannen zijn redelijk gelijk vertegenwoordigd met een 'piek' in de middelste leeftijdsgroep 50-59.

Bij de vrouwen is dit wat onevenwichtiger. Vooral de leeftijdsgroep 50-59 en 80-89 is sterk vertegenwoordigd terwijl de jongere vrouwen zijn ondervertegenwoordigd.

Het land van geboorte is van 43 bevraagden Nederland, 3 komen uit Israël en 2 uit Engelstalige landen. Een belangrijk gegeven hieruit is dat het merendeel van de geïnterviewden te maken heeft gehad met de Tweede Wereldoorlog die grote invloed heeft gehad op het leven van de Joodse gemeenschap in Nederland en op hen die daar nauw bij betrokken zijn geweest.

4.3 Joodse identiteit

Binnen het Jodendom speelt de vraag 'Wie is Jood en wie niet' (Hoofdstuk 3). De Rabbijnen zeggen dat alleen halachische Joden Joods zijn. Bij Hadderech houdt men de regeling aan van de staat Israël die zegt dat iemand met één Joodse grootvader Aliyah kan maken naar Israël. In onderstaande tabel 2 is de verdeling te zien tussen halachische Joden en de zo genoemde 'vaderjoden' binnen dit onderzoek:

Tabel 2

Leeftijd	M	V	joodse ouders		joodse moeder		joodse vader		joodse grootvader		
			M	V	M	V	M	V	M	V	
0 - 9											
10 - 19	2								2		2
20 - 29	2	2			1	1		1	1		4
30 - 39	3				1		2				3
40 - 49	4	3		2			3	1	1		7
50 - 59	5	5	2	3	2			2	1		10
60 - 69	4	2	1		1			2	1	1	6
70 - 79	3	3	2			2	1	1			6
80 - 89	2	7	2	5						2	9
90 - 99		1						1			1
	25	**23**	7	10	5	3	6	8	6	3	**48**

=Halachisch Joods

Het aantal halachische Joden die aan dit onderzoek hebben meegewerkt is veel. Met 25 mensen vormen zij ruim de helft van het totale aantal ondervraagden. Dit is bijzonder omdat de assimilatie in Nederland onder de Joodse bevolking, maar juist ook onder de Messiasbelijdende Joodse bevolking toeneemt. Daardoor wordt de kans op halachisch Messiaans Jodendom steeds kleiner.

De hoofdvraag die gesteld is in verband met de Joodse identiteit is: **Hoe sterk voelt u zich verbonden met het Joodse volk?**

Tabel 3

	Leeftijd			Totaal	
	10 - 29	30 - 59	60+		in %
Heel sterk	1	5	7	13	27
Sterk	1	5	5	11	23
Redelijk sterk	2	4	7	13	27
Voor een deel	2	3	3	8	17
Moeilijk aan te geven		3		3	6
Totaal	**6**	**20**	**22**	**48**	**100**

Bovenstaande tabel 3 laat zien dat het merendeel zich sterk verbonden voelt met het Joodse volk. Dit is verdeeld in heel sterk, sterk en redelijk sterk. De overige 11 mensen voelen zich op zich wel verbonden met het Joodse volk, al is het alleen al door de Joodse wortels die terug te vinden zijn in hun voorgeslacht, maar vinden het moeilijk om daar een omschrijving voor te geven. Een aantal treffende uitspraken zijn:

'Moeilijk aan te geven, maar er gaat geen dag voorbij dat ik er niet bij stilsta.'

' Wanneer het de Messiaanse tijd was, zou ik me 100% verbonden voelen. Vanwege mijn geloof in de Messias voel ik ook afstand.'

'…de verbondenheid is er, niet extreem, ik keur ook zeker niet alles goed wat ik hoor. Maar ik voel me er wel mee verbonden en dat heb ik ook wel gemerkt toen ik daar in Israël was. Op bepaalde momenten dacht ik: 'Hé… ik zou er zo tussen kunnen lopen, wat uiterlijk betreft, maar ook wat gevoel betreft.'

'Ik ben een Jodin en ik blijf een Jodin, maar omdat je geestelijk niet meer zo'n contact hebt, is de weg gespleten…'

'Het Jodendom is voor mij geen privilege, het is een last. Ik ben opgegroeid met 'mond houden, nooit zeggen dat je Joods bent.' Door de eeuwen heen is de angst groot.'

Een vraag die gesteld werd bij dit thema was de vraag of men blij is met de Joodse achtergrond. De meeste ondervraagden geven hier een positief antwoord op: blij tot zeer blij. Anderen voelen soms blijheid, maar soms ook helemaal niet. Opvallend is dat de helft van hen twee Joodse ouders hebben. De psychische gevolgen van de Tweede Wereldoorlog hebben daar zeker ook mee te maken. Ook de huidige situatie in Israël maakt dat mensen minder blij zijn met hun Joodse achtergrond.

'Religieus gezien voor mij van groot belang: Blij is niet het juiste woord – ik heb toch geen keuze…'

'Vroeger niet, maar nu durf ik er echt voor uit te komen. Daar is verandering in gekomen. Doordat ik bij de Messiaanse beweging terecht gekomen ben, ben ik me veel meer gaan uitten als Jood. Toen durfde ik er voor uit te komen dat ik Joods was. Ik ben Messiaans geworden door hetgeen wat ik was en dat wat ik geworden ben.'

'Ik ben er wel blij mee, maar het is ook wel iets waar je altijd voor op moet komen. Mensen willen weten hoe je er mee omgaat en je moet altijd veel uitleggen. Ik wil niet dat het beter is, dat heb ik helemaal niet, dan heb ik het liever niet.'

'Dat wisselt, al naar gelang de context. Ik denk dat mijn basisgevoel blijft; niet helemaal blij. Wanneer ik de Bijbel lees, of een mooi boek, of als Joden iets goeds of belangrijks doen, dan groei ik als Jood. Maar het basisgevoel is niet van 'joepie'. Er zit teveel belasting, smart, pijn, maar ook smaad.'

4.4 Gezinssituatie

Met de gezinssituatie wordt in de eerste plaats bedoeld hoe de Joodse achtergrond een rol speelt in het eigen gezin van ondervraagde, mits van toepassing, of hoe het een rol speelt in zijn of haar leven. En in de tweede plaats hoe de Joodse achtergrond een rol speelt of heeft gespeeld in het gezin van geboorte.

De hoofdvraag is**: In hoeverre speelt uw Joodse achtergrond een rol in uw gezin of leven?**

Tabel 4

	Leeftijd			Totaal	
	10 - 29	30 - 59	60+		in %
Belangrijke rol	1	3	5	9	19
Speelt een rol	4	9	8	21	44
Enigszins		1	2	3	6
Nauwelijks	1	3	4	8	17
Speelt geen rol			3	3	6
Nvt		4		4	8
Totaal	**6**	**20**	**22**	**48**	**100**

Wat opvalt is dat in bijna alle gezinnen waar ik op bezoek ben geweest ook in de inrichting van het huis te zien is dat het Joodse een warm hart wordt toegedragen. Vooral de mezoeza ben ik vaak tegengekomen. Ook de Menora of de Sjabbatbekers krijgen een plek in de woonkamer. Bijzonder vond ik het te ontdekken dat enkelen een speciale kast inrichten met verschillende aandenken aan hun Joodse wortels.

Bijna twee derde van de ondervraagden geeft de Joodse achtergrond door aan de kinderen. Twaalf gezinnen doen dit ook actief door het houden van de Sjabbat en de feesten en door het houden van andere Joodse gebruiken. Twee gezinnen hebben hun zoons laten besnijden toen zij 8 dagen oud waren. Het merendeel geeft de achtergrond door aan de kinderen door er over te vertellen en door er met elkaar over te praten. Het verbaast dan ook niet dat 31 van de ondervraagden aangeven dat hun kinderen zich bewust zijn van hun Joodse identiteit en maar vier aangeven dat dit nauwelijks of niet speelt bij hun kinderen.

De vraag of dit bewustzijn van de Joodse wortels bij de kinderen ook een belangrijke rol in hun leven inneemt wordt anders beantwoord. Het bewustzijn is er wel, maar er ook actief mee bezig zijn, is niet altijd aan de orde…

'…de kinderen hebben het meer over hun Joodse vader en niet zozeer over dat ze zelf voor de helft Joods zijn.'

'Ik denk dat mijn zoon er nog de meeste belangstelling voor heeft. De anderen zijn absoluut niet anti, maar op het ogenblik speelt het weinig of geen rol in hun leven... Ik vind het jammer, maar daar mag ik me niet mee bemoeien. Ik denk dat het heel veel toevoegt aan je leven, dat het zeker een extra dimensie is, maar dat moeten ze dan zelf maar ontdekken.'

'Ik betreur het dat ze niet actief lid zijn van een kerk. Ze geloven in God en in Jezus en bidden soms. Ze weten dat ik Joods ben, maar het betekent niet zo veel voor hen.'

…soms echter wel en dat geeft dan weer een ander perspectief:

'…meestal wel te veel, denk ik. Ik herken het wel, want dat had ik vroeger zelf ook. Ze leggen de focus op het Jodendom. Daarmee wijzen ze wel het offer van Jesjoea af. Ze voelen zich verwant met het Jodendom, met Israël. En in hun beleving is dat eigenlijk beter en meer dan het christendom. Dat gevoel herken ik wel, dat heb ik zelf ook gehad. De discussie binnen het christendom, waarom ze geen varkensvlees eten, daar loopt het op stuk. Ik bid daar voor...'

De vraag of er (vroeger) thuis in het eigen gezin van geboorte aandacht was voor de Joodse achtergrond werd door ruim de helft positief beantwoord. Deze aandacht bestond o.a. uit het vieren van de Sjabbat, het bezoeken van de synagoge, een koosjere huishouding voeren en het Joodse onderwijs volgen of alleen uit het vertellen over de Joodse achtergrond.

'Mijn moeder had een koosjere huishouding en wij vierden ook op onze manier de feesten. Wij deden eraan. Mijn vader was toch ook wel Joods, maar anders dan mijn moeder. Als kind sprak mij de traditie zeer aan. Ik ben erg geïnteresseerd in traditie en in gedenken en de goede dingen uit het verleden vasthouden en eventueel als ze niet goed zijn naar nieuwe vormen zoeken. Maar niet wegdoen, niet verwaarlozen.'

'Mijn moeder was actief bij een vereniging die Joodse feestdagen organiseerde. We deden vaak mee en hielpen bij het organiseren. Pas later vierden we ook op vrijdag de Sjabbat. Mijn ouders hebben ons eigenlijk altijd vrijgelaten wat betreft christendom en Jodendom.'

' …er werd wel veel over verteld, maar de praktijk met de feesten en Sjabbat, dat vierden we niet. Later toen mijn ouders ouder werden, deden ze er weer meer mee.'

Anderen geven aan dat er vroeger geen aandacht voor de Joodse achtergrond was en dat wordt in sommige gevallen ook wel betreurd.

'Nee, ik denk dat mijn ouders eerder blij waren dat ze er niets meer mee hoefden. Ik heb ook zonder de steun van mijn ouders gezocht naar mijn Joodse identiteit. Daarin heb ik veel zelf uitgezocht… Als er meer aandacht was geweest voor mijn Joodse achtergrond, thuis, dan had dat wel meer heelheid gebracht. Nu is er sprake van een gebroken identiteit.'

'Nee, daar werd nooit over gesproken, het was een geheim…'

De meeste partners van de ondervraagden waren positief of gematigd positief over de Joodse identiteit van hun man of vrouw. Bij drie personen was er geen steun of belangstelling van de partner voor de Joodse identiteit. In twee gesprekken kwam naar voren dat de keuze om met een Joodse partner te trouwen weldegelijk meespeelt of heeft meegespeeld in het kiezen van een levenspartner.

'Mijn moeder heeft bewust voor een Joodse partner gekozen. Ook voor mij was dat een belangrijk item, of ik met een Joods meisje zou trouwen...'

'Mijn vrouw kan ook wel een heel eind meegaan en is er ook van overtuigd dat Israël nog steeds een speciale plek heeft, maar voor de rest…heel veel dingen doe ik zelf. Soms gaat ze wel mee, maar andere keren weer niet. Ze steunt me er wel in.'

'…in het begin niet, hoor. Toen het voor mij heel belangrijk werd, sprak ik er heel veel over en dat werd niet altijd gewaardeerd. Later toen het voor hem ook begon te veranderen, ging het beter en nu kan ik hem af en toe niet bijhouden…'

4.5 Messiasbelijdende Joden

De contacten die de ondervraagden hebben met andere Messiasbelijdende Joden zijn vooral voor de leden van Hadderrech binnen de vereniging. Daarbuiten zijn er voor hen weinig of geen contacten. Anderen, vooral niet-leden, hebben wel diverse contacten buiten Hadderech om. Deze contacten worden nogal eens gevonden in de Messiaanse gemeenten. De kans om daar Messiasbelijdende Joden te ontmoeten is groter dan in een kerkelijke gemeente.

De hoofdvraag luidt: **Hoe zijn uw contacten met andere Messiasbelijdende Joden?**

De contacten die er zijn, zijn goed en de behoefte aan dergelijke contacten is groot. Zonder veel woorden begrijpt men elkaar en voelt men elkaar aan. Messiasbelijdende Joden ervaren dat zij bij christenen vaak veel moeten uitleggen over wie zij zijn en over hun geloof in Jesjoea. Sommigen ervaren het ook als een belemmering dat Messiaanse gemeenten bestuurd en bezocht worden door niet-Joden:

'We hadden een groep van Messiasbelijdende Joden, maar dan komen er toch steeds meer christenen bij en dat is niet erg, maar zij proberen het over te nemen of anders te doen en dan valt het Joodse weer weg.'

'Ik ga niet vaak naar Messiaanse gemeenten omdat deze vooral bestuurd en bezocht worden door niet-Joden en ik dan dus opnieuw niet relaxt mezelf kan zijn en begrepen wordt in wat mij boeit in cultureel, historisch en theologisch opzicht. De kans neemt daarvoor toe bij andere Joodse mensen.'

Andere belemmeringen die meespelen om niet naar Messiaanse gemeenten te gaan zijn de reisafstand, er zijn nog maar een klein aantal Messiaanse gemeenten in Nederland. Ook het thuis voelen in de eigen gemeente geeft geen behoefte om Messiaanse gemeenten te bezoeken en de charismatische inslag van Messiaanse gemeenten wordt niet door iedereen gewaardeerd.

> *'Die zijn niet in de buurt, als het wel zo was, dan zou ik er wel heen gaan. Alleen voor het charismatische ben ik dan wel weer wat huiverig'*

> *'De gemeente die ik heb bezocht sprak mij niet aan, misschien toch te veel Messiaans en te weinig Joods…'*

> *'Ik zou niet weten waar, het is allemaal ver weg en we hebben een druk gezin. Als de kinderen uit huis zijn, zou ik er wel meer voor gaan en willen reizen. Daarnaast hebben we ook goede aansluiting in de eigen gemeente, de kinderen hebben het hier naar hun zin en ook dat is belangrijk.'*

Een kwart van de ondervraagden bezoekt vrij regelmatig een Messiaanse gemeente. Vooral de ontmoeting met andere Joden vinden zij belangrijk. Ook de sprekers en de verkondiging spreekt hen aan. Daarnaast vinden zij het belangrijk dat er tijdens de dienst aandacht is voor het Joodse volk en Israël.

> *'Ik ga meestal op de sprekers af. Zij hebben een verhaal te vertellen dat dichter bij mijn Joods zijn staat dan ik in het algemeen in de kerken hoor. Mijn Joodse identiteit wordt daar gestimuleerd. Ik mag er zijn als Jood. Er wordt meer gesproken over het OT en over het Joodse volk. En de mensen die ik na afloop ontmoet spreken me aan. Ook niet-Joodse mensen hebben een heel belangrijke functie voor mij, maar een andere. Zij geven mij het gevoel dat ik als Jood mag bestaan. In de kerk wordt je niet geacht je Joods zijn naar voren te brengen, dus daar voel je afwijzing. Maar bij Hadderech en in Messiaanse gemeenten voel je juist erkenning. Dat is heel belangrijk. Dat kunnen de niet-Joden mij geven. De ontmoeting met Joodse mensen versterken op een andere manier je Joodse gevoel. Misschien alleen al omdat zij er anders uitzien, net als ik.'*

Dat Messiasbelijdende Joden gericht zijn op het Joodse volk en op Israël komt ook tot uiting in de boeken en artikelen die zij lezen van andere Messiasbelijdende Joden en de onderwerpen die hen daarin aanspreken. Ze lezen graag over en van andere Messiasbelijdende Joden hoe zij hun Joods zijn en het geloof in Jesjoea beleven en er invulling aan geven.

> *'Ik lees alles over Israël zelf en van de mensen daar, maar minder de zware religieuze artikelen. Over het dagelijks leven in Israël en hoe de Messiasbelijdende Joden leven…'*

Een klein aantal gaat ook wel luisteren naar Messiasbelijdende Joodse sprekers. Lance Lambert en Peter Steffens zijn 'favoriet'. Naar thema's zoals 'de Bijbelse feesten' of de 'Eindtijd' wordt graag geluisterd. Ook de herkenning en erkenning van de eigen Joodse identiteit speelt hierbij opnieuw een grote rol.

'Als Lance Lambert in Nederland is dan wil ik hem altijd horen. Ook al moet ik ver reizen. Dat vind ik de beste. Zijn geloof spreekt me aan. Zijn rustige beschouwing van de wereldpolitiek met name het Midden Oosten. Hij weet er heel veel van. Hij stelt het in een Bijbels licht op een manier waardoor je er rustig van wordt. Het loopt God niet uit de hand.'

'Je deelt een gevoel met elkaar. Nieuwsgierig naar wat hen bezighoudt. Ze spreken toch vaak over de dingen waar ik me ook mee bezig houdt.'

4.6 Hadderech

Van de 48 ondervraagden zijn 28 personen lid en 20 personen geen lid van Hadderech. Voor enkelen van hen die geen lid zijn van de vereniging was Hadderech een onbekende vereniging en zij reageerde over het algemeen positief op het feit dat er een dergelijke vereniging bestaat in Nederland. De meesten, leden en niet-leden, vinden het heel goed en zijn blij dat Hadderech er is. De betekenis van de vereniging voor de meeste leden is groot.

De hoofdvraag aangaande de vereniging is: **Wat vindt u van de vereniging Hadderech?**

'Ik voel dat dat mijn plekje is. Daar voel ik me thuis…'

'Het steun zoeken bij elkaar, gelijkgestemdheid, dat is positief. Troost bij elkaar vinden.'

'Ik kende het helemaal niet, dus ik was erg verrast. Het sprak mij heel erg aan, juist omdat je met een heleboel mensen met dezelfde achtergrond zit. Wel vanuit een christelijke invalshoek, maar toch op zoek zijn naar hun Joodse wortels of wat dan ook en daar al veel verder in zijn of nog veel dichter bij het Jodendom staan.'

'Het haalt me terug naar mijn Joodse wortels. Ik heb het gevoel dat ik toch anders ben dan de gewone mensen die lid zijn van de kerk.'

'Ik ben ermee opgegroeid. Het betekent wel veel voor me. Het prettige is dat je ook gelijkgestemden tegenkomt, dat je niets hoeft uit te leggen, dat je weet dat je hetzelfde voelt.'

Aan de andere kant zijn er ook wel sceptische geluiden. Men heeft niet zo'n behoefte aan groepsvorming en er is een algemene gedachte dat er alleen oudere mensen lid zijn van de vereniging. Ook de visie dat Messiasbelijdende Joden volgens Hadderech in de kerk 'thuishoren' stuit op verzet.

'Aan de ene kant leuk, maar aan de andere kant heb ik niet zoveel behoefte aan zo'n groep.'

'Ik ken de vereniging eigenlijk niet. Zo'n vereniging zie ik wel zitten, maar niet als er alleen maar oudere mensen bij zijn aangesloten. Voor mezelf zou dat nog wel een keer kunnen, maar voor de kinderen niet. Ik wil niet dat ze er een weerstand tegen krijgen.'

'Ik ben lange tijd lid geweest van de vereniging, maar ik kon niet mee met de visie dat we als Messiasbelijdende Joden in de kerk thuis hoorden, daar was ik het niet mee eens. We horen bij het Jodendom thuis in de eerste plaats.'

De vraag die ook binnen dit thema gesteld werd, was de vraag of men dingen anders zou willen zien binnen de vereniging en op welke manier dat gestalte kan krijgen. Een belangrijk antwoord op deze vraag is dat men elkaar graag vaker wil ontmoeten en de wens dat er meer jongeren en jonge gezinnen zich aansluiten bij de vereniging.

'Het is een groep van veelal ouderen, de gemiddelde leeftijd ligt rond de zestig. Er is ook een grote groep in Nederland die niet van direct na de oorlog is, jongeren die ook met deze zaken bezig zijn en die zouden er ook bij aangesloten moeten zijn. Meer bekendheid geven aan het bestaan. Voor de jeugd misschien een kamp organiseren. Vroeger heeft het ook wel bestaan, maar ja de jeugd is inmiddels grijs…'

'Je ziet elkaar niet zo vaak, dat vindt ik eigenlijk wel jammer dat we maar weinig contact hebben met elkaar. Meer contact zou wel beter zijn voor iedereen, want sommigen hebben geen contact met andere Messiasbelijdende Joden, alleen via Hadderech. Die gaan ook niet meer naar de kerk. Extra ontmoetingen op een dag of middag zou goed zijn. Misschien iets gaan doen, naar het Joods Museum of andere ideeën. Of een wandeling door Joods Amersfoort of Joods Amsterdam.'

Enkelen onder de leden zijn zich er sterk van bewust dat Mw. Marjorie Eberlé-Gottlib jaren lang een grote invloed heeft gehad binnen de vereniging en daar buiten. Haar kennis en haar persoonlijkheid hebben Hadderech gebracht tot de vereniging die zij nu is. Na het overlijden van Mw. Eberlé hebben anderen het 'stokje' van haar overgenomen en dat is een hele klus. Toch zijn de leden heel positief over de 'nieuwe' start die het bestuur samen met haar leden maakt.

'Ik vind de manier waarop Thea het overgenomen heeft, heel goed. Marjorie was een heel sterke persoonlijkheid, ze maakte veel indruk. Maar een ander kan het niet doen als de ander. Je moet zoiets op je eigen manier doen en ik vind dat ze dat goed doen. Het laatste paaskamp was heel fijn. Thea en Joop hebben dat goed uitgewerkt.'

'Jarenlang is Marjorie het gezicht geweest van Hadderech. Vooral haar kennis was enorm. Nu zal er ruimte komen voor andere wegen. De fundamentele weg is gelegd en nu kunnen er zijwegen worden aangelegd. Ik denk dat het kan gaan groeien maar met wat andere dingen, bijvoorbeeld door jongeren te betrekken bij de organisatie. Ik vind dat het bestuur het heel goed doet!'

Het maandblad wordt, zeker onder de leden, zeer gewaardeerd. Men vind dat er over het algemeen goede artikelen in staan. Maar juist ook hierin wordt Marjorie Eberlé gemist. Zij kon de mensen een geestelijk, Messiaans hart onder de riem steken.

'Ik zal het blad altijd lezen. Niet alle artikelen spreken me aan maar er staan wel goede artikelen in.'

'Ik lees het met interesse. Af en toe een geestelijk -en dan wel Messiaans- hart onder de riem mis ik nu Marjorie er niet meer is.'

Op de vraag of men suggesties heeft voor verbeteringen van het maandblad kwamen ook een aantal antwoorden: men mist vooral artikelen die door Messiasbelijdende Joden geschreven zijn, doorgaans staan er regelmatig artikelen in het blad die door niet-Joden zijn geschreven. Ook zou het blad best wat dikker mogen, het is nu maar dun met gemiddeld acht pagina's. Vooral jongeren brengen suggesties dat het blad, of een deel van het blad, meer op hen gericht mag zijn, wil Hadderech ook werkelijk de jongeren bereiken. Een belangrijk punt voor hen is ook dat er iets aan de lay-out van het blad wordt gedaan.

'Soms echt een verenigingsblad: Ik zie regelmatig artikelen die door niet-Joden geschreven zijn. Ik mis m.n. artikelen die door Messiasbelijdende Joden zijn geschreven.'

'Als je de jongeren wilt bereiken, zul je ook het blad daarop aan moeten passen. Nu wordt er voornamelijk geschreven voor een doelgroep die andere interesses hebben dan de jeugd.'

'Ik heb het nog niet echt gelezen en dat komt omdat het me niet aanspreekt hoe het eruit ziet. Het is gewoon allemaal tekst achter elkaar en dat is het. Het nodigt niet uit om te gaan lezen. Het ziet er echt uit alsof het hele moeilijke artikelen zijn. Ik vind het wel leuk als er iets leerzaams instaat, maar dan wel op een manier dat je het ook ontspannen kan lezen. Als ik denk aan een blad of tijdschrift dan is dat iets dat je gaat lezen omdat het je interesseert. Het aangezicht is daarbij het eerste. Jongeren zijn meer visueel ingesteld. Het maakt het wel duurder, maar ik denk als mensen er echt in geïnteresseerd zijn dan hebben ze dat er wel voor over.'

Over het algemeen werd de vraag of Hadderech de Joodse identiteit versterkt vaker beantwoord dan de vraag of Hadderech het geloof in Jesjoea versterkt. De Joodse identiteit wordt versterkt door een stukje bewustwording en een stimulerend effect door deelname aan de vereniging.

'Dat vindt ik een beetje moeilijk. Mijn Joodse identiteit wel, denk ik. Het geloof in Jezus moet ik zelf uitzoeken en daar heb ik wel eens problemen mee met de kerk.'

'Je ontmoet andere Joden en er is aandacht voor het Joodse volk in het geheel is in het blad en in de activiteiten. God houdt nog steeds van het Joodse volk en daar mag je je als Jood ook prettig bij voelen.'

Bij sommigen wordt ook het geloof in Jesjoea versterkt:

'Bij Hadderech zijn ze niet alleen bezig met Joodse dingen, maar met Joods-christelijke dingen als het gaat om geloof. Dus mijn christelijke identiteit wordt daardoor ook versterkt.'

'Door verwijzingen uit het OT naar Hem. Door te tonen hoe God met en door Hem met zijn volk en de wereld bezig is.'

4.7 Jodendom of Joods geloof

Het Jodendom en het Joodse geloof kan juist voor Messiasbelijdende Joden belangrijk zijn in hun (geloofs)leven. Zoals ik in hoofdstuk 3 al heb beschreven zijn er verschillende zaken binnen het Jodendom die voor hen belangrijk kunnen zijn. Het vieren van de feesten en het houden van (gedeelten van) de wet of andere Joodse gebruiken. Maar ook de vraag 'wie is Joods en wie niet' houdt Messiasbelijdende Joden bezig. Ondanks dat zij, omdat ze in Jesjoea geloven, door de rabbijnse wet niet meer gezien worden als Joden is de verbondenheid met het Jodendom en het Joodse geloof wel aanwezig. Voor de één is deze verbondenheid sterker dan voor de ander.

De hoofdvraag is: **In hoeverre voelt u zich verbonden met het Joodse geloof?**

> *'Groeien en zoeken en soms worstelend, maar het spreekt mij 100% meer aan dan wat de kerk er van gemaakt heeft.'*
>
> *'Het is heel grappig als je ergens komt waar Joodse mensen zijn. Dan vragen ze: van wie ben jij er één. Dat is de kernvraag. Als je dan een Joodse moeder hebt dan hoor je er direct bij. Ik heb een tijd lang piano gespeeld in een Joods bejaardenhuis en daar waren nog veel mensen die mijn grootvader gekend hebben van mijn moeders kant. Van wie ben jij er één? Vroegen ze dan…'*
>
> *'Ik voel mij verbonden door de aanbidding in zang en gebed en met de 10 woorden, niet met de wetten. Wel met de bede: God eren met heel je hart, ziel en verstand en de naaste als jezelf.'*
>
> *'Het goede van het Jodendom is de plek die God krijgt in je leven dat je Hem respecteert en Zijn grootheid ziet. Dat je het principe van de Almachtige God weet. Wat het is om voor zijn aangezicht te staan. Rosj Hasjana is zo'n bijzonder moment, het nieuwe jaar. Dat mis ik bij de christenen. De sjofar wordt geblazen en dan moet je je voorstellen dat je voor het aangezicht van God staat met al je zonden. En dat je mag vragen om vergeving. Dat doet God voor jou. Het zoete van de appel is de symboliek.'*
>
> *'De Siddoer raakt mij diep. Ook Marjorie haalde heel veel uit het Jodendom in haar Bijbelstudies en dat vind ik heel mooi. Een stukje angst houdt mij wel tegen dat ik onder de wet kom. Want ik ben vrij, we leven uit genade. Ik hoef niets, ik mag. Mijn leven is ingericht op het mogen en niet op het moeten.'*

Enkelen voelen zich niet of nauwelijks verbonden met het Joodse geloof:

> *'Ik ga wel naar de synagoge en doe daar mijn religieuze verplichtingen, maar ik voel mij niet religieus verbonden met wat er gebeurt.'*
>
> *'Met de Joodse religie had ik heel veel moeite voordat ik tot geloof in Jesjoea kwam. Ik ben juist door het geloof in Hem een beetje rustiger geworden.'*

De verbondenheid met het Jodendom komt onder andere tot uiting door het lezen van boeken van Joodse schrijvers. Geliefde schrijvers zijn Chaim Potok, Pinchas Lapide en David Flusser. Ook het vieren van de Sjabbat of andere Joodse- of Bijbelse feesten vormen een deel van die verbondenheid. De helft geeft aan wel eens of vaker de Sjabbat te vieren of één of meerdere van de Joodse feesten. Zij doen dit vooral thuis in het gezin of bij familie, maar ook wel in samenkomsten bij Hadderech of in een Messiaanse gemeente. Sommigen vieren de feesten mee in de synagoge.

> *'Dat doe ik allemaal wel, dat vind ik wel belangrijk. We vieren het thuis of bij anderen, net hoe het uitkomt. Soms ook in de synagoge. Sjabbat vier je toch bij uitstek in het huiselijk gezin. Als ik uitgenodigd wordt voor de Sederviering dan ga ik wel. Ik heb het allemaal geleerd van mijn moeder.'*

> *'Elke Sjabbatavond lezen we uit de Siddoer, we zeggen de Beracha. We steken de kaarsen aan. Het Joodse element is absoluut aanwezig.'*

> *'…op onze eigen manier. De wet speelt in die zin geen rol. Ik eet geen varkensvlees maar eet niet helemaal koosjer. Wij vieren het met ons twee of we nodigen gasten uit. Ik heb ook dingen uit de Haggada, maar ik maak er een soort familiefeest van. Toch waar Jesjoea en God alle eer krijgen waar ze recht op hebben. Het gaat mij er meer om dat de mensen zien wat er in een Joods gezin gebeurt met de feesten.'*

> *'Pesach vieren wij soms bij de opperrabbijn, maar mijn man mag dan niet meevieren omdat hij niet Joods is. In alle feesten is een ontmoeting met God. De twee kaarsen van de Sjabbat hebben betekenis: de eerste is om te herinneren dat God ons de Sjabbat gaf en de tweede om de Sjabbat te bewaren. God geeft de rust als een geschenk.'*

Diegenen die de Sjabbat of de feesten niet vieren geven daarvoor verschillende redenen aan: het is iets dat bij vroeger hoort, het feit dat men nu christen is, het hoeft nu niet meer vanwege Jesjoea, of men hecht er geen waarde aan. Sommigen benoemen het als 'joderig doen' om de Sjabbat te houden.

> *'Aan de hoogtijdagen doe ik niets. Voor mij hoort dat zo bij mijn jeugd, zonder basis van geloof. Nu ben ik iedere dag met God bezig en daar heb ik meer aan dan de vaste dagen dat we de feesten vieren. Voor mij was dat zes keer per jaar: oh, ja, God, Hij bestaat ook. En wat ik nu heb... Dat is op een dagelijkse basis, 365 dagen per jaar, daar heb ik meer aan. Ik voel me Joodser dan ooit door mijn geloof in God en in Jesjoea. Het is zo moeilijk uit te leggen. In vergelijking met hoe het was, is mijn geloof in God heel persoonlijk geworden.'*

Andere Joodse gebruiken die men in ere houdt zijn vooral de voedselwetten. Men probeert zoveel mogelijk koosjer te eten. Daarnaast hangt bijna in ieder huis waar ik geweest ben een mezoeza aan de deur.

'Ik probeer me wel aan bepaalde aspecten van de voedselwetten te houden. Het sterke van dit soort rituelen is dat je er dagelijks mee in aanraking komt en in gedachten toch even met God bezig bent. Zo is het in je hele dagelijkse leven aanwezig, anders heeft God heel weinig plaats in je leven. Daarom heeft Hij het gegeven, daar ben ik van overtuigd.'

Zoals gezegd is het contact met Joden die niet in Jesjoea als de Messias geloven ingewikkeld. Volgens de rabbijnse wet worden Messiasbelijdende Joden als afvalligen gezien ook als zij halachisch Joods zijn. Toch hebben de ondervraagden hier in Nederland en ook in Israël wel Joodse contacten. Sowieso vaak met de eigen familie, maar daarnaast ook wel met Joden uit de synagoge. Sommigen zijn vrijmoedig in het spreken over hun geloof in Jesjoea anderen zwijgen er over.

'Alleen de rabbijn weet, voor zover ik weet, dat ik in Jesjoea geloof. Toen ik hem dit vertelde nam hij het voor kennisgeving aan. Daarna is het nooit meer aan de orde geweest.'

'Ik laat in sjoel niets los, ik kom om daar te bidden; anders is het over en uit.

'Men weet van mijn geloof in Jesjoea, sommigen staan er voor open, anderen niet.'

'Wanneer ik praat op een Joodse wijze en ik praat over Jesjoea, dan is Hij thuis, maar praat ik over Jezus, dan is hij niet thuis. Dan is Hij 'ont-joodsd'.'

Wel is er aan de ene kant moeite dat men niet geaccepteerd wordt, maar aan de andere kant ook begrip waarom de Joden zo reageren.

'Moeilijk, maar door de geschiedenis heen wellicht verklaarbaar.'

'We worden van twee kanten niet echt geaccepteerd. Vooral als je gedoopt ben, dan is het voor de Joden over. Ik ken geen Joodse mensen, maar zou ze wel graag willen kennen en ook willen ontvangen. Ook om met hen Hebreeuws te spreken.'

4.8 Christelijke geloofsgemeenschappen

De hoofdvraag die bij dit thema gesteld werd is: **In hoeverre voelt u zich thuis in de geloofsgemeenschap waar u regelmatig komt?**

Tabel 5

	Leeftijd			Totaal	
	10 - 29	30 - 59	60+		in %
Zeer thuis		3	3	6	12
Thuis	3	5	5	13	27
Redelijk thuis		3	2	5	11
Matig thuis	1	1	2	4	9
Niet thuis	1	3	2	6	12
Geen lid (meer)	1	4	8	13	27
Nvt		1		1	2
Totaal	**6**	**20**	**22**	**48**	**100**

Meer dan de helft van de ondervraagden voelt zich zeer thuis tot matig thuis in de christelijke geloofsgemeenschap waar zij regelmatig komen. Bij diegene die aangeven dat zij zich zeer thuis voelen is er bewust gezocht naar een gemeente die bij hen past, en voor sommige van hen was het ook belangrijk dat er voldoende aandacht uitgaat naar Israël en het Joodse volk.

> *'Het gaat, niet zonder meer. Ik ben daar gewoon lid van geworden omdat ik dat duidelijk kreeg op een moment. Het was wel de meest logische plek om naar die gemeente te gaan. Het is niet zo dat ik me 100% thuis voel. Je kan altijd wel negatief zijn, maar je kan ook meewerken.'*

> *'Thuis helemaal, maar dat komt omdat ik niet anders geweest ben dan een Nederlandse jongen die vanuit de gereformeerde kerk zich meer christen is gaan noemen en die nu zegt mijn Heer heet eigenlijk Jesjoea. Maar als ik alleen maar de Joodse identiteit probeer te bedenken levert het eigenlijk alleen een stuk eenzaamheid op. En dat vervreemdt me niet van die kerk, maar het geeft je wel een machteloos gevoel.'*

> *'Juist omdat ik binnen deze kerk een ruimte ervaar waar ik me heel prettig bij voel om daar te zijn. Het ligt allemaal niet zo vast het is heel divers en dat mag.'*

Toch voelt 12% van de ondervraagden zich niet thuis in de christelijke gemeente en dat heeft voornamelijk met de Joodse identiteit te maken die niet of nauwelijks wordt erkend en de aandacht voor Israël en het Joodse volk waar een groot deel van de kerken niet voldoende of geen aandacht aan besteed.

> *'Ik voel mij thuis bij de mensen, maar niet heel erg thuis met het theologisch gebeuren.'*

> *'De kerk is het probleem voor het Joodse volk. De dogma's en de eisen die gesteld worden. De kerk zegt dat we niet zo Joods moeten worden, maar de Bijbel is Joods en Jezus is Joods… Dit is de drempel waarom Joden buiten blijven…'*

> *'Je volgt de diensten en je steekt er wel wat van op en je bent met z'n allen, maar de beleving van het geloof bij ons in de kerk vind ik wel lastig. Er zit weinig Joodse traditie in en weinig betrekking op het Joodse volk wat toch in de Bijbel wel leidraad is.'*

Van de ondervraagden geven 34 mensen aan dat ze lid zijn van een christelijke geloofsgemeenschap. 12 van hen zijn lid van een Evangelische gemeente, 7 van de PKN en ook 7 van de Gereformeerde kerk vrijgemaakt. 1 persoon is lid van een Messiaanse gemeente en dat is toch op zijn minst opvallend weinig te noemen, juist voor deze doelgroep. De anderen zijn lid van de Christelijke gereformeerde kerk, het Leger des Heils en van de Zevende dags adventisten. 13 mensen geven aan dat zij geen lid (meer) zijn van een christelijke geloofsgemeenschap.

> *'Toen ik ruim tachtig was en verhuisde hoefde ik niet meer zo naar de kerk. Ik ben te Joods, voor mijn gevoel.'*

Vragen die rond dit thema zijn gesteld hadden betrekking op het delen van gevoelens en gedachten binnen de geloofsgemeenschap of het aangesproken worden of vertellen over de Joodse identiteit binnen de gemeente. Over het algemeen reageerde men daar wel gematigd positief op.

> *'Men weet dat ik Jodin ben. Elke week wordt er gebeden voor de Messiasbelijdende Joden en dat doet me goed.'*
>
> *'Beperkt, met een aantal mensen kun je daar wel praten over je gevoelens en gedachten, met een aantal mensen niet.'*
>
> *'Onze gemeente heeft een heel diepe liefde voor het Joodse volk en Israël. Daarom kan ik bijzonder goed mijn gedachten en gevoelens met hen delen.'*
>
> *'Christenen kennen hun wortels niet, zij leven vaak in onbesef.'*
>
> *'Er is een man die altijd bidt voor de Vrede van Jeruzalem. Hij zegt tegen mij: 'jij behoort toch maar tot dat bijzondere volk van God. Jullie hebben bij God 'echt een streepje voor'.'*

Als de ondervraagden veranderingen zouden moeten aangeven in de christelijke geloofsgemeenschap dan is dat op het gebied van de uitleg van de Bijbel en de aandacht voor het Joodse volk. Slechts een klein deel zegt tevreden te zijn met zoals het nu is. De vervangingstheologie neemt nog steeds een grote plaats in binnen een groot aantal gemeenten. De Bijbel wordt te eenzijdig uitgelegd met de nadruk op het NT. De aandacht voor Israël en het Joodse volk is vaak zeer beperkt.

> *'De verhouding preken uit het OT en NT is niet in evenwicht. Er wordt veel meer uit het NT gepreekt waarbij de teksten uit het OT vaak NT-isch worden uitgelegd. De hele Bijbel zou tijdens een preek aan de orde moeten komen.'*
>
> *'De aandacht voor Israël is heel beperkt. Ik ben er steeds meer van overtuigd dat de Bijbelse feesten zoals God ze gegeven heeft een hele rijkdom is en dat daarvoor ook in de christelijke wereld een plaats voor hoort te zijn.'*

Ruim een kwart van de ondervraagden geeft aan geen deel (meer) uit te maken van een christelijke geloofsgemeenschap. De redenen zijn verschillend:

> *'Omdat het woord niet werd gepredikt.'*
>
> *'Op Gods verzoek. We gingen naar een vrij evangelische kerk. We hebben zoveel nare dingen en zondige dingen meegemaakt in de kerk, dat we het er hebben gehad en nu proberen we zelf te studeren en te bidden.'*
>
> *'Ik had geen goede gevoelens in de kerk. Ik ging wel eens naar de synagoge, daar voelde ik mij prettig. Als je maar niet praatte over het evangelie, ging dat goed. Gewoon gaan zitten en erbij willen horen. De sfeer proeven en ik kwam voor mijn gevoel thuis.'*

'Omdat ze totaal geen liefde en aandacht hadden voor Israël en het Joodse volk.'

4.9 Geloof: De Bijbel

Aan de ondervraagden werd de vraag gesteld: **Hebt u het gevoel dat u de Bijbel anders leest dan christenen zonder Joodse achtergrond? Op welke manier is dat anders?**

Dertig mensen geven aan dat dat wel zo is, dat zij de Bijbel meer met Joodse ogen en Joodse oren lezen. Aangegeven wordt dat vooral het OT anders wordt gelezen dan christenen zonder Joodse achtergrond. Het is hun eigen geschiedenis wat zij lezen in het OT. Ook wordt door hen veel meer de verbinding gezien tussen OT en NT, het is voor hen één geheel.

Vooral de vervangingstheologie maakt dat de christenen de Bijbel anders lezen dan Messiasbelijdende Joden. Voor Messiasbelijdende Joden is Israël en het Joodse volk gewoon Israël en niet de kerk of de gemeente van Christus. Daardoor leest men ook veel meer letterlijk wat er staat en wordt er niet snel vergeestelijkt door Messiasbelijdende Joden.

Voor hen is het ook veel duidelijker dat Jesjoea een Jood was en in een Joodse context is opgegroeid. Voor hen die de Hebreeuwse taal kennen is er nog een punt van anders lezen: vanuit de Hebreeuwse grondtekst en niet vanuit allerlei vertalingen.

'De Bijbel zegt mij andere dingen dan de kerk mij geleerd heeft. Maar dat mag. Op mijn zoektocht naar wie ik ben en wat ik hier doe, heb ik heel duidelijke dingen geleerd, niet vanuit het Grieks, alleen maar vanuit het Hebreeuws.'

'Voor veel Christenen is het OT een bijkomstigheid van het NT, die vooral vanuit allegorisch perspectief gezien moet worden. Alles wat betrekking heeft op Israël daar wordt de kerk geplaatst (vervangingstheologie). Terwijl alle beloften heel concreet zijn en met Israël en Juda te maken hebben. Dus voor mij staan er nog veel profetieën te gebeuren en heeft het land Israël een rol in de wereldgeschiedenis, ook in de toekomst.'

'In het verleden zag ik het als een OT en een NT, tegenwoordig denk ik die witte bladzijde er tussen uit en zie ik één geheel. Ik zie het als een voortgang.'

'Ik merk dat voor mij het OT de basis is. Ik kijk vanuit het OT naar Jesjoea. Met het NT heb ik moeite. Vooral wat Paulus en de apostelen hebben geschreven. Door het geloof in Jesjoea lees ik nu de TeNaCH heel anders en openbaart God zich steeds meer door het OT.'

4.10 Geloof: De Messias

Het geloof in Jesjoea heeft voor de Messiasbelijdende Joden alles te maken met de Joodse identiteit. Zij zien hem als de Joodse Messias die is gekomen. Net als bij de vorige vraag is daarbij de Joodse context belangrijk.

De hoofdvraag die gesteld is bij dit thema is: **Hoe ziet u de persoon en de betekenis van de Messias?**

De namen die men aan Jesjoea geeft zijn zeer divers:

Redder van de Wereld; Verlosser en Koning van de Joden; Van Levensbelang; Woord / Geest van God;

'…die mij van moment tot moment in mijn relatie tot de mensen en dingen om mij heen leidt, het kwade afbreekt en het goede opbouwt.'

Zoon van God;

'Alleen door Hem kunnen wij tot de Vader komen.'

'Hij is druk bezig om alle dingen nieuw te maken.'

Messias; Gezalfde; gehonoreerd;

'Degene die tot het uiterste gehoorzaam was en daardoor door de Vader uitverkoren.'

God en mens; Rechterhand van God; Gods handreiking naar de mens om de relatie te herstellen;

'Een wijze Joodse man en de Messias waar de profeten over spreken.'

De ondervraagden voelen zich verbonden met Jesjoea. Hij is voor hen allereerst de grote profeet en priester voor het Verbondsvolk. Hij is een toevluchtsoord en hun persoonlijke Verlosser.

Hij is ook onvoorwaardelijke liefde en voortdurend voor ieder mens aan het werk. Hij is allesomvattend voor de wereld en een droom die waarheid wordt:

'Het is je Verlosser, je Redder, je Zaligmaker. Het moet iets van jezelf worden. Als je jong bent is het geloof van je ouders, van je grootouders. Zo bevoorrecht ben ik wel, dat ik in de lijn van de geslachten mag staan...'

'Jesjoea is een droom die waarheid wordt voor de Joodse mensen, waar ze zo lang naar hebben uitgekeken. Een Joods iemand ook. Hij is gewoon God op aarde, God als mens. Maar het is een Joods persoon geweest, die de Joodse gewoonten hield en misschien ook wel met een gebedssjaal liep, als die er toen al was. Dat vergeten mensen.'

'Hij is voor mij alles. Ik kan niet anders zeggen. Hij is er altijd. Ik ben ontzettend dankbaar dat Hij mij al van de grondlegging van de wereld kent en dat Hij me in mijn nekvel heeft gepakt. Ik ben door hele moeilijke tijden gegaan, maar als Hij iemand op het oog heeft... Hij heeft een plan. Zoals Hij ook het Joodse volk heeft uitverkoren, ondanks dat het een moeilijk volk is. Juist daarin zie je Gods grootheid.'

'Jesjoea is het spiegelbeeld van God. Het heeft God behaagt hem alle macht te geven op hemel en op aarde. Hij heeft het voor het zeggen, hij wordt ook koning in Israël. Wat er ook gebeurt in de politiek, ze gaan hun gang maar, maar Hij komt terug. Hoe, dat weet ik niet, ik weet zoveel niet.'

Soms zijn mensen op een bijzondere manier in aanraking gekomen met Jesjoea, vaak ook door de opvoeding. Zoals ook al beschreven in Hoofdstuk 2 zijn er veel Joden door het onderduiken in christelijke gezinnen tot geloof in Jesjoea gekomen. Dat is voor een aantal van de ondervraagden ook op die manier gebeurt. Anderen zijn tot geloof gekomen vanuit een grote nood.

> *'Ik kwam tot levend geloof vanuit mijn nood. Ik heb gebeden: Heer als u bestaat laat het dan maar zien. Ik pakte een Bijbel diep in de kast en ik sloeg het open bij de verloren Zoon. Toen begreep ik het. Het was een radicale bekering. Het was een soort verjaardag.'*

> *'Na veel ellende in de oorlog ben ik in een christelijk onderduik gezin terecht gekomen. Daar heb ik mijn eigen Joodse geschiedenis geleerd. Daar kreeg ik antwoord op de vraag wat betekent Chanoeka, wat betekent Pesach. Er werd in dat gezin in de Bijbel gelezen en ik pakte dat op. Daardoor kreeg ik antwoord op de vragen die ik had. Toen ik het OT had gelezen ben ik ook het NT gelezen. Je krijgt wat christelijke boeken te lezen en zo raak je meer en meer bekend met de christelijke achtergronden.'*

> *'Vanuit mijn opvoeding en door christelijke tienerkampen. Dat heeft wel heel erg in mijn eigen geloof bijgedragen, dat ik er echt zelf voor heb gekozen.'*

In de loop van de tijd is het geloof in Jesjoea voor de meesten vooral steeds dieper en sterker geworden. Voor sommigen brengt het ook meer vragen met zich mee.

> *'Geloven in Jezus is een enorm proces. Hoe meer ik Hem leer kennen, hoe meer ik over Hem lees, hoe minder ik het begrijp. Vroeger had ik God in mijn broekzak, maar dat heb ik nu niet meer.*

> *'Later is het me pas eigen geworden. Niet direct. In moeilijke situaties merk je wat het betekent om te geloven… Dan kun je meer in de diepte voelen wat het geloof betekent.'*

Wat ook al eerder naar voren kwam, hebben Messiasbelijdende Joden veel minder met de dogma's van de kerk. Eén duidelijk dogma of leerstelling van de kerk is in de interviews ter sprake geweest, dat is de leer van de Drie-eenheid. De goddelijkheid van Jesjoea en ook de betekenis van de Heilige Geest (HG) word soms als moeilijk ervaren.

Toch zijn er nog zestien mensen die zich wel kunnen vinden in de Drie-eenheid van God, wel op een geheel eigen wijze.

> *'God is Vader en Moeder tegelijk. Die heeft een kind gekregen met eigenschappen van Vader en Moeder. God is één, dus het kind is ook één. Het is gewoon een deel van God. Dat is gewoon God op aarde hier en dat is niet los van elkaar. Het is gewoon één God. En een deel heeft Hij naar de aarde gestuurd. Het DNA is puur van God. Wel uit een mens geboren om helemaal laag op aarde te komen. Zij was nodig om hem geboren te laten worden.'*

'Ik kon daar in de Bijbel weinig over vinden. Juist die Drie-enigheid is een moeilijk verhaal. Daar heb ik erg mee geworsteld. Ik heb in de loop der tijd wel zekerheid gekregen dat hij als onderdeel van de Drie-eenheid wel degelijk God is, net als de Heilige Geest God is. Ik hoef niet alles te begrijpen.'

Een behoorlijk aantal van de ondervraagden zien Jesjoea niet als God, hij is de Zoon van God en in die hoedanigheid niet aan God gelijk. Wel meer als een gewoon mens, maar geen God.

'Ik geloof niet dat Jezus God is maar de Zoon van God. Ik geloof wel dat Jezus goddelijke eigenschappen had. Hij kon bijvoorbeeld doden levend maken. Dat heeft buiten hem nooit iemand gedaan.'

'Toen ik dertien was werd die gedachte volop geleerd en dan was ik voortdurend in mijn hoofd aan het puzzelen hoe dat moest. Jezus is volgens mij niet God zoals het dogma dit aangeeft. Hij was ook geen gewoon mens, maar hij was gewoon datgene wat de Bijbel verteld wat Hij was. Ik heb leren zien dat Hij de tweede Adam is. De Heilige Geest is vooral iets wat je merkt. Het gaat uit van God net zoals de Messias uitgaat van God. Er is wel een verband tussen de drie.'

'Ik zie God als de God van alles en Jesjoea als zijn Zoon. De HG is een Geest die ik gewaar wordt in mensen. Die Drie-eenheid zie ik niet. De Geest ervaar je als mensen bij elkaar zijn.'

'Bij de HG kan ik me geen beeld bedenken. Dat vind ik heel moeilijk. Ik bid er wel voor omdat ik het niet begrijp. Ik weet niet hoe ik dat in moet vullen. Koning David zegt ook: neem uw Geest niet van mij weg, als hij gezondigd heeft met Batseba. Ik weet echt niet hoe ik dat zien moet. Wat ik heel angstig vind is de zonde tegen de HG, omdat ik het niet weet.'

Binnen de Messiaanse beweging wordt veel geschreven en nagedacht over het einde van de tijd. Ook de helft van de ondervraagden is daar in meer of mindere mate mee bezig.

Er zijn verschillende beelden die men daar over heeft, maar één vastomlijnde gedachte is er niet. Het verlangen ligt heel sterk in een wereld waar de gerechtigheid zal zegevieren en waar het Joodse volk zal worden rechtgedaan.

'…ik weet dat hij op de olijfberg terugkomt en ik hoop er dan bij te zijn. Ik weet wel dat het Joodse volk hem uiteindelijk allemaal zullen zien als de Messias als hij terugkomt. Er is een beweging onder het Joodse volk, dat steeds meer mensen de Messias als verlosser zien, Jesjoea. Ik denk dat hij uiteindelijk ook voor het Joodse volk komt.'

'Bij deze vraag denk ik eerst aan de wereld waar zoveel ellende is. Daarin heb ik het beeld van het Jodendom, dat de wereld totaal zal veranderen als de Messias komt. Telkens als ik met lijden geconfronteerd wordt in welke vorm dan ook, het kleinste lijden, als Hij dan terugkomt is dat voorbij. Dan is Jezus echt de koning der Joden. Dan komt er een reünie, een gelukkig weerzien. '

'Ik denk dat we in de eindtijd leven. Er gebeurt iedere keer weer wat. Het zal gebeuren zoals het beschreven staat in de Bijbel en niet wat de christenen ervan maken, dat we voor de grote verdrukking naar de hemel varen. Ik hoop dat God ons zal beschermen en bewaren, maar ook wij krijgen, denk ik, wel te maken met de verdrukking.'

'We verwachten Hem in Jeruzalem. Dat is fantastisch. We moeten klaarstaan voor als Hij terug komt.'

'Ik vind het een moeilijk onderwerp. Ik geloof vast in een wederkomst, maar dan denk ik ook: het kan vast anders zijn dan wij bedenken of begrijpen. Het zal ergens een rol krijgen, maar ik weet niet hoe en wat. Zo plastisch zoals ik het vroeger dacht, zo zie ik het niet meer. Misschien gaat het wel zo, maar dat kan ik niet meer. God kan de wederkomst ook wel bij mensen bewerkstelligen. Het kan een beweging of omkering zijn, waardoor de Messias op aarde zichtbaar wordt. Hij kan zich manifesteren in ons en daarin iets teweegbrengen.'

Ruim de helft van de ondervraagden verlangt naar de wederkomst van Jesjoea. Er is vooral een verlangen naar de verlossing van alle ellende in de wereld. Wij hier in Nederland hebben een betrekkelijk rustig en goed leven en dat maakt het verlangen anders of er moeten grote zorgen of moeiten zijn in het eigen leven, dat maakt het verlangen juist weer sterker.

'Wij leven hier niet onder druk, dat maakt het 'verlangen' minder opportuun.'

'Ik zou willen dat hij heel snel terug kwam, liever gisteren dan vandaag. Dan gaat hij als rechterhand van God in de tempel in Jeruzalem regeren en orde scheppen in de chaos die wij mensen ervan gemaakt hebben.'

'Reken maar. Elke dag. Elke dag bidden wij voor onze kinderen, voor onszelf , voor Israël en doen wij niets anders dan naar de toekomst leven. Daar wachten we op. Ik zie de toekomst als een vreugde voor iedereen. Meer kan ik niet zeggen.'

4.11 De staat Israël

Een belangrijk, maar ook moeilijk thema in de wereld van gelovigen, zowel Joodse als uit de volkeren, is het land Israël. Hoe moeten we naar het huidige land en de huidige staat Israël aankijken als gelovigen in Jesjoea.

De hoofdvraag die aan de ondervraagden werd gesteld is: **In hoeverre voelt u zich verbonden met de staat Israël?**

Tabel 6

	Leeftijd			Totaal	
	10 - 29	30 - 59	60+		in %
Zeer sterk	1	4	6	11	23
Sterk	1	3	5	9	18
Verbonden	3	7	10	20	42
Niet verbonden	1	3	1	5	11
Nvt		3		3	6
Totaal	**6**	**20**	**22**	**48**	**100**

Maar liefst 83% van de ondervraagden voelt zich verbonden met de staat, met het land Israël in zijn huidige hoedanigheid. Bijna een kwart zegt zelfs 'zeer sterk verbonden' te zijn met de staat. Dat is een groot aantal in een turbulente tijd waarin een groot deel van de wereld zich juist tegen Israël keert. Maar misschien is dat juist wel de reden van die sterke verbondenheid.

> *'Ik ben er twee keer geweest en dat vond ik wel een belevenis. Samen met mijn man en dochter en schoonzoon hebben we door het land gereden. Ik voelde me wel thuis. Toen we daar zo reden dacht ik: ik kom vast nog mijn familie tegen, ze zijn niet allemaal omgekomen, heel gek.'*

> *'Ik voel me er wel mee verbonden, dat merk je op allerlei gebied. Ik heb daar wel wat mee, ik zal eerder een stukje lezen over Israël dan over India. Die verbondenheid is er wel degelijk. Op het moment dat je weet dat je van Joodse origine bent, dan ontstaat dat... Ik keur niet alles goed, ik kijk er wel erg sceptisch naar, hoor. Er zijn ook negatieve dingen die gebeuren.'*

> *'Ik voel me vooral verbonden met het land en de mensen, niet zozeer met haar huidige politiek of systeem, die is nog niet aan Gods wil overgeleverd in allerlei aspecten.'*

De meesten ondervraagden hebben vooral moeite met negatieve kritiek op Israël die niet gebaseerd is op waarheid en oprechtheid, maar nogal eens ontstaat vanuit haat of onbegrip. De vraag die daarbij gesteld werd is hoe men kritiek op Israël ervaart:

> *'Terecht, mits op controleerbare feiten gegrond. Veel kritiek geschiedt uit haat.'*

> *'Nonsens, eindelijk verdedigen ze zich na 3000 jaar van vervolgingen!*

> *'Je stekels gaan uitstaan, maar je moet wel reëel zijn. Er zijn ook dingen gedaan.. waarvan je denkt, wat doen jullie nu. Aan de andere kant als er voor mijn deur een auto staat met een stelletje lui erin die je angst aanjagen, dan wordt je ook niet blij en reageer je daarop.'*

> *'Daar ben ik wel gevoelig voor. Als ik dan zo'n van Agt hoor praten. Dat doet me dan wel eens wat zeer. Ongenuanceerde kritiek houdt ik niet van. Je kijkt er wel anders naar dan naar een ander land, omdat het met je roots te maken heeft.'*

De manier waarop men gestalte geeft aan de verbondenheid met Israël is vooral door het geven van giften en donaties, door gebed, door bezoek aan het land. Maar ook door het schrijven van artikelen of het spreken over Israël met anderen en soms door het planten van een boom.

Dat men het land ook nog steeds ziet als de oogappel van God, het uitverkoren volk, zoals de Bijbel er over spreekt, blijkt uit het positieve antwoord dat men gaf op de vraag of de staat Israël een vervulling of een gedeeltelijke vervulling is van Gods beloften. Ruim 70% reageert positief.

'God belooft ons zoveel en nu ook, als de regering van Israël ophoudt met luisteren naar Amerika, Europa, maar zich naar Hem zou richten dan heeft niemand meer wat te vertellen. Als je aan de andere kant ziet wat Israël daar in 60 jaar heeft opgebouwd, je gelooft je ogen niet. Ja, ik zie dat echt. Het dal van dorre doodsbeenderen dat weer tot leven komt.'

'Ja, ik zie wel dat Israël, hoe klein het ook is in een gigantisch gebied ligt tussen de Arabische landen. Het is echt een Godswonder dat het nog bestaat.'

'Dat zij gezegend worden misschien. Ik zie toch wel dat de mensen zelf ook hard hebben gewerkt. Het wordt hen niet alleen maar toegeworpen, je moet ook altijd je eigen talenten en je eigen krachten blijven gebruiken. En als dat niet gebeurt, zie je wat er gebeurt. God heeft een begin gemaakt en de mens gaat verder.'

'Met name de nadere invulling en uitvoering zal nog komen.'

Over het algemeen reageert men niet positief op de vraag wat men vindt van de houding van de kerken ten opzichte van Israël. Men vindt deze houding verdrietig, halfslachtig en onwetend. De stellinginname ten gunste van de Palestijnen is niet te begrijpen voor Messiasbelijdende Joden. Gebed voor Israël is er in sommige kerken nauwelijks en dat komt niet overeen met de onlosmakelijke verbondenheid van de kerk met Israël die zij propageert.

'De hele politieke wereld en de hele kerkelijke wereld is debet aan deze toestand. De kerkelijke wereld had, gezien de Bijbelse leer, aan één stuk achter Israël moeten staan, maar dat doen ze niet. En waarom doen ze dat niet? Ze willen niet tegen de benen aanschoppen van de rest van de wereld. En dat vind ik heel jammer. Ook de kerk als geheel zal verantwoording af moeten leggen, denk ik, wat zij missen en niet geloven.'

'Met de laatste brief van de PKN distantieert de PKN zich wel heel duidelijk tegenover Israël. Israël is toch uit Gods beloften voortgekomen en met die houding heb ik moeite. De kerk zou vanuit een Bijbelse visie tegen Israël aan moeten kijken. God heeft Israël nog nooit laten vallen en houdt zich nog steeds met dat land en volk bezig, niet omdat ze het verdient hebben, maar om te laten zien dat wat Hij belooft heeft ook uit gaat voeren. De kerk heeft duidelijk een politieke houding aangenomen.'

'Ik vind het heel erg. In de officiële houding en theologie is niets te merken van de verbondenheid die men in de kerkorde heeft gezet.'

Als ik vraag naar de mening van ondervraagden over het conflict tussen Israël en de Arabieren hoopt het merendeel dat daar een oplossing voor zal komen en dat er vrede zal zijn in het Midden Oosten. Wel zal daar waarschijnlijk de tussenkomst van de Messias voor nodig zijn, omdat het ook een geestelijke strijd is die daar plaatsvindt, een religieus conflict. De God van Abraham, Isaak en Jacob tegenover Allah.

'Als de Arabieren hun wapens neerleggen dan is er vrede in het Midden Oosten. Maar als Israël haar wapens neerlegt, dan is er geen Israël meer. Dat vond ik een treffende uitspraak. Er wordt zoveel haat gezaaid onder de Arabische bevolking tov Israël, dat zolang die nog niet weg is er geen vrede zal komen. Men zal altijd Israël ontkennen en op allerlei manieren het volk en land blijven bestrijden. Ik heb het idee dat vanuit Israël, op het moment dat deze druk weg is, men geen intentie heeft om de Arabieren aan te vallen. Volgens mij bestaat die niet. Men probeert zichzelf zo goed mogelijk te verdedigen en daar maakt men absoluut ook fouten in, het zijn ook maar mensen, soldaten die dat uit moeten voeren.'

'Ik ben het eens dat Israël zich aan het internationale recht moet houden, maar als je ziet hoe alle resoluties van de VN tot stand zijn gekomen met allemaal Arabische landen die dan net een meerderheid vormen, dan denk je ja, wat zijn die resoluties nu eigenlijk waard? Voor Joden, ook al gaan ze er niet wonen, is er maar één plek. Als je opgevoed bent met de woorden van Sederavond: dit jaar nog hier, maar volgend jaar in Jeruzalem, het gebed in de synagoge richting Jeruzalem, als je TeNaCH leest, het hele Joodse leven heeft in zijn gedachte en bewoordingen één centraal punt en dat is Jeruzalem en het land. Ik denk dat het ook niet anders kan.'

'Ik denk dat het pas opgelost kan worden als ze Jezus gaan zien en belijden. Ook Israël maakt het de Palestijnen niet gemakkelijk. Maar het is niet zomaar. Het is ook te begrijpen. Je moet zoveel bommen tegenhouden en dan wordt je ook harder. Het liefst zie je ze in vrede naast elkaar wonen.'

Men vindt het heel vervelend dat de Messiasbelijdende Joden in Israël nogal eens onheus bejegend worden. Vooral door de ultra orthodoxe Joden worden vernielingen aangebracht of mensen worden daadwerkelijk bedreigt. Toch is er ook wel begrip dat deze groep Joden dat doet vanwege het besmette verleden van de christenen. De solidariteit met Israël komt daardoor niet onder druk te staan.

'Verschrikkelijk maar door de kerkgeschiedenis met de Joden begrijpelijk. Tevens ook deels soms afhankelijk hoe Messiasbelijdende Joden zichzelf opstellen.'

'Mijn gevoel met de staat Israël is sterker dan met de Messiasbelijdende Joden Joden in Israël. Het zou waarschijnlijk andersom moeten zijn. Ik heb te weinig kennis van en met het geheel.'

HOOFDSTUK 5 Conclusies

5.1 Inleiding

Voor zover ik heb kunnen nagaan is dit het eerste uitgebreide onderzoek onder Messias-belijdende Joden in Nederland over de beleving van hun Joodse identiteit en het geloof in Jesjoea. De vraag is: hoeveel van het totale aantal Messiasbelijdende Joden in Nederland hebben meegedaan aan dit onderzoek. Vanuit het Joods Maatschappelijk Werk (JMW) is er een groot demografisch onderzoek geweest onder de Joodse bevolking in Nederland in 2000. Onder redactie van Hanna van Solinge & Marlene de Vries verscheen het boek: *De Joden in Nederland anno 2000, Demografisch profiel en binding aan het jodendom.* Zij schatten het aantal halachische Joden in Nederland, dat lid is van een niet-Joods kerkgenootschap op 2% (= 600) van het totaal van 30.000 personen. Wanneer men de zogenaamde vaderjoden erbij telt, komt men uit op ruim 43.000 personen. Als we daar 2% van nemen dat lid is van een niet-Joods kerkgenootschap komen we op ruim 850 personen uit. Als we er van uitgaan dat zij allen lid zijn van een christelijke geloofsgemeenschap kunnen we vaststellen dat in dit onderzoek ruim 5% van de Messiasbelijdende Joden in Nederland is bestudeerd. Ervan uitgaande dat dit percentage een representatief aantal is voor het geheel heb ik een aantal conclusies uit het onderzoek getrokken.

5.2 Joodse identiteit

De belangrijkste conclusie die uit het onderzoek naar voren komt, is dat de Joodse identiteit van Messiasbelijdende Joden heel sterk is. Ons onderzoek wijst uit dat zo'n 80% van de ondervraagden zich verbonden voelt met het Joodse volk en met Israël. Vanuit het onderzoek van het JMW in 2000 blijkt dat ook de Joodse gemeenschap in Nederland zich verbonden weet met het Joodse volk en Israël en is er rondom de Joodse identiteit weinig verschil tussen hen en Messiasbelijdende Joden. Factoren als antisemitisme en de Tweede Wereldoorlog versterken de Joodse identiteit, maar zijn ook vaak mede oorzaak dat de Joodse identiteit wordt verzwegen.[8] In beide onderzoeken hoorden we over dit verzwijgen van de Joodse identiteit, vooral vanuit de generatie die geboren is voor of in de Tweede Wereldoorlog. De angst en de trauma's die door die zwarte periode in de geschiedenis van het Joodse volk zijn veroorzaakt, raken zowel de Messiasbelijdende Joden als de Joodse gemeenschap in Nederland heel diep, soms tot in de 2e of 3e generatie.

Ook in het vieren van de Sjabbat en de feesten of het houden van andere Joodse gebruiken zijn grote overeenkomsten te ontdekken met de Joodse gemeenschap. Het versterkt de Joodse verbondenheid en wordt niet zozeer vanuit religieus oogpunt gedaan. We moeten het zien als een soort 'identity markers': door bepaalde gebruiken te doen of te houden geeft men uiting aan de Joodse identiteit en voelt men zich nog meer verbonden. Het zijn de gewoonten zoals het vroeger is geleerd of zoals het gebruikelijk is vanuit de traditie. De gebruiken die men houdt zijn toegespitst naar de eigen familieomstandigheden: *'zoals moeder het heeft bijgebracht'* of *'zoals vader het ons heeft verteld'*, of naar eigen ideeën en inzichten.

Een mogelijk gevolg hiervan is dat men zich niet gemakkelijk tot een groep vormt, men koestert de vrijheid om de Joodse elementen te beleven op de eigen manier.[9]

[8] Solinge, H. van, Vries, M. de, *De Joden in Nederland anno 2000, p119*
[9] Solinge, H. van, Vries, M. de, *De Joden in Nederland anno 2000, p142*

Daarbij zoeken Messiasbelijdende Joden naar de verbinding tussen het eerste verbond dat God met Israël sloot en het tweede verbond dat met de komst van Jesjoea voor alle gelovigen is gekomen. Messiasbelijdende Joden zijn kinderen van Abraham en staan in het verbond dat God met Abraham sloot, maar zij staan ook in het vernieuwde verbond met Jesjoea.

Vanuit de kerken is er nooit aandacht geweest voor deze dubbele verbondsidentiteit en dat kan een reden zijn dat de Joodse identiteit meer algemeen cultureel wordt ingevuld door Messiasbelijdende Joden en niet godsdienstig cultureel.

5.3 Geloof in Jesjoea

De vraag die bij de vorige conclusie rijst is: hoe komt het dat er nauwelijks verschil is tussen de beleving van de Joodse identiteit van Messiasbelijdende Joden en van de Joodse gemeenschap? Een mogelijk antwoord kan zijn dat de Joodse identiteit dusdanig sterk is, zoals uit het onderzoek ook blijkt, dat het de christelijke identiteit overstemt.

Uit het onderzoek concluderen we dat 50% van de ondervraagden niet aangesloten is bij een christelijke geloofsgemeenschap. Daardoor wordt de christelijke identiteit niet gevoed vanuit deze gemeenschap en het gevolg kan zijn dat het christelijke identiteitsgevoel verzwakt. Belangrijk om hier bij te zeggen is dat ik hiermee niet zeg dat het geloof in Jesjoea verzwakt, maar de christelijke identiteit verzwakt. Ik heb over het algemeen de indruk gekregen dat juist de Joodse identiteit het geloof in Jesjoea versterkt.

De helft van de ondervraagden geeft aan wel lid te zijn van een christelijke geloofsgemeenschap. Het 'thuisgevoel' hangt sterk af van de mate waarin hun Joodse identiteit er mag zijn en de mate waarin er aandacht is voor Israël en het Joodse volk. In de kerk is de erfenis van de vervangingsleer soms nog zeer hardnekkig aanwezig. Messiasbelijdende Joden die in de kerk komen, hebben daar mee te maken en dat zet het 'thuisgevoel' onder druk. Mijn conclusie is dat er fundamenteel een verandering van denken en een bezinning op gang zou moeten komen binnen de kerken om onze gelovige Joodse broeders en zusters een echt 'thuisgevoel' te kunnen geven. Dat thuisgevoel kan de kerk niet bedenken, maar dat zullen we aan hen zelf moeten vragen en moeten participeren in de wensen en behoeften van Messiasbelijdende Joden zelf.

Zowel de kerk als de Messiasbelijdende Joden zullen zich moeten bezinnen op de vraag op welke manier zij samen gestalte kunnen geven aan hun verbondenheid in Jesjoea. Messiasbelijdende Joden en christenen uit de volkeren zijn door het verlossingswerk van Jesjoea verenigt in een nieuwe verbondenheid, maar niet in een gelijkvormigheid. Er zijn dus verschillen, maar juist die verschillen moeten geen verwijdering brengen, maar de uitdaging om elkaar door de verschillen heen te vinden in de verbondenheid.

5.4 Theologische thema's

Ook in de theologische thema's komt de Joodse identiteit sterk naar voren. In hoofdstuk 3 heb ik een korte schets gemaakt van het Jodendom. Voor hen gaat het niet zozeer om vaste leerstellingen en dogma's, zoals we in de christelijke theologie tegenkomen, maar om de praktische handelingen.

Ook het gevoel speelt een belangrijke rol in het Jodendom om regels of zaken te kunnen duiden. Deze gevoelsmatigheid zien we terugkomen bij de Messiasbelijdende Joden. Vooral de goddelijkheid van Jesjoea is voor sommige Messiasbelijdende Joden geen zekerheid. Zij grijpen dan terug naar het 'Sjema Israël' uit Deuteronomium 6:4. God is God en Jesjoea is zijn Zoon. Voor hun gevoel past bij die uitspraak geen Drie-eenheidsgedachte of dogma. Met een theologische onderbouwing kunnen de meesten niet zoveel. Anderen kunnen zich wel vinden in de Drie-eenheidsleer van de kerk. Dat heeft m.i. te maken met de mate waarop het Joodse- en Griekse denken in de westerse Messiasbelijdende Joden heeft postgevat.

Het wezenlijke verschil tussen het Joodse- en Griekse denken zit in de manier waarop we naar de dingen kijken. Het Griekse denken wil de dingen van elkaar scheiden en de afzonderlijke stukken analyseren, maar verliest daarbij het geheel uit het oog. In het Joodse denken is men geneigd de dingen juist samen te voegen en naar het geheel te kijken.[10] Dit is een tegenstelling waar de westerse Jood mee te maken heeft: in zijn wezen een Joods denker: God is één, maar in zijn leefwereld een Griekse werkelijkheid, God is een Drie-eenheid.

De toekomstverwachting is voor de meeste Messiasbelijdende Joden een verlangen van recht en gerechtigheid op deze gebroken aarde. En dan vooral voor Israël en het Joodse volk. Hierin ligt een groot verschil met de traditionele theologie die bij de gedachte aan de wederkomst van Christus vooral de kerk en haar behoud op het oog heeft. Elementen van de bedelingenleer hoor ik bij de Messiasbelijdende Joden maar heel soms terug komen: de grote verdrukking en de opname van de gemeente. Een echt plastisch beeld en schema van de wederkomst van Jesjoea is er nauwelijks. Ook daarin zijn ze echt Joods: vanuit hun Joodse denken, waarin het ontzag voor God groot is, laten ze deze gebeurtenissen over aan de Almachtige en vertrouwen Hem daar volledig in. Hoe het precies zal gaan bij de terugkomst van Jesjoea, is van ondergeschikt belang, het gaat erom dat dan alles goed is.

5.5 Hadderech

In dit onderzoek is ook de vereniging Hadderech ter sprake gekomen en uit het onderzoek kunnen we tot een aantal conclusies komen. Een eerste conclusie is dat de vereniging vergrijst en weinig aanwas heeft van jonge Joodse mensen. De vraag is wat de oorzaak daarvan is en een aantal antwoorden zijn daarop mogelijk:

- De gemengde huwelijken binnen het Messiaans Jodendom 'verdunnen' de Joodse identiteit.
- Om religieus Joods te zijn in Nederland moet je een stap zetten, een keuze maken. Om Messiasbelijdend Joods te zijn moet je nog een extra stap, een extra keuze maken. Vooral voor jongeren is dat misschien een 'stap te ver'.
- Jongeren hebben behoefte aan een bepaalde collectiviteit. Het samen beleven van je geloof en ook van je identiteit. In collectieve rituelen kun je daar samen uiting aan geven. De beleving van de Messiasbelijdende Joden is dusdanig verschillend en individueel dat het een struikelblok kan zijn voor jongeren om een keuze te maken voor het Messiasbelijdend Jodendom.

[10] Siebesma, P.A., *Pas op voor de Grieken, Hebreeuws en Grieks denken, MO-reeks, p26*

Een tweede conclusie is dat er behoefte is aan meer ontmoeting met elkaar. Er is voor de vereniging een tijd aangebroken om nieuwe wegen te gaan bewandelen:

- Extra ontmoetingen in een jaar naast het paaskamp en de jaarvergadering.
- In de ontmoetingen kan men zoeken naar de Joodse elementen die de groep bindt en die ten uitvoer brengen. Bijvoorbeeld een ontmoeting rond Rosj Hasjana, het Joods Nieuwjaar, waar tijd is voor bezinning en verootmoediging maar ook tijd voor het vieren van het nieuwe jaar met zoete appeltjes en honing.
- Voor jongeren zou een programma kunnen worden ontwikkeld, met activiteiten en leermomenten. Juist in de leermomenten kunnen oud en jong met elkaar in gesprek komen en zo op een heel Joodse manier van elkaar leren: permanent leren en intergeneratief leren.

Een derde conclusie is dat de vereniging weinig bekendheid heeft binnen Nederland. Voor de doelgroep van Messiasbelijdende Joden in Nederland is het belangrijk om haar bekendheid breder uit te dragen. Met het adverteren in kranten en tijdschriften wordt dit mogelijk gemaakt.

Juist ook in de bezinning met de kerk zou Hadderech bijeenkomsten kunnen organiseren met Messiasbelijdend Joods Nederland en kerkelijk Nederland, waarbij eventueel ook de pers wordt uitgenodigd. Door goede persvertegenwoordigers vanuit Hadderech kun je jezelf op die manier positief in het nieuws zetten. Belangrijk is dat Hadderech daarbij voor zichzelf duidelijk heeft wat zij de kerk en de samenleving heeft te bieden.

Een vierde conclusie is dat het maandblad wel geliefd is maar dun is en voor jongeren onaantrekkelijk. Er zijn mogelijkheden om aan de lay-out van het blad te werken door bijvoorbeeld foto's en platen toe te voegen. Het blad mag vooral visueel aantrekkelijker worden gemaakt. Er mag meer aandacht aan de jonge lezers worden besteed door bijvoorbeeld artikelen die op hun wereld betrekking hebben.

Het enthousiasme onder sommige leden is groot om de vereniging een nieuwe impuls te geven en dat is belangrijk voor de voortgang van een belangrijke vereniging als Hadderech. Messiasbelijdende Joden zijn de eerstelingen van de Oogst. De dubbel uitverkorenen. Vanuit de Joodse identiteit en het geloof in Jesjoea Messias mag het voor Messiasbelijdende Joden in Nederland een uitdaging zijn om vanuit die identiteit de kerken te helpen in het ontdekken van de Joodse wortels en wat dat betekent voor het kerk-zijn van nu om op die manier inhoud te geven aan de brug die zij kunnen zijn tussen synagoge en kerk.

NAWOORD

Op dit moment dat ik dit nawoord schrijf, heb ik het gevoel dat ik een behoorlijke worsteling achter de rug heb, zoals Jacob worstelde bij de Jabbok of zoals een zwangere vrouw worstelt om haar kind te baren. Het was voor mij een hele 'bevalling' om dit rapport te schrijven en daarmee recht te doen aan de boeiende gesprekken die ik heb mogen voeren met Messiasbelijdende Joden in Nederland over de beleving van hun Joodse identiteit en hun geloof in de Messias Jesjoea.

Dit nawoord is voornamelijk een dankwoord. Allereerst wil ik alle mensen bedanken die hebben meegewerkt aan de mondelinge interviews en die hun schriftelijke reacties hebben ingezonden als bijdrage aan dit onderzoek. Zonder jullie had dit onderzoek niet uitgevoerd kunnen worden. De persoonlijke ontmoetingen heb ik als heel bijzonder ervaren. Stuk voor stuk waren het unieke ontmoetingen met unieke verhalen.

Vervolgens gaat mijn dank uit naar het bestuur van Hadderech, Thea, Joop en Peter die mij, als opdrachtgevers, hebben begeleid bij dit project. Ik wil jullie bedanken voor jullie praktische en mentale steun. Voor jullie zorgvuldigheid en integriteit. Voor jullie hulpvaardigheid en jullie steun. Maar ook voor jullie kritische noot. Het was prettig en leerzaam om met jullie samen te werken.

Pieter Siebesma (adviseur van het bestuur van Hadderech) en Nico Belo (begeleider vanuit de CHE), steun en toeverlaten op ieder moment van dit traject. Ik wil jullie heel hartelijk bedanken voor alles wat jullie voor mij hebben gedaan. Voor jullie super begeleiding, de richting die jullie hebben gewezen, de steun die jullie hebben geboden. De snelle reacties, waardoor ik weer verder kon. Mede door jullie begeleiding is het mogelijk geweest om dit project in een betrekkelijk korte tijd af te ronden.

Ook wil ik mijn gezin, Martin en de jongens, Aron, Ruben en Noa, bedanken voor hun geduld, voor hun steun en troost in de vijf jaren die hun vrouw en moeder zonodig moest studeren. In alle ups en downs hebben jullie mij de gelegenheid geboden om het te doen en om het vol te houden.

Tot slot wil ik mijn hemelse Vader bedanken voor de kracht en de energie, de inspiratie en het doorzettingsvermogen die Hij mij gaf om deze vijf jaren van studie vol te houden en om het geheel af te sluiten met dit bijzondere project. Hem komt toe alle lof en eer en alle dank.

Ottoland, juli 2010

Léonneke Romeijn

BIBLIOGRAFIE

Procesmatig werken aan een project

- Migchelbrink, F., *Praktijkgericht onderzoek in zorg en welzijn* (Amsterdam: SWP, 2008, 13e druk) 255pp.

Jodendom / Messiasbelijdende Joden / Hadderech

- Boer, C. den (red.), *Messiasbelijdende Joden, vroeger en nu* ('sGravenhage, Boekencentrum, 1989) 232pp.

- Heide, A. van der, *Jodendom* (Kampen: Kok, 2001, vierde druk 2006) 190pp.

- Klinken, G. van, *Christelijke stemmen over het Jodendom, zestig jaar Interkerkelijk contact (ICI) 1946-2006* (Delft: Eburon, 2009) 192pp.

- Poll, E.W. van der, *De Messiaanse beweging en haar betekenis voor christenen* (Putten, Shalom books, 2001) 317pp.

- Poll, E.W. van der, *De feesten van Israël* (Putten, Shalom books, 1997, tweede druk 1998)192pp.

- Ruiter, E. J. de, *Op zoek naar identiteit, gemeenschapsvorming bij Messiasbelijdende Joden in Nederland* (Hardinxveld: Narratio, 1989) 128pp.

- Siebesma, P.A., *Pas op voor de Grieken, Hebreeuws en Grieks denken, MO-reeks,* (Voorthuizen: Near East Ministry, 2000) 32pp.

- Solinge, H. van, Vries, M. de, *De Joden in Nederland anno 2000* (Amsterdam: Aksant, 2001) 274pp.

- Warshawsky, K.Z., *Returning to their own borders, a Social Anthropological Study of contemporary Messianic Jewish Identity in Israel* (Jerusalem, The Hebrew University, 2008) 283pp

Theologische reflectie

- McGrath, A.E., *Christelijke Theologie, een introductie* (Kampen, Kok, 1997, tweede druk 2000) 525pp

- Hoek, J., *Hoop op God* (Zoetermeer, Boekencentrum, 2004) 344pp.

- De Bijbel, *NBV vertaling* (Heerenveen, Jongbloed, 2004)

BIJLAGE 1 Theologische Reflectie

1.1 Inleiding

Tot zover heb ik vooral de opdracht en de vraagsteling van deze afstudeeropdracht bestudeerd en beschreven vanuit een verkennende fase. In het belang van de studierichting GPW (Godsdienst Pastoraal Werk) is het goed om ook een korte theologische reflectie te geven op een aantal thema's die terugkomen in het onderzoek. Vanuit het geheel probeer ik dan uiteindelijk een aantal conclusies te trekken.

De Joodse identiteit speelt voor de doelgroep die heeft meegewerkt aan dit onderzoek een grote rol. Welke rol speelt deze Joodse identiteit eigenlijk in de theologie? Dezelfde vraag kunnen we stellen betreffende het geloof in Jesjoea door Joodse mensen: hoe spreekt de theologie over hen? Daarnaast zijn er in de interviews twee theologische thema's aan de orde geweest waarop een theologische reflectie op zijn plaats is: De Messias (Christologie) en de toekomstverwachting (Eschatologie).

1.2 Joodse identiteit

In Genesis 12 lezen we over het begin van de beloften die God geeft aan Abraham.[11] Met Abraham, Isaak en Jacob en hun nageslacht gaat God een eeuwigdurend verbond aan dat Hij steeds opnieuw bevestigt.[12] Het is een blijvende keuze van God voor dit nageslacht van Abraham, het Joodse volk. Deze keuze verandert niet met de komst van het nieuwe verbond (Jeremia 31), maar wordt juist bevestigd en verdiept. Het nieuwe verbond is geen 'vervanging' van het oude verbond, maar een vernieuwing, een herstel van het eerste verbond.

Paulus heeft in zijn brief aan de Romeinen, die rond het jaar 56 moet zijn geschreven, heel duidelijk gewaarschuwd voor de hoogmoed waarvoor we als christenen uit de volkeren moeten oppassen: het overnemen van de positie van het Joodse volk[13]. Wat heeft de kerk slecht naar Paulus geluisterd! Al in de vroege kerk is de toon gezet dat Israël als verbondsvolk heeft afgedaan. Grote namen als Augustinus en Athanasius zien de kerk als het ene, ware Israël (vervangingstheologie).

Ook in de Reformatie was men met heel andere dingen bezig dan na te denken over de houding van de kerk tegenover Israël. De belijdenisgeschriften uit die tijd worden in Nederland nog steeds aanvaard. Maar in o.a. de Heidelbergse Catechismus en de Dordtse leerregels wordt op geen enkele manier aandacht besteed aan de bijzondere plaats van het Joodse volk in Gods heilsplan. Calvijn heeft een dubbele pet op door enerzijds de christelijke kerk in de plaats van Israël te stellen en anderzijds te zeggen dat de Joden door Gods beloften de oudste rechten hebben. En van Luther weten we dat hij in beginsel een warm hart toedroeg aan de Joden, maar toen zij zich niet bekeerden tot het geloof in Jesjoea, verguisde hij hen op een schrikbarende wijze.

[11] Genesis 12:2
[12] Genesis 17:7, 17:19; Exodus 31:16; Numeri 18:19; Jesaja 55:3
[13] Romeinen 11:17,18

Gelukkig is in de huidige theologie wel een bezinning op gang gekomen over de plaats van Israël in Gods heilsplan. In de werken van diverse theologen waaronder Moltmann, Miskotte, Berkhof, vdBeek en Hoek krijgt Israël als het uitverkoren volk van God de aandacht. Toch is er voor de vertaalslag in de plaatselijke kerken nog heel veel nodig om predikanten en gemeenteleden warm te laten lopen voor het Joodse volk en de Joodse gelovigen in hun midden. De vervangingstheologie is een hardnekkig 'onkruid' wat soms moeilijk uit te roeien blijkt.

Door deze geschiedenis is het heel begrijpelijk dat Messiasbelijdende Joden soms worstelen met hun Joodse identiteit. Juist de christenen met wie zij één zouden moeten zijn in Jesjoea Messias, hebben moeite om hen de bijzondere plaats te geven die hen toekomt. Zij zijn de eerstgeborenen in het huisgezin en herinneren de christenen uit de volken er voortdurend aan dat God de God van Israël is, dat Jesjoea een geboren Jood is en dat de Heilige Geest allereerst op Joods vlees is uitgestort.[14] Zij hoeven door hun geloof in Jesjoea als de Messias hun Jood-zijn niet op te geven. Dat is ook onmogelijk omdat God hen als Jood heeft geschapen. Ook bij hen mag steeds weer een 'vernieuwing van denken' plaatsvinden, zodat ze sterk mogen worden in het besef wie zij zijn, dat het besef en de passie mogen groeien om eersteling te zijn en zo voor Israël en de kerk getuige te zijn van de Jood Jesjoea die verlossing voor de wereld heeft gebracht.

1.3 De christelijke identiteit van Joodse gelovigen

Door heel het 'vervangend' denken in de christelijke kerk door de eeuwen heen is het voor de Jood die tot geloof komt in de Messias Jesjoea niet gemakkelijk om zichzelf christen te noemen. In de kerk en in de traditionele theologie is daar (nog steeds) weinig oog voor. Bij de bekeringen van Joden in Nederland tot het christelijk geloof in de 19e en 20e eeuw werd door de kerk gezegd dat deze Joden nu geen Jood meer zijn, maar christen. Juist door de ontkenning van de Joodse identiteit van deze gelovigen door de kerk heeft de christelijke identiteit bij Joden een beladen gevoel gecreëerd. Ook vandaag de dag in de kerk geven predikanten dikwijls nog weinig aandacht aan de identiteit van Joodse gelovigen in hun midden.

Het woord 'christen' of 'christelijk' is bij het steeds groter wordend besef van de Joodse identiteit bij Joodse gelovigen meer en meer naar de achtergrond verdwenen. Zij beleven hun christelijke identiteit vanuit hun Joodse identiteit. In de theologie en de kerk wordt daar heel weinig of niet bij stil gestaan. Wel is steeds meer het besef gekomen van de plaats van Israël, maar over de plaats van de Joodse gelovigen binnen de kerkelijke gemeente wordt op traditioneel theologisch gebied heel weinig geschreven of gepubliceerd.

Messiasbelijdende Joden en christenen uit de volkeren zijn door het verlossingswerk van Jesjoea verenigd in een nieuwe verbondenheid, maar dat betekent niet een gelijkvormigheid. De Jood blijft Jood, de Griek blijft Griek.[15] De Messiasbelijdende Joden hebben een bijzondere positie en een belangrijke taak voor nu en voor de toekomst. Zij vormen een brug tussen synagoge en kerk en daarin hebben zij hun eigen identiteit.[16]

[14] Hoek, J., *Hoop op God, p89*
[15] Hoek, J., *Hoop op God, p81*
[16] Hoekendijk, B., *artikel internet n.a.v. het boek: Twaalf Joden vinden de Messias (gelezen d.d. 3juli2010)*

1.4 De Messias

Binnen de christelijke theologie is na de Verlichting (na 1700) de discussie over de persoon van de Messias Jesjoea een voortdurende discussie, ook nu nog. In de periode voor 1700 was er in de traditionele theologie een redelijk vaststaand beeld van de persoon van Jesjoea: hij wordt gezien als volledig goddelijk en volledig menselijk. Dit beeld is vastgelegd in leerstellingen of dogma's. De leer van de Drie-eenheid hangt daar nauw mee samen. De Heilige Geest die uitgaat van de Vader en de Zoon wordt in de geloofsbelijdenis van Nicea-Constantinopel (381) toegevoegd aan de goddelijkheid van God en Jesjoea en zo ontstaat de gedachte aan de Drie-eenheid van God of de Drie-enige God.

De tekst van deze geloofsbelijdenis is door geen enkel oecumenisch concilie gewijzigd en tot op de dag van vandaag formeel geldig als de geloofsbelijdenis van alle christenen. In die zin is de christelijke traditie, de christelijke leer, niet meegegaan in de ter discussie stelling van de goddelijke natuur van de Zoon en de Geest die na de Verlichting plaatsvond. Von Harneck (1851-1930) betoogde dat er een beslissende overgang heeft plaatsgevonden in het christelijke denken, toen het evangelie zich uit zijn oorspronkelijke omgeving in Israël, waar de Joodse manier van denken en redeneren overheerste, naar een hellenistische omgeving werd overgebracht. Volgens von Harnack had een leer, een dogma niets te maken met het onderwijs van Jezus Christus of met de aller-vroegste gemeente in de oorspronkelijk context in Israël.[17]

Met andere woorden: de kerk is haar Joodse denken en haar Joodse context al heel snel verloren in haar vroege ontstaan in de eerste eeuwen na de gangbare jaartelling en heeft nog steeds met deze gevolgen te kampen, vooral in haar houding ten opzichte van Israël en met name met de Joodse gelovigen in haar midden die worstelen met de dogma's van een goddelijke Jesjoea en de Drie-eenheid van Vader, Zoon en Geest naast de belijdenis van Israël: *Sjema Israel, Adonai Elohénoe, Adonai echád:* Hoor, Israël: De Heer, onze God, de Heer is één!

1.5 De toekomstverwachting

De toekomstverwachting binnen de theologie laat een nogal grillig beeld zien. In de eerste gemeente was het verlangen naar de wederkomst van Jesjoea heel sterk aanwezig. Dit kwam ook zeker door de vervolging en onderdrukking die zij te verduren had.
Augustinus ziet het duizendjarig rijk, waar Openbaring 20 over spreekt, als een symbolisch rijk, dat met de komst van de christelijke kerk is aangebroken. Vervolgens breken de donkere Middeleeuwen aan, waar hel en oordeel de boventoon voerden en ook steekhoudend waren voor de toekomstverwachting. De Verlichting liet alle toekomstbeelden als sneeuw voor de zon wegsmelten: de christelijke leer over de laatste dingen was een achterhaald bijgeloof en geen werkelijkheid.

In al deze theorieën was er geen enkele plaats voor Israël en voor het Joodse volk. Pas in de negentiende eeuw laten Willem Bilderdijk en Isaac da Costa een ander geluid horen. Da Costa houdt zich vast aan de onwankelbare beloften van God en ziet zo de voleinding van de geschiedenis met het herstel van Israël vurig tegemoet.[18]

[17] McGrath, A., *Christelijke Theologie, een introductie*, p306
[18] Hoek, J., *Hoop op God, p300*

De moderne theologie in de 20e eeuw ziet de toekomst vooral gerealiseerd door de mens zelf. De toekomst is reeds hier op aarde en wordt realiteit door ons geloof en door het ethisch verantwoord handelen zoals Jesjoea het heeft voorgedaan. Andere geluiden horen we van o.a. Berkhof: 'de geschiedenis is een doelgericht en zinvol gebeuren, waarin God werkzaam is om alle volken te doen delen in het heil van Israël'.[19]

In de evangelische kringen heeft ook het 'dispensationalisme' of de bedelingenleer grote invloed. Kenmerk van dit gedachtegoed is dat God twee verschillende wegen gaat met zowel Israël als de kerk, met ieder een eigen geschiedenis en bestemming. Ook de termen 'opname van de gemeente' en de 'grote verdrukking' zijn twee centrale begrippen binnen deze stroming. Prof.dr.W.J. Ouweneel is één van de bekendste vertegenwoordigers van het dispensationalisme in Nederland.[20]

In onze moderne tijd zien we dat het verlangen naar de wederkomst van Jesjoea enigszins een 'dubbele bodem' heeft. Mensen verlangen naar gerechtigheid en recht in een gebroken en ellendige wereld. Aan de andere kant leven we hier in Nederland in een betrekkelijk rust en vrijheid die dat verlangen ondermijnd. We beseffen dat we niet kunnen voldoen aan het voorbeeld dat Jesjoea gaf in de omgang met elkaar. Voor de werkelijke Shalom zal God zelf moeten ingrijpen en dat zal Hij doen door zijn Zoon, Jesjoea Messias.

[19] Hoek, J., *Hoop op God, p304*
[20] Hoek, J., *Hoop op God, p76*

VRAGENLIJST ONDERZOEK MESSIASBELIJDENDE JODEN IN NEDERLAND

Op elke vraag kunt u antwoorden met: ja/nee/niet van toepassing. Er is bovendien onder elke vraag ruimte voor een toelichting. U kunt zo nodig extra papier gebruiken.
Uw antwoorden worden anoniem verwerkt. We vinden het erg belangrijk dat het eindresultaat geen op individuele personen herleidbare informatie bevat.

De vragen zijn verdeeld over 10 rubrieken. De eerste vraag in elke rubriek is de hoofdvraag die we graag beantwoord zouden zien. De andere vragen zijn hulpvragen die aanvullende informatie kunnen opleveren over de hoofdvraag. Wanneer u bij een eerdere vraag al het antwoord op een vraag hebt gegeven kunt u volstaan met een verwijzing. Voor u lastige vragen mag u gerust overslaan.

1. ALGEMEEN

Naam:
Adres en Woonplaats
Tel./e-mail.

Bovenstaande gegevens komen niet in het onderzoeksrapport maar zijn nodig wanneer de onderzoekster over onduidelijkheden contact met u wil opnemen.

Leeftijd 0-9, 10-19, 20-29, 30-39, 40-49, 50-59, 60-69, 70-79, 80-89, 90-99
Zie tabel 1 - H 4.2 van het rapport.

Man/vrouw: zie tabel 1- H 4.2 van het rapport.

Land van geboorte:
Nederland: 43 = 90 %
Israël: 3 = 6 %
Engeland: 1 = 2 %
Australië: 1 = 2 %

2. JOODSE IDENTITEIT

Hoofdvraag: Hoe sterk voelt u zich verbonden met het Joodse volk?

Tabel 3
Heel sterk: 13 = 27 %
Sterk: 11 = 23 %
Redelijk sterk: 13 = 27 %
Voor een deel: 8 = 17 %
Moeilijk aan te geven: 3 = 6 %

'Moeilijk aan te geven, maar er gaat geen dag voorbij dat ik er niet bij stilsta.'

'Het is meer dat ik het ervaar als een Joods Christelijke achtergrond waar ik nog weinig mee doe, maar dat ergens wel heel veel voor mij betekent.'

' Wanneer het de Messiaanse tijd was, zou ik me 100% verbonden voelen. Vanwege mijn geloof in de Messias voel ik ook afstand.'

'…de verbondenheid is er, niet extreem, ik keur ook zeker niet alles goed wat ik hoor. Maar ik voel me er wel mee verbonden en dat heb ik ook wel gemerkt toen ik daar was. Op bepaalde momenten dacht ik: 'Hé… ik zou er zo tussen kunnen lopen, wat uiterlijk betreft, maar ook wat gevoel betreft.'

'Ik voel me wel verbonden. Ik voel me absoluut heel erg joods, maar sommige dingen zijn wel veranderd in de loop der jaren. Uiteindelijk ben ik meer op Jesjoea gericht en dat vind ik nu wel veel belangrijker. Ik heb heel lang gedacht dat ik mijn geloofsbeleving vooral onder Joden moest zoeken en dat aspect is er nog steeds en dat is ook niet verandert, maar ik ben tegenwoordig wel lid van een christelijke kerk en dat was ik vroeger nooit. … Als ik morgen moet kiezen dan kies ik voor Jesjoea.'

'Ik ben Joods, ik ben er deel van. We zijn het gewoon.'

'…het is niet altijd te benoemen, het is een gevoel. Mijn invalshoek is heel sterk de oorlog geweest. Dat is ook mijn drive geweest om er naar te gaan zoeken, omdat er thuis niet gepraat werd over de oorlog, dat was gewoon taboe en nog steeds. Ik heb veel meer die invalshoek, dan vanuit een geloofs – joodse invalshoek. Het is pas de laatste twee jaar dat ik daar wat meer mee bezig ben.'

'Het Jodendom is voor mij geen privilege, het is een last. Ik ben opgegroeid met 'mond houden, nooit zeggen dat je Joods bent.' Door de eeuwen heen is de angst groot.'

'… Ik heb op mijn i-pod joodse liedjes staan, dat moet ik gewoon hebben, simpel.

'Dat is eigenlijk een beetje moeilijk te zeggen. Je wist wel dat je Joods was, maar mijn ouders waren niet zo religieus. Mijn vader zei: 'ik ben eerst Engels en dan Joods.'

'Ik ben een Jodin en ik blijf een Jodin, maar omdat je geestelijk niet meer zo'n contact hebt, is de weg gespleten…'

1. Kunt u aangeven waar uw Joodse achtergrond uit bestaat?
   (Joodse ouders / grootouders / niet helemaal duidelijk).

Zie tabel 2 - H 4.3 van het rapport

2. Als u zich zou omschrijven, in welke omschrijving herkent u zich het meest?
   Jood/Jodin die gelooft dat Jesjoea/Jezus de Messias is / Messiasbelijdend Joods / Christen-Jood/Joodse Christen / Christen met Joodse achtergrond of anders:

Tabel bijlage 1

	joodse ouders	joodse moeder	joodse vader	joodse grootvader	
Jood/Jodin die gelooft dat Jesjoea de Messias is	5	3	2	1	11
Messiasbelijdend Joods	3	1	3		7
Christen-Jood					
Joodse Christen	3	1		1	5
Christen met een Joodse achtergrond	4	2	8	5	19
anders:	Messiaanse man				1
		Joods		Joods	2
			Persoon met een joods-christelijke achtergrond		1
			Halfjoods met een christelijke achtergrond		1
	Joods met een nieuwe dimensie				1
					48
TOTAAL	15	7	13	7	**42**

3. Met welke geloofgemeenschap identificeert u zich het meest?
Synagoge, kerk, Messiaanse gemeente of geen van allen.

De aantallen in de tabellen zijn niet altijd gelijk aan het aantal ondervraagden van 48 personen. Diegene die een vraag hebben opengelaten of met n.v.t. hebben beantwoord zijn meestal niet in de tabellen genoteerd.

Tabel bijlage 2

	joodse ouders	joodse moeder	joodse vader	joodse grootvader	
Synagoge	2	2	1	1	6
kerk	6	4	8	3	21
Messiaanse gemeente	1		2		3
geen van allen	5	2	5	2	14
TOTAAL	14	8	16	6	**44** **44**

4. Hebt u Joodse familie en kunt u aangeven hoe het contact met hen is?

Veel familie is tijdens de oorlog omgekomen. Soms zijn er nog nichten of neven in Israël teruggevonden. Anderen hebben als door een wonder de oorlog overleefd met het hele gezin. Het contact met de familie is over het algemeen wel goed. Soms is er weinig of geen contact.

'In de oorlog hebben mijn ouders, mijn zusje en ik apart van elkaar ondergedoken gezeten, maar we hebben als gezin de oorlog overleeft. De rest van onze familie, onze neefjes en nichtjes, daarvan zijn de meesten niet teruggekomen. In het begin wisten we helemaal niet wat er gebeurt was. Dat drong pas langzaam tot ons door. De verbijstering is dan natuurlijk groot.'

'Vroeger wilden men niets met mij te maken hebben omdat ik een gelovige in Jezus was geworden, dan spuugde men voor me op de straat, want daar wilde ze niets mee te maken hebben. Nu staan ze veel opener tegenover mij, ook vanuit het joodse vlok, ze aanvaarden me echt.' Ik heb het wel moeilijk als ze komen eten, ze willen koosjer eten. Ik zou zelf ook nooit varkensvlees eten, hoor. Je houdt er rekening mee dat je geen vlees klaarmaakt, maar sla met en eitje en je eet geen pap toe…'

5. Welke op het Joodse volk gerichte tijdschriften leest u?

NIW, Benjamin, Hadderech, Jerusalem Post, Israël Aktueel, Nieuws uit Israël, Israël Today, Melach Haaretz, Israël en de Bijbel, Immanuel, NEM magazine, AMI Jeruzalem Bijbel Centrum, Auschwitz Bulletin, Levend Joods geloof,
Internet.

6. Leest u wel eens boeken van Joodse auteurs? Zo ja kunt u boeken/auteurs noemen die u hebben aangesproken?

Chaim Potok, Gans, vPraag, Leon Uris, Meyer Sluyser, David Flusser, Abba Eban, Efraim Kishon, Abel Hersley, Elie Wiesel, Pinchas Lapide, de Vries, Flavius Josephus, Leon de Winter, Jessica Durlacher, Amos Oz, Marcel Meurink, Shalef, Lody vd Kamp, Primo Levi, Abraham Joshua Herschl, Martin Buber, David Grossmann, Wiesje de Lange
De Sidoer

7. Bent u ooit persoonlijk geconfronteerd met antisemitisme?

Tabel bijlage 3

	joodse ouders	joodse moeder	joodse vader	joodse grootvader	
ja	4	1	4	2	11
nee	8	6	7	5	26
					37
	12	7	11	7	**37**

' Vooral tijdens de middelbare schooltijd en ook vlak na de oorlog. Maar alles vervaagt gelukkig!'

' Niet met antisemitisme, maar wel met onnadenkende opmerkingen…'

8. In hoeverre bent u blij met uw Joodse achtergrond?

Tabel bijlage 4

	joodse ouders	joodse moeder	joodse vader	joodse grootvader	
zeer blij	2	3	2	2	9
blij	6	2	6	1	15
niet blij					
soms blij / niet blij	4	1	1	2	8
belangrijk	1				1
trots		1			1
bijzonder			1	2	3
	13	7	10	7	**37** **37**

'Religieus gezien voor mij van groot belang: Blij is niet het juiste woord – ik heb toch geen keuze…'

'Vroeger niet, maar nu durf ik er echt voor uit te komen. Daar is verandering in gekomen.
Doordat ik bij de Messiaanse beweging terecht gekomen ben, ben ik me veel meer gaan uitten als Jood.
Toen durfde ik er voor uit te komen dat ik Joods was. Ik ben Messiaans geworden door hetgeen wat ik was en dat wat ik geworden ben.'

'Ik ben er wel blij mee, maar het is ook wel iets waar je altijd voor op moet komen.
Mensen willen weten hoe je er mee omgaat en je moet altijd veel uitleggen. Ik wil niet dat het beter is, dat heb ik helemaal niet, dan heb ik het liever niet.'

'Dat wisselt, al naar gelang de context. Ik denk dat mijn basisgevoel blijft; niet helemaal blij. Wanneer ik de Bijbel lees, of een mooi boek, of als Joden iets goeds of belangrijks doen, dan groei ik als Jood. Maar het basisgevoel is niet van joepie. Er zit teveel belasting, smart, pijn, maar ook smaad.'

'Het is net alsof je een stukje identiteit heb waar je geen gezicht aan kan geven en wat je ook niet in het gezicht van een ander ziet.'

9. Is uw verbondenheid met het Joodse volk veranderd in de loop der tijd en kunt u eventueel aangeven op welke manier en waardoor?

'Mijn verbondenheid is gegroeid naarmate het volk onrechtmatig behandeld wordt en ik mij meer bewust ben geworden van mijn joodse identiteit.'

'Ja, voordat ik bij Hadderech kwam, vond ik Joods-zijn altijd een negatieve klank hebben. Nu ik meer weet door de Bijbel te lezen of stukjes uit Hadderech lees waarin veel wordt gesproken over Gods beloften voor Israël, begint het Joods-zijn voor mij veel meer betekenis te krijgen.'

' De christelijke omgeving waarbinnen ik al zoveel jaren leef, verminderde die verbondenheid, maar bij het ouder worden merk ik dat het verleden weer meer gaat leven.'

'Ik ben milder geworden in mijn opvattingen rondom het Joodse volk en de strijd in het Midden Oosten.'

'… dit is steeds meer geworden. Afgelopen zomer ben ik naar Israël geweest en dit heeft de band veranderd.'

3. GEZINSSITUATIE

Hoofdvraag: In hoeverre speelt uw Joodse achtergrond een rol in uw gezin/leven?

'Elke vrijdag vieren we sjabbat en we vieren ook met regelmaat de feesten…We zijn praktiserend op een rustige manier…'

'Mijn niet-joodse vrouw (wel christen) is meer en meer 'joods-messiaans' gaan denken.'

'…vroeger vond ik het heel belangrijk dat de kinderen alle joodse dingen ook deden, maar daar leg ik nu wel minder de nadruk op. Maar ik vind het wel belangrijk en dat vinden ze zelf ook.'

' Binnen mijn gezin is er liefde voor het joodse volk'.

10. Is er iets bij u in huis waaraan uw verbondenheid met het Joodse volk te zien is? Kunt u eventueel aangeven hoe?

Het uiterlijk van mij en de kinderen, Menora, Mesoeza, Davidster, sjabbatbeker, sjabbat kandelaren, gebedsspullen van Opa, Chanoeka kandelaar, snuisterijen uit Israël, Tenach, Sjofar, Davidsharp, (velen hebben een speciale kast met allerlei aandenken)

'…ik ben geen uiterlijke gelovige, ik heb niets met dingen, het zit in mijn hart.'

11. Hebt u uw Joodse achtergrond actief doorgegeven aan uw kinderen? Kunt u eventueel aangeven hoe?

'De kinderen gaan wel eens mee naar de synagoge.'

'We hebben ze zo goed mogelijk het Jodendom bijgebracht, maar ja, het zijn kinderen, die zijn niet hetzelfde als de ouders.'

'Zeker de eerste jaren heb ik de joodse traditie niet doorgegeven aan de kinderen, maar dat komt ook doordat ik getrouwd ben met een niet-joodse man. We hebben meer de christelijke traditie gevolgd, vroeger wat trouwer dan tegenwoordig. Niet dogmatisch, maar de kinderen zijn allemaal christelijke opgevoed en zijn ook gedoopt. Alleen onze oudste dochter is weer 'teruggegaan', is weer lid van de joodse gemeenschap in Israël.'

'…ik bid iedere dag met de kinderen voor ze gaan slapen… We beginnen altijd met het Sjema en we bidden tot de God van Abraham, Isaak en Jacob. En we bidden ook tot Jesjoea.'

'…we hebben onze zoons laten besnijden op de achtste dag, houden ons min of meer aan het eten van koosjer voedsel, vieren de Sjabbat en lezen uit Tenach.'

'…het joods-zijn zit in ons bloed.'

12. Zijn uw kinderen zich bewust van hun Joodse achtergrond? Zo nee, betreurt u dat?

'de kinderen hebben het meer over hun joodse vader en niet zozeer over dat ze zelf voor de helft joods zijn.'

'Ik betreur het dat ze niet actief lid zijn van een kerk. Ze geloven in God en in Jezus en bidden soms. Ze weten dat ik Joods ben, maar het betekent niet zo veel voor hen.'

'Ze zijn zich er wel van bewust, maar ze doen er niets meer mee… Mijn kleinzoon heeft er veel meer mee…'

'Ik denk dat mijn zoon er nog de meeste belangstelling voor heeft. De anderen zijn absoluut niet anti, maar op het ogenblik speelt het weinig of geen rol in hun leven... Ik vind het jammer, maar daar mag ik me niet mee bemoeien. Ik denk dat het heel veel toevoegt aan je leven, dat het zeker een extra dimensie is, maar dat moeten ze dan zelf maar ontdekken.'

'…de oudste verzet zich ertegen, de jongste is zich er meer van bewust. Hij voelt zich zeer joods, maar heeft wel zijn kritiek op de joodse gemeenschap…'

'…meestal wel te veel, denk ik. Ik herken het wel, want dat had ik vroeger zelf ook. Ze leggen de focus op het Jodendom. Daarmee wijzen ze wel het offer van Jesjoea af.
Ze voelen zich verwant met het Jodendom, Israël enz. En in hun beleving is dat eigenlijk beter en meer dan het christendom. Dat gevoel herken ik wel, dat heb ik zelf ook gehad. De discussie binnen het christendom, waarom ze geen varkensvlees eten, daar loopt het op stuk. Ik bid daar voor.'

13. Was er vroeger bij u thuis aandacht voor de Joodse achtergrond? Zo ja, hoe? Zo nee, had u dit graag anders gezien?

'Ik heb een orthodox joodse opvoeding gehad.'

'Moeder bad vaak aan tafel in het Hebreeuws.'

' Ik kom uit een liberaal joods gezin, mijn grootouders waren orthodox. Ik heb 6 jaar godsdienstonderwijs gehad en dit afgesloten met Bar Mitswah. De Tweede Wereldoorlog heeft verder het leven bepaald…'

'Mijn moeder was actief bij een vereniging die joodse feestdagen organiseerde. We deden vaak mee en hielpen bij het organiseren. Pas later vierden we ook op vrijdag de Sjabbat. Mijn ouders hebben ons eigenlijk altijd vrijgelaten wat betreft christendom en Jodendom.'

'Mijn Opa ging wel naar sjoel maar op reis at hij alles. Toen mijn moeder dat zag heeft ze geen 'twee keukens' gedaan zoals haar moeder.'

'Nee, daar werd nooit over gesproken, het was een geheim…'

' …er werd wel veel over verteld, maar de praktijk met de feesten en Sjabbat, dat vierden we niet. Later toen mijn ouders ouder werden, deden ze er weer meer mee.'

'Thuis praten we er wel veel over, maar doen er in de praktijk niet super veel mee.'

'Nee, ik denk dat mijn ouders eerder blij waren dat ze er niets meer mee hoefden. Ik heb ook zonder de steun van mijn ouders gezocht naar mijn joodse identiteit. Daarin heb ik veel zelf uitgezocht… Als er meer aandacht was geweest voor mijn Joodse achtergrond, thuis, dan had dat wel meer heelheid gebracht. Nu is er sprake van een gebroken identiteit.'

'Mijn moeder had een koosjere huishouding en wij vierden ook op onze manier de feesten. 'Wij deden eraan'. Mijn vader was toch ook wel joods, maar anders dan mijn moeder. Als kind sprak mij de traditie zeer aan. Ik ben erg geïnteresseerd in traditie en in gedenken en de goede dingen uit het verleden vasthouden en eventueel als ze niet goed zijn naar nieuwe vormen zoeken. Maar niet wegdoen, niet verwaarlozen.'

14. Wordt of werd u in uw Joodse identiteit gesteund door uw partner?

'Mocht ik opnieuw een relatie krijgen, dan is het voor mij wel een voorwaarde dat zij mij steunt in mijn joodse identiteit.'

'Mijn moeder heeft bewust voor een joodse partner gekozen. Ook voor mij was dat een belangrijk item, of ik met een joods meisje zou trouwen...'

'Hij heeft er veel minder mee, dat is het moeilijke. Toen wij net getrouwd waren, zijn we ook nog naar Israël gegaan om te kijken of we daar eventueel zouden gaan wonen. Want ik zou wel willen. Voor mij zijn hier voordelen en daar voordelen, dus het is bij mij niet zo dat ik terug moet. Maar hij had er gewoon te weinig mee. Hij zal me zeker steunen als er iets is. Is ook wel meegegaan naar een conferentie, maar doet dat dan meer voor mij en niet voor zichzelf. Hij stond er wel op dat we onze kinderen Joodse namen gaven, dat vond hij wel belangrijk, ook tegenover mijn vader...'

'Ik stelde twee eisen aan mijn levenspartner, de eerste dat ze gelovig was en ten tweede dat ze iets met Israël had.'

'…in het begin niet, hoor. Toen het voor mij heel belangrijk werd, sprak ik er heel veel over en dat werd niet altijd gewaardeerd. Later toen het voor hem ook begon te veranderen, ging het beter en nu kan ik hem af en toe niet bijhouden… De Cedermaaltijd doen we altijd samen.'

'Mijn vrouw kan ook wel een heel eind meegaan en is er ook van overtuigd dat Israël nog steeds een speciale plek heeft, maar voor de rest…heel veel dingen doe ik zelf. Soms gaat ze wel mee, maar andere keren weer niet. Ze steunt me er wel in.'

4. MESSIASBELIJDENDE JODEN

Hoofdvraag: Hoe zijn uw contacten met andere Messiasbelijdende Joden?

'Het worden er steeds meer. Hadderech is voor mij een heel mooi punt, waar ik een aantal mensen mag vinden die dezelfde gevoelens delen, tegen dingen aanlopen of mee bezig zijn. Dat is echt super om dat mee te maken. Daarvoor eigenlijk niet, toen voelde ik me behoorlijk alleen en eenzaam in de dingen die ik meemaakte.'

'…ik wou dat het meer was.'

'Ik ken geen MBJ in mijn eigen gemeente. Misschien zijn ze er wel, maar dat weet ik niet. Mijn vader vertelde dat dat vroeger zeker niet kenbaar werd gemaakt dat je van Joodse afkomst bent. Je hangt het niet aan de grote klok en ze willen ook niet meer zo gezien worden. Niet meer boven het maaiveld uit willen steken...het is een stille wereld.'

'We hadden een groep bij tante Rebecca (de Graaf-van Gelder) maar dan komen er toch steeds meer christenen bij en dat is niet erg, maar zij proberen het over te nemen of anders te doen en dan valt het Joodse weer weg.'

'Ik heb veel kennissen, Joden die in Jezus geloven. We ontmoeten elkaar in een klein groepje. Maar we gaan ook allemaal naar de sjoel. We willen een voorbeeld zijn. Over Jezus praten doen we makkelijker met liberalen dan met orthodoxen. Maar God heeft de leiding, Hij weet wat Hij doet. Wij zijn instrumenten. Hebben we de kracht en de moed om het te doen. God zegt: ik sta naast jou. Wij zien de buitenkant en God kent de binnenkant.'

'Ik heb geen contacten met MBJ. Wel in Israël waar ik ook mee schrijf. Ik heb het idee dat het in Nederland alleen maar oudere mensen zijn. Je bent op zoek naar mensen met kinderen en dan zou je eens in de zoveel tijd ook een Sjabbat kunnen vieren of een ander feest.'

'Velen zijn er niet meer. Sommigen zijn teruggekeerd naar de Synagoge. Een vriendin was ook met een niet-Joodse man getrouwd, maar zij was volledig Joods. Ze was opgegroeid in een kerkelijk gezin omdat haar ouders ondergedoken waren. Zij is teruggekeerd naar de Sjoel toen haar man overleden was. En haar zonen zijn weer volledig Joods geworden. Mijn weg was niet om terug te keren. Ik ben hier geplaatst en ik heb gezegd tegen God: 'doe maar wat je wil met mijn leven', ik ben beschikbaar…'

15. Komt u weleens in een Messiaans gemeente? Zo ja, kunt u eventueel aangeven hoe regelmatig? Zo nee, waarom komt u niet in een Messiaanse gemeente?

'Ik ben wel eens geweest, ja. De laatste tijd niet zo veel. Ik zit daar een beetje met gemengde gevoelens. Ik vind de combinatie, Joods en christelijk, een beetje moeilijk. Ik vind het een beetje dubbel. Die combinatie is voor mij heel moeilijk te maken.'

'Die zijn niet in de buurt, als het wel zo was, dan zou ik er wel heen gaan. Allen voor het charismatische ben ik dan wel weer wat huiverig'

'Weer een groep apart.'

'Mijn partner heeft het liever niet.'

'Ik ga niet vaak omdat Messiaanse gemeenten vooral bestuurd en bezocht worden door niet-Joden en ik dan dus opnieuw niet relaxt mezelf zijn en begrepen worden in wat mij boeit in cultureel, historisch en theologisch opzicht. De kans neemt daarvoor toe bij andere Joodse mensen.'

'Praktische overwegingen en ook het grote verschil tussen Messiaanse gemeente en de kerk.'

'Soms is er sprake van 'koninkrijkjes vorming' binnen de Messiaanse gemeenten.'

'Het bevalt me prima in de evangelische gemeente waar ik nu naar toe ga.'

'De gemeente die ik heb bezocht sprak mij niet aan, misschien toch te veel Messiaans en te weinig joods…'

'Ik heb wel een beetje kennis genomen van hoe zich dat in de VS heeft ontwikkeld, maar dat zijn een heleboel dingen waarvan ik denk, nou, voor mij hoeft dat niet zo.'

'…de invalshoek van mijn zoektocht was heel anders en ik ben er de laatste twee jaar pas meer mee bezig wat het met mijn geloofsbeleving te maken heeft. Maar ook daarin loop ik aan tegen vragen van wat wil ik nu eigenlijk. Ik ben gewoon christelijke opgevoed en ik zal me ook volmondig christen noemen en wat doe ik met dat stuk? …Het is nog een stuk te ver.'

'Ik zou niet weten waar, het is allemaal ver weg en we hebben een druk gezin. Als de kinderen uit huis zijn, zou ik er wel meer voor gaan en willen reizen. Daarnaast hebben we ook goede aansluiting in de eigen gemeente, de kinderen hebben het hier naar hun zin en ook dat is belangrijk.'

'Mijn weken zijn zo gevuld door werk en al het andere, dat ik daar niet toe kom en dan vind ik het niet belangrijk genoeg om me over de kop te gaan lopen om dat ook nog een keertje mee te maken.'

16. Kunt u aangeven wat u aanspreekt in Messiaanse gemeenten?

' De liederen spreken mij wel aan. De preken minder.'

'De Joodse rituelen.' *'De Joodse warmte.'*

'Fijne sfeer, gasten worden onmiddellijk bij de 'familie' betrokken.'

'In theorie spreekt mij aan dat je niets hoeft uit te leggen. Maar in de praktijk vindt ik het lastig dat er toch ook nog zoveel christenen zijn. De Joodse cultuur is heel anders dan de christelijke cultuur. Vooral als het gaat om posities verwerven. De christenen nemen het heel snel over, nemen de leiding over. In de synagoge heb je wel rollen, maar niet een leidersfiguur.'

'Ik ga meestal op de sprekers af. Zij hebben een verhaal te vertellen dat dichter bij mijn jood-zijn staat dan ik in het algemeen in de kerken hoor. Mijn joodse identiteit wordt daar gestimuleerd. Ik mag er zijn als Jood. Er wordt meer gesproken over het OT en over het Joodse volk. En de mensen die ik na afloop ontmoet spreken me aan. Ook niet-Joodse mensen hebben een heel belangrijke functie voor mij, maar een andere. Zij geven mij het gevoel dat ik als Jood mag bestaan. In de kerk wordt je niet geacht je Joods-zijn naar voren te brengen, dus daar voel je afwijzing. Maar bij Hadderech en in Messiaanse gemeenten voel je juist erkenning. Dat is heel belangrijk. Dat kunnen de niet-joden mij geven. De ontmoeting met Joodse mensen versterken op een andere manier je Joodse gevoel. Misschien alleen al dat zij er anders uitzien, net als ik.'

'De contacten en de woord verkondiging vind ik plezierig. Wat ik in de kerk mis, vind ik in die gemeenten wel. Zoals de Bijbel het verwoord, zo vind ik het daar ook terug. Het is completer. Ik vind het best leuk om een lied in het hebreeuws te zingen, maar een uur lang en dan ook staand dat hoeft voor mij niet zo.'

'Het prettige aan de gemeente is de aandacht voor het joodse volk vanuit de Bijbel en dan vanuit een christelijke achtergrond. Dat die aandacht vanuit christenen komt. Dat is iets wat je vanuit de kerk niet hebt. De losse sfeer tijdens de dienst vond ik ook prettig, maar dat de dienst zo lang duurde vond ik minder.'

17. Leest u bladen waar Messiasbelijdende Joden in schrijven? Zo ja, kunt u aangeven welke bladen?

Hadderech, Israël Today, Gemeentehulp Israël, Melach Haaretz, Israël Aktueel, Shlomo Jitschak,

'Ik lees er veel over, boeken, bladen. Ik verken het, maar op die veilige afstand van … laatst heb ik de dissertatie van Evert vd Poll gelezen over de joodse feesten in de MBG en dat lees ik gretig, maar het is net of dat ik niet over de drempel kom om de Messiaanse gemeenten te bezoeken vanuit die zelfde vraag van wat wil ik nu eigenlijk. Ik ben zo in mijn hele context christen en Nederlander…ik zou best willen kunnen dansen en zingen, maar het is niet mijn cultuur en hoe eigen ik mij die toe?'

18. Welke soort artikelen spreken u aan?

'Het fijne aan het blad Hadderech vind ik dat er niet gespeculeerd wordt over de toekomst. Ik heb daar traumatisch ervaringen mee, het spookte door mijn hoofd, m.n. het gedachtegoed van Hall Lindsey.'

'Artikelen over de feesten, geschiedenis en Bijbeluitleg.'

'Politiek en Schriftinformatie.'

' Allijah, het land Israël, Eindtijd.'

'Getuigenissen van hoe andere Joodse mensen in Jesjoea zijn gaan geloven, archeologie m.b.t. Joodse historie, bijzonderheden in het Joodse geloof (riten, tradities, gebeden en dan bij voorkeur de zaken die meer voor insiders bekend zijn, niet de algemene en de raakvlakken daarvan in het NT), artikelen die iets zeggen over de toekomstige verlossing, de hoedanigheid van de Masjiach en liefst de vele bespiegelingen in de rabbijnse literatuur hieromtrent, die een verdieping kunnen opleveren in het inzicht van onze verlossing en de Grootheid van God en Zijn Masjiach.'

'De uitleg van bepaalde Bijbelgedeelten vind ik fijn om te lezen. En van Rabbijn Evers, zijn stukjes, dat vind ik ook leuk om te lezen. De stukjes uit Israël lees ik ook graag. Die zijn vaak heel verschillend. Iedereen heeft verschillende gedachten. Mijn vader was nooit voor het Zionisme, hij noemde dat linkse ideeën… Dat Israël is gekomen was prima, maar niet de Zionistische aanpak.'

'Israël vanuit de Bijbel en het hedendaagse Israël hoe zich dat ontwikkeld. De koppeling tussen beloften en wat je nu mag zien gebeuren. Dat vind ik fijn om te lezen, een stukje toekomstverwachting, wat er komen mag, de wederkomst en alles wat daar aan voorafgaat. Ik lees ze altijd helemaal door. Archeologie vind ik leuk, het is bewijs, er worden steeds meer dingen van David opgegraven uit die tijd/periode. Je ziet ook in de krant nog weleens een artikeltje daarover. Dat vind ik mooi. Laatst was er een kleitablet van het boek Hosea gevonden.'

'Alles over Israël zelf en van de mensen daar, maar minder de zware religieuze artikelen. Over het dagelijks leven daar en hoe de Messiasbelijdende Joden leven en ook wel over de politiek.'

19. Hebt u wel eens boeken van of over Messiasbelijdende Joden gelezen? Zo ja, kunt u eventueel auteurs of titels noemen die u aangesproken hebben en waarom?

Ariel Berkowitz, David Stern, Arnold Fruchtenbaum, Sid Roth, Isaac DaCosta, Wurmbraad, Stuart Cohen, Stan Telchin, Lance Lambert, Alfred Edelsheim, David Baron, Adolf Safir, Dan Juster, Marjorie Eberlé,

'Het gaat terug naar de roots…'

'De Bijbelse achtergrond van waaruit het wordt geschreven is interessant.'

20. Gaat u wel eens luisteren naar Messiasbelijdend-Joodse sprekers?

21. Kunt u eventueel sprekers noemen die u aanspreken en waarom?

Peter Steffens, Joseph Shulam, Lion Erwteman, Lance Lambert, Messiaanse Rabbijnen, Ariel Berkowitz, Elhanan ben Avraham, Lance Lambert, Marc de Klijn, Fam.Segal

'Wegens het echt willen uitleggen van Schriftgedeelten zonder oppervlakkige getreden paden te herhalen, die meer op mode dan op Schriftkennis en openbaring gesitueerd zijn.'

'Vanwege de onderwerpen; Eindtijd, Feesten, Jodendom.'

'Als Lance Lambert in Nederland is dan wil ik hem altijd horen. Ook al moet ik ver reizen. Dat vind ik de beste. Zijn geloof spreekt me aan. Zijn rustige beschouwing van de wereldpolitiek m.n. het Midden Oosten. Hij weet er heel veel van. Hij stelt het in een Bijbels licht op een manier waardoor je er rustig van wordt. Het loopt God niet uit de hand.'

'Je deelt een gevoel met elkaar. Nieuwsgierig naar wat hen bezighoudt. Ze spreken toch vaak over de dingen waar ik me ook mee bezig houdt. Ik probeer steeds meer uit de eenzaamheid te komen en door dit soort kontakten voel ik mij steeds minder alleen. Het ontmoeten van Joodse mensen staat boven het ontmoeten van christenen met hart voor Israël. Dat is ook fijn om met deze laatste groep te spreken, maar het hart trekt toch meer naar 'lotgenoten'. Je deelt de zelfde dingen met elkaar. Er is begrip zonder woorden, je hoeft minder uit te leggen. Als je er over spreekt hebben mensen vaak wel een luisterend oor en vinden het fijn om te horen, maar het delen lukt dan toch niet. Als ik in gesprek ben met Joodse mensen dan leg ik minder uit. Het lijkt een natuurlijker gesprek.'

'Mensen die hart hebben voor Israël spreken mij aan. Daar voel ik me thuis, dat zijn echte vrienden. Wie mij zegent zal gezegend worden. Mensen die mij diep hebben laten vallen hebben alleen maar ellende in hun leven.'

5. HADDERECH

Hoofdvraag: Wat vindt u van de vereniging Hadderech?
'Jammer dat het maar éénmaal per jaar is.'

'Veel gezelligheid en goede sprekers.'.'

'Nuttige club.'

'Ik ben blij dat het er is.'

'Hadderech wordt in mijn visie groter en jonger. Ik was een paar jaar niet geweest en ik vond het echt gegroeid... Hadderech is gewoon een stuk van ons leven. Hadderech is eigenlijk je vormsel van je Jodendom en je christendom.'

'Het steun zoeken bij elkaar, gelijkgestemdheid, dat is positief. Troost bij elkaar vinden.'

'Ik voel dat dat mijn plekje is. Daar voel ik me thuis. Zeker het laatste paaskamp, er was zo'n enorme vrijheid. Niets ten nadeel van mw. Eberle, maar zij drukte een stempel op het hele gebeuren. Zij was het middelpunt. Nu waren we allemaal middelpunt. Thea en Joop konden functioneren. Mw. Eberle was zo en ze heeft veel voor Hadderech betekent. Ik zie wel dat Hadderech een werk van God is, dat het ook doorgaat.'

'Aan de ene kant leuk, maar aan de andere kant heb ik niet zoveel behoefte aan zo'n groep. Het is gewoon anders hier. Een jood hier zal niet zo gauw dansen, maar een jood in Israël wel. Ik heb wel behoefte om meer contact te hebben met joodse mensen. Daarom zoek ik ook wel contact op dergelijke avonden en bijeenkomsten. Ook voor de kinderen zou ik het fijn vinden als ze aansluiting krijgen met kinderen met dezelfde achtergrond.'

'Ik kende het helemaal niet, dus ik was erg verrast. Het sprak mij heel erg aan, juist omdat je met een heleboel mensen met dezelfde achtergrond zit. Wel vanuit een christelijke invalshoek, maar toch op zoek zijn naar hun joodse wortels of wat dan ook en daar al veel verder in zijn of nog veel dichter bij het Jodendom staan.'

'Ik ben lange tijd lid geweest van de vereniging, maar ik kon niet mee met de visie dat we als MBJ in de kerk thuis hoorden, daar was ik het niet mee eens. We horen bij het Jodendom thuis in de eerste plaats.'

'Ik denk dat een bepaalde groep mensen daar zeker iets aan heeft en daar hun accenten willen leggen. Ik denk dat het heel mooi is om op die manier ook vorm te kunnen geven aan dingen. Zelf zijn wij altijd erg druk geweest in de kerk en daar liggen onze prioriteiten.'

'Ik ken de vereniging eigenlijk niet. Zo'n vereniging zie ik wel zitten, maar niet als er alleen maar oudere mensen bij zijn aangesloten. Voor mezelf zou dat nog wel een keer kunnen, maar voor de kinderen niet. Ik wil niet dat ze er een weerstand tegen krijgen.'

'Ik lees alleen het tijdschrift, met de vereniging heb ik geen contact.'

22. Zijn er dingen die u graag anders zou willen zien en zo ja, welke?

'Dat men zich wat bescheidener opstelt.'

'Meer inbreng van de leden in het maandblad.'

'Gemeentevorm, samenkomsten en het vieren van de feesten.'

'Hadderech is teveel gericht op de in de kerk gesettelde Joden. Voorbij gaan aan hen die zich religieus gecommitteerd voelen aan de Mitswoth, zonder daarmee de genade te willen voorbij streven. Het zou evenwichtiger zijn als echt het hele spectrum van Joodse gelovigen naast elkaar gewaardeerd zou worden zonder theologische argwaan. Het blad wordt gekleurd door deze genoemde richting. Het zou wat diverser van kleur mogen zijn. Het heeft overigens wel een duidelijk Joods accent qua stemming en gevoelen, maar is theologisch wat eenzijdig, naar mijn smaak.'

'Ik vind de manier waarop Thea het overgenomen heeft, heel goed. Marjorie was een heel sterke persoonlijkheid, ze maakte veel indruk. Maar een ander kan het niet doen als de ander. Je moet zoiets op je eigen manier doen en ik vind dat ze dat goed doen. Het laatste paaskamp was heel fijn. Thea en Joop hebben dat goed uitgewerkt.'

'Elkaar wat vaker zien in het jaar.'

'Jarenlang is Marjorie het gezicht geweest van Hadderech. Vooral haar kennis was enorm. Nu zal er ruimte komen voor andere wegen. De fundamentele weg is gelegd en nu kunnen er zijwegen worden aangelegd. Ik denk dat het kan gaan groeien maar met wat andere dingen, bijvoorbeeld door jongeren te betrekken bij de organisatie. Ik vind dat het huidige bestuur het heel goed doet!'

'Ik heb mij soms bij Hadderech wel wat geërgerd aan de houding van 'wij zijn de belangrijkste', want dat vindt ik dus niet. En dan kun je voor twee plekken kiezen: je kunt je dus telkens proberen te laten gelden door dat te zeggen of je kunt zeggen in gesprekken of waar het zoal uitkomt: 'vergeet niet dat wij met een andere geschiedenis in de kerk staan en ook in de theologie en dat het goed is om de dingen opnieuw over te lezen en zo de woorden opnieuw leren spellen'. Daar ben ik erg voor want dat is niet alleen voor joodse christenen goed, maar dat is voor iedereen goed.'

'Ze kunnen meer inspelen op Joodse mensen die net tot geloof zijn gekomen. Hoe precies is een wankel evenwicht, ik wil daar ook voorzichtig in zijn. Geen zending, hoewel ik denk dat zending geen kwaad kan maar dat is voor Hadderech helemaal niet aan de orde.'

'Wat ik zo jammer vindt aan Hadderech, er is zo weinig te doen. Er is een blaadje en er is één keer in het jaar een jaarvergadering en er is dan nog een Seideravond maar die valt niet op Seideravond... De warme deken van het Joods zijn spreekt me aan.'

'Ik zou graag meer joodse mensen bij Hadderech willen hebben. Een meer levend joods gebeuren. Het probleem van stilstand zit ook in de zwakke joodse identiteit. Je moet je wel eerst joods voelen wil je een stap zetten naar zo'n vereniging. Voor Joden die gekozen hebben voor de Messiaanse beweging of de synagoge is Hadderech te christelijk. En te joods voor de kerkjoden.'

'Ik denk dat we moeten zoeken naar datgene wat ons bindt en daaromheen samen moeten komen. Dan gaat het dus niet om het vieren van de joodse feesten, want dat is voor een bepaalde groep. Een sterke kant is op een Bijbelse manier vorm proberen te geven aan ons joods- en christen-zijn. Je kunt joods zijn al is het alleen maar omdat je andere joden ontmoet ook door het blad dat door de artikelen heel versterkend voor de joodse identiteit kunnen zijn. En het christelijke is ook goed onderlegt. Dat zijn essentiële dingen. Ik denk dat het belangrijk voor de jongeren is dat er leeftijdsgenoten zijn, dus dat die groep groter wordt. De jongeren die er nu zijn, zijn allemaal met muziek bezig, dus misschien kunnen die een Hadderech band oprichten ofzo…?!

'Meer mensen van mijn eigen leeftijd (jongeren). In een klein groepje over dingen praten en leren van elkaar. Gezelligheid. Elkaar wat vaker zien. Apart van de ouderen, maar wel samen het weekend.'

'Het is een groep van veelal ouderen, de gemiddelde leeftijd ligt rond de zestig. Er is ook een grote groep in Nederland die niet van direct na de oorlog is, jongeren die ook met deze zaken bezig zijn en die zouden er ook bij aangesloten moeten zijn. Meer bekendheid geven aan het bestaan. Ik wil me er graag voor inzetten. Voor jeugd misschien een kamp organiseren. Vroeger heeft het ook wel bestaan, maar ja de jeugd is inmiddels grijs. Ik hoop dat ik daar een rol in mag gaan spelen.'

'Meer jonge gezinnen met kinderen.'

'Hadderech stelt als eis dat een grootvader joods moet zijn. Je krijgt steeds minder mensen waarvan de opa Joods was. Ik denk dat dat het lastigste is. Bij Hadderech raken de mensen eerder geassimileerd dan in het Jodendom zelf. Dan voldoe je niet meer aan de eisen van Hadderech. Dat is wel een goed punt om rekening mee te houden. Het zou jammer zijn als het daarom zou stoppen.'

'Iedereen vind het altijd heel erg gezellig om elkaar weer te zien. Een extra ontmoetingsgelegenheid zou goed zijn, bijvoorbeeld twee keer per jaar, niet maandelijks, want dat wil Hadderech juist niet. Ze wil niet een kerk worden. Ze wil juist iedereen die zich betrokken voelt aan kunnen spreken. Nog een ontmoetings-gelegenheid van een dag bijvoorbeeld. Als dat om een bepaald feest heen kan, zou dat leuk zijn. Het is goed om er wel iets inhoud aan te geven, iets van een spreker of zo. Bijvoorbeeld rond het Joods nieuwjaar. Voor jongeren zou je een aparte gelegenheid moeten organiseren. Ik weet niet goed wat en hoeveel behoefte daar aan is. Ik zou het wel leuk vinden als er nog meer voor jongeren wordt gedaan. Het is leuk om een activiteit te doen en dat je dan vanuit die activiteit in gesprek komt. Overdag een activiteit en dan 's avonds onder en na het eten tijd voor ontmoeting en gesprek. Joods cultureel uitstapje. Dat is ook juist voor jongeren leuk.'

'Je ziet elkaar niet zo vaak, dat vindt ik eigenlijk wel jammer dat we maar weinig contact hebben met elkaar. Meer contact zou wel beter zijn voor iedereen, want sommigen hebben geen contact met andere Messiasbelijdende Joden, alleen via Hadderech. Die gaan ook niet meer naar de kerk. Extra ontmoetingen op een dag of middag zou goed zijn. Misschien iets gaan doen, naar het Joods Museum of andere ideeën. Of een wandeling door joods Amersfoort of Amsterdam.'

'Voor mij zijn de ontmoetingen te weinig om echt contact te krijgen met andere mensen.'

23. Kent u het maandblad van de vereniging Hadderech?
Zo ja, wat vind u van het blad en hebt u suggesties voor verbeteringen?
'Interessante Bijbelstudies'

'Heel goed.'

'Soms echt een verenigingsblad: Ik zie regelmatig artikelen die door niet-Joden geschreven zijn. Ik mis m.n. artikelen die door Messiasbelijdende Joden zijn geschreven.'

'Aardig, maar erg dun.'

'Ik lees het met interesse. Af en toe een geestelijk -en dan wel Messiaans- hart onder de riem mis ik nu Marjorie er niet meer is.'

'*Ik zal het blad altijd lezen. Niet alle artikelen spreken me aan maar er staan wel goede artikelen in.*'

'Als je de jongeren wilt bereiken, zul je ook het blad daarop aan moeten passen. Nu wordt er voornamelijk geschreven voor een doelgroep die andere interesses hebben dan de jeugd.'

'Ik heb het nog niet echt gelezen en dat komt omdat het me niet aanspreekt hoe het eruit ziet. Het is gewoon allemaal tekst achter elkaar en dat is het. Het nodigt niet uit om te gaan lezen. Het ziet er echt uit alsof het hele moeilijke artikelen zijn. Ik vind het wel leuk als er iets leerzaams instaat, maar dan wel op een manier dat je het ook ontspannen kan lezen. Als ik denk aan een blad of tijdschrift dan is dat iets dat je gaat lezen omdat het je interesseert. Het aangezicht is daarbij het eerste. Jongeren zijn meer visueel ingesteld. Het maakt het wel duurder, maar ik denk als mensen er echt in geïnteresseerd zijn dan hebben ze dat er wel voor over. Ik vraag me af wat het doel is, je moet goed weten wat het doel is van een blad om een blad te maken. En misschien als ik weet wat het doel is, dan begrijp ik misschien meer waarom het er zo uitziet.'

(alleen voor leden of abonnees)

24. Wat betekent Hadderech voor u?
'Mijn verbinding met Hadderech is vooral het maandblad.'

'Heel veel. Het is mijn geestelijk huis.'

'Dat de leden beseffen wat het is om Joods te zijn.'

'Houdt mij ervan bewust dat ik MBJ mag zijn, mooie paralellen tussen OT en NT.'

'Vroeger veel.'

'Het is een aanvulling op mijn Joods-zijn.'

'Een teken van verbondenheid en een steeds weer (gedeeltelijk) sociaal-theologische thuiskomst'

'Het haalt me terug naar mijn joodse wortels. Ik heb het gevoel dat ik toch anders ben dan de gewone mensen die lid zijn van de kerk.'

'…ik vind het een goede sfeer, een hele fijne manier van met elkaar omgaan en interessant.'

'Voor mijzelf versterkt de vereniging niet zo zeer iets, maar ik vind het wel belangrijk als het bestaat dat je er ook lid van bent. Dat ze wel een plek zijn waar je van elkaar kan leren en die een rol vervult voor Joodse mensen die Jesjoea net kennen. Als je Jesjoea leert kennen denk je dat je de enige bent en dat is niet zo.'

'Ik heb mijn leven a.h.w. te danken aan Hadderech, mijn ouders hebben elkaar ontmoet via Hadderech, zowel mijn aardse leven als mijn geestelijk leven.'

'De mogelijkheid om gevoelens en emoties met elkaar te delen.'

'Voor mijn gevoel bestaat de vereniging rondom het paaskamp, dat is Hadderech voor mij. Dat samenzijn is iets dat ik heel erg leuk vind en waar ik ook altijd wel naar uitkijk om naar toe te gaan.'

'Ik heb er ieder jaar naar uitgekeken en dan ging ik naar de Pesach en ook naar de jaarvergadering. Maar het gaat niet meer. In 1970 ben ik er voor het eerst mee in aanraking gekomen door Joodse mensen die er lid van waren.'

'Ik ben ermee opgegroeid. Het betekent wel veel voor me. Het prettige is dat je ook gelijkgestemden tegenkomt, dat je niets hoeft uit te leggen, dat je weet dat je hetzelfde voelt en het is leuk dat sommige hebben m'n familie nog gekend. Er is er altijd eentje bij die zegt: ' ik heb je in de wieg zien liggen'.'

'Ik vind het wel fijn, hoor. Het is toch weer een stukje van mijn Joods-zijn.'

25. Versterkt Hadderech uw Joodse identiteit? zo ja, hoe?

'Niet echt, het zit toch van binnen'

'Ik mag gewoon mezelf zijn. Ik hoef mij niet Joodser voor te doen dan wat ik ben.'

'Door de informatie.'

'Bewustwording'

'Het hoort bij elkaar, ik blijf een Jodin. Ik zeg altijd: ik heb een halve Sjabbat en een halve zondag.'

'Ten dele, door de informatie over Israël en de soms verrassende inzichten die toch weer dichter naar G'd leiden.

'Het heeft een stimulerend effect.'

'Dat vindt ik een beetje moeilijk. Mijn Joodse identiteit wel, denk ik. Het geloof in Jezus moet ik zelf uitzoeken en daar heb ik wel eens problemen mee met de kerk.'
'Wat me opviel bij Hadderech is hun beeld van de hemel. Ik heb zelf wel moeite met een fysiek beeld van de hemel. Je leeft ook door in je nageslacht en dat is ook een soort eeuwigheid. Die visie vind je ook terug in het OT, symbolisch. Dat er zoveel geloof is in een concreet beeld van de hemel verbaasde me. Juist van uit de joodse traditie komt veel meer het symbolische en dat hebben zij dus niet. Ik denk dat bij de mensen die de oorlog en de traumatische dingen daaruit voortkomend hebben meegemaakt, het verlangen naar een bepaalde manier van eeuwigheid versterkt wordt; zo'n leven bij God en zo'n toekomstdroom.'

'Je ontmoet andere Joden en er is aandacht voor het Joodse volk in het geheel is in het blad en in de activiteiten. God houdt nog steeds van het Joodse volk en daar mag je je als Jood ook prettig bij voelen.'

'…waar ik meer door versterkt wordt in mijn identiteit dat is in een ontmoeting met mensen die daar iets van begrijpen, die daar als christenen zelf een nieuwe inspiratie van gekregen hebben, wat ze vroeger misschien niet wisten, kennis hebben genomen van het Jodendom, van de joodse traditie en van het volk Israël, van de positie daarvan, dat is verrukkelijk en dat zijn medestrijders.'

'Twijfelachtig. Het onderhoudt het en het voedt het.'

26. Versterkt Hadderech uw geloof in Jesjoea/Jezus? zo ja, hoe?
'Ik heb een heel eigen beleving van het geloof.'

'Dat helpt zeker mee. Als ik het geloof in Jezus vanuit de kerk zou moeten hebben, met mijn overtuiging dat Jezus de Verlosser van Israël is en dat de gelovigen vanuit de volkeren daar ook bij mogen horen, dat we samen één geheel mogen zijn, zo spreekt de Bijbel er ook over. In de kerk speelt de vervangingstheologie nog heel sterk, dat Israël heeft afgedaan. Dan voel ik mij aan de kant gezet en dan zou mijn geloof in Jezus het heel moeilijk hebben. Nu ik het op deze manier mag beleven met Hadderech en nog andere kontakten ben ik weer helemaal enthousiast geworden en zijn God en Jezus weer de drijfveer geworden waar ik voor leef.'

'Bij Hadderech zijn ze niet alleen bezig met joodse dingen, maar met joods-christelijke dingen als het gaat om geloof. Dus mijn christelijke identiteit wordt daardoor ook versterkt.'

'Door verwijzingen uit TeNaCH naar Hem. Door te tonen hoe G'd met en door Hem met zijn volk en de wereld bezig is.'

6. JODENDOM

Hoofdvraag: In hoeverre voelt u zich verbonden met het Joodse geloof?

Tabel bijlage 5

Heek sterk verbonden:	4	= 8%
Sterk verbonden:	12	= 25%
Verbonden:	20	= 42%
Nauwelijks of niet verbonden:	5	= 11%
Geen mening:	7	= 14%

'Ik ben echt Joods.'

'Groeien en zoeken en soms worstelend, maar het spreekt mij 100% meer aan dan wat de kerk er van gemaakt heeft.'

'Theoretisch; ik heb via de boeken van Chaim Potok veel over het chassidisme gelezen en als ik denk aan de vreugde van de wet, het ophalen van de Thora rol, de besnijdenis rituelen, zoon van de wet, dan vind ik het geweldig, maar ik kan niet dichtbij genoeg komen om me dat a.h.w. toe te eigenen. Ik kijk ernaar. Ik ben niet helemaal buitenstaander, maar toch wel toeschouwer. En dat stoort me. De ontroering bij de Klaagmuur als daar de rollen opengaan en dan heb ik de neiging om me aan te sluiten bij, maar dat gaat niet.'

'Als je met vakantie naar het buitenland gaat en je ziet ineens een joodse vrouw, een joodse man met een Magen David. Dan voel je je direct verbonden. Ik liep eens in Scheveningen te wandelen en ineens komt er een bal voor mijn voeten en die bal schop ik terug. De man van wie de bal was zag mijn Magen David en hij keek ineens anders. Hij zei: doe je ook mee.'

'Het is heel grappig als je ergens komt waar joodse mensen zijn. Dan vragen ze: van wie ben jij er één. Dat is de kernvraag. Als je dan een joodse moeder hebt dan hoor je er direct bij. Ik heb een tijd lang piano gespeeld in een joods bejaardenhuis en daar waren nog veel mensen die mijn grootvader gekend hebben van mijn moeders kant. Van wie ben jij er één? Vroegen ze dan.'

'Deze verbondenheid valt vooral buiten Hadderech. Ik doe bijvoorbeeld activiteiten van de LJG in onze omgeving.'

'Ik voel mij verbonden door de aanbidding in zang en gebed en met de 10 woorden, niet met de wetten. Wel met de bede: God eren met heel je hart, ziel en verstand en de naaste als jezelf.'

'Ik voel me zeker verbonden, mits Bijbels gefundeerd.'

'Het vormt de basis van mijn geloof.'

'Zolang het niet oordeelt over onze Masjiach of in bijgeloof of magie verzand vind ik het een rijke schat aan info die mijn geloof in G'd en zijn Gezalfde enkel versterken (ook al is dat waarschijnlijk niet bedoeld). Het NT kan niet zonder TeNaCh. G'd is dezelfde.'

'Ik ga wel naar de synagoge en doe daar mijn religieuze verplichtingen, maar ik voel mij niet religieus verbonden met wat er gebeurt.'

'Met de joodse religie had ik heel veel moeite voordat ik tot geloof in Jesjoea kwam. Ik ben juist door het geloof in Hem een beetje rustiger geworden. We noemden ze de pinguins, de orthodoxen, daar had ik echt een hekel aan. Wij dienden in het leger en die jongens gaan stenen gooien. Nu besef ik dat ze er ook mogen zijn. Zij maken het niet makkelijk voor de gelovigen in Jesjoea, maar dat was in de tijd van Jesjoea zelf ook zo en nu nog steeds. Alle regels die mensen hebben gemaakt, daar heb ik een hekel. Wijn is alleen koosjer met een stempel erop en is dan twee keer zo duur. Alle onzin eromheen daar kan ik heel slecht tegen. Maar ook in het christendom zijn allerlei regels en dan denk ik laat het maar aan God over.'

'Het goede van het Jodendom is de plek die God krijgt in je leven dat je Hem respecteert en Zijn grootheid ziet. Dat je het principe van de Almachtige God weet. Wat het is om voor zijn aangezicht te staan. Rosj Hasjana is zo'n bijzonder moment, het nieuwe jaar. Dat mis ik bij de christenen. De sjofar wordt geblazen en moet je je voorstellen dat je voor het aangezicht van God staat met al je zonden. En dat je mag vragen om vergeving. Dat doet God voor jou. Het zoete van de appel is de symboliek.'

'Nee, daar voel ik mij niet mee verbonden, want dat is niet de bedoeling geweest voor mij, want anders had God dat anders beschikt. Als ik geboren was uit twee Joodse ouders die volledig Joods waren opgevoed, dan was het voor mij anders. Zo heeft God met iedereen een ander plan. Het gaat er alleen maar om of je tegen God zegt:'Ga je gang'. Of 'ik doe het zelf.' En ik doe niets zelf. Dat is voor mij genade.'

27. Leest u wel eens boeken over Joods-religieuze onderwerpen?
Joodse Riten en symbolen, Pinchas Lapide, Abba Eban, Hausdorf, David Flusser, Menahem Benhayim, Sidoer, Talmoed, Misjna, Shalem Alechem, Caim Potok. Singer, Gichon.

Zo ja, kunt u aangeven welke boeken u hebben aangesproken?

'De Sidoer raakt mij diep. Ook Marjorie haalde heel veel uit het Jodendom in haar Bijbelstudies en dat vind ik heel mooi. Een stukje angst houdt mij wel tegen dat ik onder de wet kom. Want ik ben vrij, we leven uit genade. Ik hoef niets, ik mag. Mijn leven is ingericht op het mogen en niet op het moeten.'

'Boeken lees ik nauwelijks of niet, maar wel artikelen van rabbijnen zoals vd Kamp en vVoolen.'
'Af en toe artikeltjes.'
'Met mijn partner praat ik wel heel veel over allerlei onderwerpen. Ik ben geïnteresseerd, maar niet dat ik ook zelf alles moet lezen.'

28. Viert u (wel eens) de sjabbat en de Joodse feesten?
Zo ja, kunt u aangeven hoe en in welk verband?
'Thuis en in samenkomsten.'

'In het gezin of bij familie.'

'Bij Hadderech en de LJG.'

'In de Synagoge of in de Messiaanse gemeente.'

'Dat doe ik allemaal wel, dat vind ik wel belangrijk. We vieren het thuis of bij anderen, net hoe het uitkomt. Soms ook in de synagoge. Sjabbat vier je toch bij uitstek in het huiselijk gezin. Als ik uitgenodigd wordt voor de Cederviering dan ga ik wel. Ik heb het allemaal geleerd van mijn moeder.'

'Poerim in de synagoge daar voel ik me niet helemaal thuis. Ik zoek daar toch ook Jesjoea in. Poerim vier je niet alleen. Pesach kan wel en dat doen we dan ook.'

'…op onze eigen manier. De wet speelt in die zin geen rol. Ik eet geen varkensvlees maar eet niet helemaal koosjer. Wij vieren het met ons twee of we nodigen gasten uit. Ik heb ook dingen uit de Haggada, maar ik maak er een soort familiefeest van. Toch waar Jesjoea en God alle eer krijgen waar ze recht op hebben. Het gaat mij er meer om dat de mensen zien wat er in een Joods gezin gebeurt met de feesten.'

'Pesach vieren wij soms bij de rabbijn, maar mijn man mag dan niet meevieren omdat hij niet Joods is. In alle feesten is een ontmoeting met God. De twee kaarsen van de Sjabbat hebben betekenis: de eerste is om te herinneren dat God ons de Sjabbat gaf en de tweede om de Sjabbat te bewaren. God geeft de rust als een geschenk.'

'Elke Sabbatavond lezen we uit de Sidoer, we zeggen de Baracha. We steken de kaarsen aan. Het joodse element is absoluut aanwezig.'

'Thuis vieren we de Sjabbat en één keer in de maand bij de NEM in Voorthuizen. De meeste feesten vieren we in de Messiaanse gemeente.'

'Toen mijn ouders nog leefde vierden we af en toe wel de Sjabbat met elkaar. Dat vond ik ook wel heel mooi om te doen. Toen ik met mijn dochter in Israël was werden we ook uitgenodigd om de Sjabbat mee te vieren. En dat vond ik mooi om te doen. Maar ik zou niet zomaar zelf de Sjabbat vieren. Als we uitgenodigd zouden worden zou ik er wel de kinderen in meenemen. Er staan ook wel dingen in huis van de Sjabbat. De beker en het bord.'

Ik doe mijn best om me aan de sjabbat te houden. Ik bezoek hier geen synagoge, maar wel als ik in Israël ben. Ik ben hier wel eens in de synagoge geweest, maar nooit een dienst meegemaakt. Ik denk dat het voor ons erg moeilijk is om de Sjabbat in gezinsverband te vieren, omdat de kerk ook nog een rol speelt. In mijn eigen gezin zou ik dat wel graag willen. Ik zou graag met een joodse partner trouwen, dat is nu wel belangrijk voor mij.'

'Vroeger deden we het thuis wel; Pesach, Poerim, Loofhuttenfeest; we bouwden een hut in de schuur achter in de tuin. Nu zou ik bijvoorbeeld met Joods Nieuwjaar zoete appeltjes eten. Dat trekt me wel.'

'Bij Hadderech heb ik er altijd aan mee gedaan en ik denk er altijd wel aan, maar het is niet mijn weg. Ik heb het vanuit mijn familie niet meegekregen. Ik vind het wel prachtig.'

'Ik hou de Sabbat niet zoals we dat vroeger deden, daar zit het niet in, maar ik ga niet op Sabbat wassen, maar op zondag ook niet, voor mijn buren. Op Sjabbat, vrijdagmiddag wil ik nog wel eens een glaasje wijn drinken, maar ik vergeet het ook gerust.'

'Ik probeer de Sjabbat te eren, wel op zondag, uit praktische overwegingen.'

'Hooguit als ik op dat moment in Israël ben.'

Zo nee, kunt u aangeven waarom niet?
'Ik ben christen'

'Ik wil geen Joodje spelen en ik heb geen zielsverwanten die mee zouden vieren.'

'Binnen de kerk is het onuitvoerbaar. Ik vind de Sjabbat als zevende dag, de rustdag, duidelijk anders dan de eerste dag van de week, herinneringsdag.'

'Het hoort bij mijn jeugd.'

'Nee hoor, ik ben een afvallige wat dat betreft. In de synagoge doe ik wel eens mee maar dat word minder vanwege mijn gezondheid.'

'Sommige dingen hoeven niet meer, hè. En sommige dingen vind ik toch iets moois, zoals vrijdagavond. En het chanoekafeest. En het Pesach. Vroeger was met het Pesach de hele keuken ontruimd om het gist te verwijderen. Alles schoongepoetst. Maar mijn moeder had geen apart bestek voor de vleeswaren en de niet-vleeswaren. Mijn zuster wel. De feesten waren altijd wel belangrijk.'

'Ik hecht er geen waarde aan.'

'…als ik nu de Sabbat zou vieren, dan vind ik dat ik joderig ga doen. Dan doe je het om de traditie.'

'…ik heb wel goede herinneringen, toen we in Israël waren dat op vrijdagmiddag alle mensen stopten met werken en dat jongelui overal vandaan gezellig even de terrasjes opgingen, wat gingen drinken op de middag voor Sabbat en dat inderdaad zo'n leven even helemaal tot stilstand komt, wat wij eigenlijk niet meer hebben. En dan niet zozeer vanuit het geloof maar meer uit het gevoel van het toch ook wel prettig is dat er eens even niets gebeurt. Dat de dynamiek eraf is. En dat is bij ons natuurlijk ook op de zondag niet meer het geval. Er is niet meer de rust die je wel zou willen. En dat was daar in Israël heel nadrukkelijk aanwezig; nu gaat er iets gebeuren, het is nu rustig.'

'Aan de hoogtijdagen doe ik niets. Voor mij hoort dat zo bij mijn jeugd, zonder basis van geloof. Nu ben ik iedere dag met God bezig en daar heb ik meer aan dan de vaste dagen dat we de feesten vieren. Voor mij is dat zes keer per jaar: oh, ja, God, Hij bestaat ook. En wat ik nu heb. Dat is op een dagelijkse basis, 365 dagen per jaar, daar heb ik meer aan. Ik voel me Joodser dan ooit door mijn geloof in God en Jesjoea. Het is zo moeilijk uit te leggen. In vergelijk met hoe het was is mijn geloof in God heel persoonlijk geworden.'

'Als je alleen met je gezin de Sabbat viert, dan heb ik het idee dat ik een toneelstukje doe terwijl ik het wel allemaal kan en weet. De kinderen vragen ook wel: ' Mamma kun jij de zegen zeggen?' Het komt er niet van.'

'Voor mij is het alle dagen Sabbat, maar ik ben me op zaterdag wel bewust van de Sabbat. Ik probeer dan ook zoveel mogelijk met de dingen van de Heer bezig te zijn. Met de feesten doe ik niets, maar als ik het lees zoek ik kaarten op internet en stuur het naar mijn hele adressenbestand. Ik heb er wel erg in, maar doe er niets mee. Ik heb niets met bv. kaarsjes maar wel met de Heer. Uiterlijkheden werkten bij mij niet en ik werd er moe van. Het gaat om de relatie met God en niet om de rituelen.'

29. Zijn er andere Joodse gebruiken die u in ere houdt?

'Het met de wijn klinken op het leven; laChajim!'

'Joodse gebeden, Hebreeuwse taal.'

'Ik eet geen varkensvlees al is dat meer uit gezondheidsaspect dan uit religieus oogpunt.'

'Matses met Pesach.'

'De voedselwetten proberen we te houden. Het belangrijkste is dat ik me aan de voedselwetten houdt binnen grenzen. Ik denk er over na en hou me aan wat in de Bijbel staat, voor zover ik niets vergeet. Maar ik heb geen gescheiden keukens. Dat is ook weer verzonnen door mensen.'

'Besnijdenis van onze zoon(s).'

'Ik leef zoveel mogelijk volgens de Joodse wet. De liefde voor de naaste staat denk ik wel boven de Joodse wet. Het gaat ook om de wet van God in de Bijbel en niet om die van de Rabbijnen. Ik houdt mij aan de wet die in de Bijbel staat. De wet houden is een keuze. Je kunt het doen of niet doen. Het geeft veel Zegen. God voorziet in alle dingen. Het is niet de wet, maar liefde. Ik houdt de wet niet omdat het moet, maar ik mag de wet houden. Het is een eer.'

'Ik heb een tijdje een keppeltje gedragen, maar onze zoon werd er mee gepest en nu doe ik dat niet meer.'

'Ik probeer me wel aan bepaalde aspecten van de voedselwetten te houden. Melk en vlees probeer ik wel gescheiden te houden. Het sterke van dit soort rituelen is dat je er dagelijks mee in aanraking komt en in gedachten toch even met God bezig bent. Zo is het in je hele dagelijkse leven aanwezig, anders heeft God heel weinig plaats in je leven. Daarom heeft Hij het gegeven, daar ben ik van overtuigd.'

'Aansteken van de kaarsen met chanoeka. Mesoeza's hangen aan de deuren. Dat is voor mij wel belangrijk. Muziek en boeken. In de gang een kastje met spullen van mijn ouders. Kippa's en alles.'

Nee, dat komt omdat ik er niet in groot gebracht ben.'

'Ik denk het niet, maar je bent je niet altijd bewust van de dingen die je doet, dus misschien wel automatisch iets.'

30. Komt u wel eens in een synagoge of gaat u wel eens om met niet-Messiasbelijdende Joden? Zo ja, kunt u hier iets meer over vertellen en weet men van uw geloof in Jesjoea/Jezus en hoe wordt daar eventueel op gereageerd?

'Je kunt beter niet zeggen dat je MBJ bent.'

'Soms nemen we gasten uit Israël mee naar de Synagoge.'

'Men weet van mijn geloof in Jesjoea, sommigen staan er voor open, anderen niet.'

'Men ziet Jezus als de (af)god van de heidenen. Maar als ik wijs op de Jood Jezus (Jesjoea) dan ontstaat een 'verbazing'.'

'Toen ik op een OJEC-weekend tegen een Rabbijn zei dat ik wel eens een dienst in de synagoge wilde meemaken, vond hij dat geen goed idee…'

'Meestal wordt er afwijzend gereageerd.'

' Mijn lerares Iwrit accepteert het.'

'Ik laat in sjoel niets los, ik kom om daar te bidden; anders is het over en uit. In de gemeente mag men dat heus weten, maar men ziet je meestal toch maar verwonderd aan als excentriek…'

'Momenteel ben ik met mijn Joodse kant bezig en laat ik het Messiasbelijdende min of meer achter me denk ik. Als ik het vertel wordt het met onbegrip ontvangen. Omdat ik er niet sterk achter sta, achter het Messiasbelijdend, laat ik het dan ook maar achterwege.'

'Alleen de rabbijn weet, voor zover ik weet, dat ik in Jezus geloof. Toen ik hem dit vertelde nam hij het voor kennisgeving aan. Daarna is het nooit meer aan de orde geweest.'

'Ik ga om met mensen, er staat geen sticker op mijn hoofd over wie ik ben en wat mijn achtergrond is.'

'Toen ik afscheid nam heb ik in mijn dankwoord gezegd: hier is wat ik hoopte, hier zijn Joden en christenen lijfelijk bij elkaar. Een mooier cadeau kun je niet krijgen.'

'Ze accepteren ons wel maar we praten niet over ons geloof in Jezus.'

'Ik ben er wel vrijmoediger in geworden. Ik vond het ingewikkeld, maar daar ben ik nu wel vrijmoedig in.'

'Toen ik bij CvI werkte kwamen er regelmatig Israëlisch, rabbijnen en zo, ze praten graag met de christenen, maar niet met mij als MBJ. Dan ben je een verrader. En dat is dan meer hun probleem dan mijn probleem. Je houdt dan afstand. Zeker als het orthodoxen waren en het nog niet snapte. Ik ging ze niet uitdagen.'

'Ik heb wel eens iemand van Joodse afkomst opgezocht in het ziekenhuis op verzoek van de familie. En dan komt het er ook wel van dat ik met zo iemand bidt. Maar dan in de taal van Israël.'

'Het spreken over Jezus is een beetje moeilijk. Maar ik geef dan vaak een voorbeeld. Jezus sprak ook altijd in voorbeelden. Ik ga niet in discussie, maar je kunt elkaar corrigeren.'

'Wanneer ik praat op een joodse wijze en ik praat over Jesjoea, dan is Hij thuis, maar praat ik over Jezus, dan is hij niet thuis. Dan is Hij verontjoodsd. Als ik dan ga vertellen wat de rabbijnen ons geleerd hebben en we passen dat toe in wat Jesjoea gedaan heeft, dan heeft hij niets anders gedaan dan de wil van zijn vader en alles gedaan wat de joodse wet hem heeft geleerd. Hij heeft alles volbracht, alles voldaan. En als ik het dan probeer zo over te brengen, dat het niet kwetsend voor de jood uitkomt. Ik begon nooit zelf te praten over mijn overtuiging. Wanneer de joodse feesten aan de orde kwamen dan probeerde ik dat aan te vullen en dat werd aanvaard.'

'Laatst kwam ik in contact met een joodse man en toen vertelde ik dat ik Messiaans Jood was. Toen zei hij, dan ben je niet joods.'

'Behalve mijn eigen familie. Ik kom niet in de synagoge, behalve voor de feestelijkheden van mijn familie. Ik ben een beetje bang om in een synagoge te komen. Ik vrees conflicten.'

'Ik kan ook met niet-Messiasbelijdende Joden over mijn geloof in Jezus spreken. Ik heb geleerd om er open over te spreken en dat doe ik dan ook. Je wilt niemand kwetsen, maar ik probeer er wel altijd over te spreken.'

'We hebben hele goede vrienden in Israël. Hij is agnost, dat is 'Nee, tenzij het tegendeel wordt bewezen'. Ze zijn orthodox opgevoed, ze weten alles, maar ze geloven het niet meer, zeggen ze. Je weet het toch nooit hè. Ze weten dat ik in Jezus geloof en daarom vinden ze me 'mesjogge'. We kunnen daar over praten, maar we weten elkaars standpunten en dan doe je dat ook niet meer. Elkaar accepteren en respecteren is belangrijk.'

'We worden van twee kanten niet echt geaccepteerd. Vooral als je gedoopt ben, dan is het voor de Joden over. Ik ken geen Joodse mensen, maar zou ze wel graag willen kennen en ook willen ontvangen. Ook om met hen Hebreeuws te spreken.'

31. Hoe ervaart u dat de synagoge in principe Messiasbelijdende Joden of Joden die niet halachisch-Joods zijn afwijst.

'wel begrijpelijk, maar ik had het graag anders gezien.'

'Vanuit hun 'beperkte visie' begrijpelijk! Gods Geest moet zelf hun ogen openen.'

'Niet goed.'

'Ik ervaar het niet persoonlijk, maar vind het jammer.'

'Een pijnlijke inslijting door instellingen uit vervlogen tijden. Men weet niet beter.'

'En wat doet de Messiaanse gemeenschap?'

'Ik weet het, ik heb het altijd geweten, ik weet niet zo heel veel van de rabbijnse leer en traditie, maar ja ik vind het wel een hele belangrijke uitspraak en hij geldt tot aan de dag van vandaag ook in Israël. In die zin accepteer ik het…'

'Ik snap dat hele gebeuren met de moeder niet. Want als dat zo is, dan is Jezus geen jood. In zijn geslachtsregister komen ook niet-joodse vrouwen voor. En dat geldt ook voor David. Voor de rabbijnen zal dat wel een beetje moeilijk zijn. Als je vader alleen jood was en je moeder niet, dan lieten ze je in de WOII niet gaan. De Nazi's zagen je toch als jood.'

'In de bijbel kan ik er niets van vinden en laatst heb ik het aan een rabbijn gevraagd en die konden er ook geen antwoord op geven. Maar hierdoor heb ik het gevoel dat ik nergens bij hoor. Je wordt nergens toegelaten.'

'Ik vind dat ook niet zo bijzonder, want als je de Bijbel leest, dan is het de zoon van… en de zoon van… Nooit de zoon van die en die moeder, altijd van de vader. Dus, wie bepaalt dat. Van de Rabbijnen is het dom, als Israël de getuige van God voor de volkeren moet zijn, dan moeten ze de volkeren erbij halen en niet afstoten.'

'We hebben kennissen gehad en hij was een vaderjood. Hij voelde zich ook erg aangetrokken tot het Jodendom. Diegene is weer teruggegaan naar het Jodendom. De ene richting doet er moeilijker over dan de andere. De orthodoxen willen niet van hun voetstuk gestoten worden.'

'Ik weet niet beter, maar voor mijn ouders was het een ander verhaal als je er echt van afgesneden wordt. Van tijd tot tijd schrijnt het ook en zou je heel graag deel uit maken van de synagoge en een bijdrage leveren aan die prachtige eredienst en die prachtige gebeden.'

'Ik kan het ergens begrijpen, maar vind het ook jammer. Iets dergelijks zie ik ook binnen het christendom; door een bepaalde koker kijken. Er wordt zo vaak geleefd vanuit een angst in plaats van een ruimte te creëren en de rijkdom te zien. Je hebt elkaar iets te bieden. Waarom dan altijd van uit een angst en het vast willen houden.'

'Binnen synagogen zitten veel verschillen. In Liberale synagogen zijn ook vaderjoden welkom. Maar ook zij zullen naar christenen een weerstand hebben. Zelf wordt ik door mijn kontakten in de joodse kringen wel geaccepteerd, deze kontakten zijn positief, zowel in Israël, ook met rabbijnen daar spreek ik er gewoon over. Je verneemt dan het gedeelde leed dat zij als Joden ook meemaken met familie die ze kwijt zijn. Maar daarnaast als christen…mijd je elkaar absoluut niet.

'Ik vind dat jammer. Als dat zou veranderen, dan zou het ook anders zijn om daar naartoe te gaan, naar Israël. Je hebt altijd het idee dat je je moet bewijzen omdat je half joods bent. Maar je kan wel emigreren. In de oorlog was het voldoende om met één joodse grootouder ook opgepakt te kunnen worden. Daarom is die wet gekomen om die mensen ook veilig te stellen. Ik heb daar een jongen leren kennen, een MBJ, maar hij wilde wel dat ik eerst joods werd. Maar dan denk ik ik ben halfjoods en zo moet je me maar accepteren. Dat vond ik wel moeilijk dat mensen je als halfjoods niet accepteren. En door een cursus te doen wel. Wij zijn evangelisch opgegroeid en die kant heb ik ook.'

'Daar ben ik het niet mee eens en ik hou er sowieso niet van als geloofsgroeperingen mensen afwijzen. Maar ik ben het er ook niet mee eens dat je joodse afkomst er niet meer is als je niet gelooft zoals het Jodendom gelooft. Je bent Joods vanuit je achtergrond. Je kunt wel als niet jood het Jodendom aanhangen, maar je kunt als christen niet joods worden.'

7. RELATIE TOT CHRISTELIJKE GELOOFSGEMEENSCHAPPEN

Hoofdvraag: In hoeverre voelt u zich thuis in de gemeenschap waar u regelmatig komt?

Tabel bijlage 6

Zeer thuis:	6	= 12 %
Thuis:	13	= 27 %
Redelijk thuis:	5	= 11 %
Matig thuis:	4	= 8 %
Niet thuis:	10	= 21 %
Nvt:	10	= 21 %

'Ik voel me helemaal thuis in de kerk, hoewel ik wel kritiek heb.'

'Waar ik thuis ben, voel ik mij niet welkom en waar ik welkom ben, voel ik mij niet thuis.'

'Ik kom nergens, heb genoeg aan de Bijbel. God kan het ook niet helpen dat zijn 'grondpersoneel' niet deugt.'

'We zijn een steen des aanstoots.'

'Voor mij en mijn ouders heeft het 'geloof in Jezus' meer te maken met een aansluiting bij de kerk dan zo expliciet 'het geloof in Jezus'. Het speelt natuurlijk wel een rol, want je kunt je niet aansluiten bij de kerk als je daar niets mee hebt.'

'Het gaat, niet zonder meer. Ik ben daar gewoon lid van geworden omdat ik dat duidelijk kreeg op een moment. Het was wel de meest logische plek om naar die gemeente te gaan. Het is niet zo dat ik me 100% thuis voel. Je kan altijd wel negatief zijn, maar je kan ook meewerken.'

'Thuis helemaal, maar dat komt omdat ik niet anders geweest ben dan een Nederlandse jongen die vanuit die gereformeerde kerk zich meer christen is gaan noemen en die nu zegt mijn Heer heet eigenlijk Jesjoea. Maar als ik alleen maar de joodse identiteit probeer te bedenken levert het eigenlijk alleen een stuk eenzaamheid op. En dat vervreemdt me niet van die kerk, maar het geeft je een machteloos gevoel.'

'De kerk is het probleem voor het Joodse volk. De dogma's en de eisen die gesteld worden. De kerk zegt dat we niet zo Joods moeten worden, maar de Bijbel is Joods en Jezus is Joods. Maar dat is het probleem binnen de kerk, want daardoor zetten ze de Joden op een slechte positie en dat doet pijn. Jezus is een Jood, een Rabbi. Dit is de drempel waarom Joden buiten blijven. En de kerk doet wat recht is in eigen ogen en volgt niet Gods geboden.'

'Ik leer nog heel graag wat God gezegd heeft en dat is voor mij bindend. Rabbijnen, dominees of priesters kunnen een heleboel mooie dingen zeggen, maar wat God gezegd heeft is waar. Dat is een feit, daar kun je niet aan tornen.'

'Ik voel mij gelukkig bij de mensen, maar niet heel erg gelukkig met het theologisch gebeuren. Wisselend gelukkig. Ik heb mij daar heel lang wel gelukkig gevoeld, maar de laatste maanden gaat het mij gewoon tegenstaan. En of dat nu een groeistuip van mij is of iets anders, dat weet ik niet.'

'Juist omdat ik binnen deze kerk een ruimte ervaar waar ik me heel prettig bij voel om daar te zijn. Het ligt allemaal niet zo vast het is heel divers en dat mag.'

'Je volgt de diensten en je steekt er wel wat van op en je bent met z'n allen, maar de beleving van het geloof bij ons in de kerk vind ik wel lastig. Er zit weinig Joodse traditie in en weinig betrekking op het Joodse volk wat toch in de Bijbel wel leidraad is dus dat vind ik op zich wel lastig en ik vind ze veel te stijf.
Ik vind zelf een evangelische kerk wel mooi. Daar is meer betrekking op het Israëlische volk. Er zijn zoveel mooie kerken. De Messiasbelijdende Joodse gemeente heeft ook leuke diensten, alleen wat lang.'

'De manier waarop de predikant ermee omgaat is wel heel bepalend om je te geven en vrij te spreken. Gelukkig zijn er wel een aantal individuele contacten waar we dan wel eens op visite zijn en waar we er fijn over kunnen spreken. Maar zelf vervreemd ik wel steeds meer op deze manier. Het is heel moeilijk om me enthousiast te maken voor de activiteiten die in de kerk gebeuren. Nu kan ik me ook verschuilen achter al de drukte die ik de laatste tijd gehad heb. Maar dat is niet de enige reden waardoor ik minder enthousiast geworden ben. Ik wil het de mensen ook niet kwalijk nemen, want wij zijn er zelf ook niet mee opgevoed en het wordt je ook niet geleerd om erover na te denken, daardoor doe je dat ook niet. Maar het is wel een klimaat, een cultuur in de gemeente die je moeilijk kunt delen en waarin je je steeds meer alleen in voelt staan omdat niemand anders er mee bezig is. Ik heb geen wrok naar de mensen en de predikant. Maar omdat ik het totaal niet met hem delen kan en ook met meerdere gemeenteleden niet, word je er op den duur moe van om het telkens te moeten uitleggen en te verdedigen. Ieder huisbezoek wordt het weer aangeroerd en dan leg je het weer uit en dan verdedig je het weer en daarvoor raak je het enthousiasme kwijt en dan komt er toch een soort isolement en eenzaamheid…Dit is niet een situatie die we tot ons 65^{e} zo vol houden. We zullen uiteindelijk wel een keuze moeten maken wat we er mee willen, maar wat dan wel, nee dat weet ik niet. Dat is ook iets wat we samen moeten zien te vinden.'

'We hebben soms diensten waarin we als jongeren helemaal mogen doen wat wij willen en dat vind ik heel erg leuk, die ruimte is er echt. Ook aan oudere mensen merk ik dat ze dat belangrijk vinden. Sommige vinden het helemaal niets, maar dat heb je ook wel bij jongeren.'

32. Bent u lid van of bezoekt u regelmatig een kerk? Zo ja, van welke?

Evangelische gemeente:	12
PKN:	7
Gereformeerd vrijgemaakt:	7
Christelijk gereformeerd:	1
Leger des Heils:	2
Zevendedag adventist:	1
Messiaans gemeente:	1

'Toen ik ruim tachtig was en verhuisde hoefde ik niet meer zo naar de kerk. Ik ben te Joods, voor mijn gevoel. Ze hebben dat ook geaccepteerd.'

'Nee, en ik doe het ook niet of God moet het duidelijk zeggen dat ik moet gaan. Christenen snappen er helemaal niets van. De kerk is Jezus niet. Ik ben erg beschadigd in de charismatische beweging.'

33. Kunt u uw gedachten en gevoelens delen met de leden van uw kerk?

'Bijzonder goed, ze hebben een heel diepe liefde voor het joodse volk en Israël.'

'De dominee heeft een luisterend oor.'

'Het kan wel, maar daar heb ik niet zo'n behoefte aan.'

'Beperkt, met een aantal mensen kun je daar wel over praten, met een aantal mensen niet.'

'Ja, zij weten dat ik Jodin ben. Ook elke week wordt er gebeden voor de Messiasbelijdende Joden en dat doet me goed.'

'Ik voel me wel geaccepteerd. Ik zie heel veel verschillende richtingen binnen de kerk en ook die ruimte is er. Er zijn heel veel mensen geïnteresseerd in het Jodendom, die daar een studie van maken en erg betrokken zijn. Een andere kant is ook de Palestijnen en hoe is dat. Dat blijkt ook wel een heel gevoelig punt te zijn. Ik kan ook in die groep aangeven dat ze niet eenzijdig worden en ruim blijven kijken. Ook dat wordt gehoord.'

'Dat is voor mij niet zo zeer de kerk maar een persoon. Als ik met een bepaalde persoon goed bevriend ben dan kan ik het daar wel over hebben. Ik ga dat niet zomaar in een kerk vertellen. Ik kan er niet echt mijn ei kwijt, omdat mensen er niet genoeg, in mijn beleving, van weten, maar daar ligt aan ten grondslag: hoe moeten mensen er ooit iets over gehoord hebben als hen daar van uit de kerk nooit iets van wordt verteld.'

'Duidelijk minder dan 60jaar geleden.'

'Mensen maken het soms zo moeilijk met alle regels. Ik mis wel het begrip van mensen. Omdat we nu in een kleine gemeente zijn, is er meer openheid onder elkaar.'

'Er wordt alleen maar over koetjes en kalfjes gepraat. Ik zoek het zelf ook niet zo op, maar ik vind het wel jammer.'

Zo nee, voelt u zich hierdoor eenzaam?
'Ik voel me wel eenzaam, maar het is kiezen of delen, Jesjoea was in wezen ook eenzaam.'

'Enigszins.'

'In het algemeen is het eenzaam om Jood en gelovige in Jesjoea te zin. Capituleren en het verloochenen van je identiteit of geheel religieus Joods worden is natuurlijk eenvoudiger – ik heb inderdaad velen, tot mijn spijt, zien gaan...'

'In bepaalde opzichten wel, omdat ik alleen sta in bepaalde gedachten en opmerkingen. Mensen hebben een beetje een tunnelvisie en begrijpen niet wat ik bedoel. Ook nu ik ouder wordt overdenk ik de dingen veel meer en ga je zien dat er bepaalde inzichten niet kloppen.'

'Je voelt je ten diepste niet begrepen.'

34. Wordt u wel eens aangesproken op uw Joodse afkomst en kunt u aangeven hoe?
'Christenen kennen hun wortels niet, zij leven vaak in onbesef.'

'Er is een man die altijd bidt voor de Vrede van Jeruzalem. Hij zegt tegen mij: 'jij behoort toch maar tot dat bijzondere volk van God. Jullie hebben bij God 'echt een streepje voor'.'

'Men stelt vragen.'

'Men is soms ook wel philo-semitisch'

'Zeker omdat ik ook Hebreeuws ken. Dan willen ze bijvoorbeeld een bepaald woord weten.'

'...de weinige keren dat ik nog in een Kerk kom, is men met name geïnteresseerd in inzicht over bepaalde zaken, vanuit Joods "messiaans" perspectief.'

'Ik praat er zelf ook niet zo makkelijk over.'

'Mensen weten wel van mijn joodse achtergrond, maar we praten er eigenlijk nooit over. Toen wij trouwden hebben we ook best wel aandacht gegeven aan mijn joodse identiteit, ook tijdens de trouwdienst. Mensen weten het wel, maar we praten er niet echt over.'

35. Heeft u in uw kerk wel eens iets met betrekking tot uw Joodse achtergrond mogen vertellen? Zo ja, hoe werd hierop gereageerd?
'Regelmatig schrijf ik over de Joodse wortels en, hoewel beperkt, wordt daar meestal wel positief op gereageerd.'

'O.a. bij de Seiderviering in het licht van het Lam Jesjoea.'

'Tijdens een leerhuis. Men reageerde heel normaal.'

'Mensen vinden het leuk als ik iets vertel over de Joodse feestdagen.'

'We praten heel vaak met mensen, of we nodigen mensen hier uit. Bepaalde mensen zijn Israël 'minded' en die trek je naar je toe.'

'Mijn laatste expositie was in de gereformeerde kerk. De voorzitter van de kunstcommissie vond het wel heel interessant om twaalf aquarellen in de kerk over de joodse feesten te hebben. Toen zei hij: we hebben nog nooit iets Joods in de kerk gehad. O, zei ik toen, hebben jullie geen Bijbel…'

'Inmiddels zou ik ook wel mijn persoonlijke verhaal willen vertellen in de gemeente. Als de vraag zou komen, vind ik het ook belangrijk dat het verteld wordt, want er wordt heel weinig over gesproken en ik zou daar graag tijd en energie in stoppen om het de mensen bekend te maken van de moeite die bij Messiasbelijdende Joden leeft en ontstaat.'

'Toen we naar Israël zijn geweest. Ik heb eens voorgesteld een Bijbelstudie te doen over de Bijbelse feesten en dat is nooit doorgegaan. Juist als christenen kun je daar heel veel aan hebben. Je hoeft er helemaal niet heel diep op in te gaan, bijvoorbeeld waar het vandaan komt. Dat zijn hele mooie kanten. Men ziet de Joden wel als Gods volk, maar ook dat we nu christenen zijn en dat dat allemaal niet meer hoeft.'

'Nee, ik zie mezelf dat ook niet zomaar doen. Je vertelt dan echt iets persoonlijks en ik ben niet iemand die dat zomaar voor een groep doet. Hoewel, toen ik me liet dopen heb ik ook wel gewoon mijn getuigenis verteld. Maar ik zie niet echt een meerwaarde om voor een groep mensen te vertellen over mijn joodse achtergrond. Dat vind ik eigenlijk een beetje gek. De Bijbel zegt m.i. veel meer over het Joodse volk en over Israël dan mijn joodse achtergrond. Een themabijeenkomst over dat onderwerp vanuit de Bijbel belicht dat zou ik wel heel erg mooi vinden. Ik zie niet in dat mijn joodse achtergrond iets kan toevoegen wat het joodse volk ook voor de christenen nu nog betekent. Wel als voorbeeld of toevoeging bij het thema.
Volgens mij is er binnen de kerk inderdaad heel veel onbekendheid over het joodse volk. Mensen kunnen wel weten dat ik een joodse achtergrond heb, maar niet beseffen wat daarvan de betekenis is. Ik heb niet het gevoel dat ik daarin onderkend wordt, maar ik heb wel het gevoel dat mensen meer vanuit de Bijbel mogen leren wat het betekent, niet dat het Joodse volk meer waard is, maar het is wel het volk van God, waardoor God ook laat zien hoe Hij met mensen omgaat. Door Jezus horen we allemaal bij God, maar het zou wel goed zijn als christenen er meer van zouden weten, juist ook ter verrijking van hun geloof.'

36. Wordt de bijbel doorgaans op een voor u acceptabele wijze uitgelegd?

'Ja, we kunnen ons daar bijzonder in vinden!'

'Het hangt wel erg van de spreker af, er is veel onkunde.'

'Geen mens (dominee) is nu eenmaal de perfecte uitlegger.'

'Wel merk ik dat een Bijbelgedeelte wat echt over Israël gaat meteen doorgetrokken wordt naar ons persoonlijk leven. Er zit voor mij dan nog een stap tussen. Juist door het Joodse volk er bij te betrekken, wordt het verhaal en de uitleg pas compleet.'

'Kerst, de geboorte van Jezus, kan helemaal niet rond de periode in december geweest zijn. De kribbe is zo onrein voor een joods gezin, dat waarschijnlijk de doos bedoeld wordt waar het brood in is bewaard.'

Zo nee, kunt u aangeven wat u graag anders zag?
'Men zou meer het Joods-zijn van Jezus en de discipelen mogen belichten.'

'Teveel vervangingstheologie en te eenzijdig. Men mag meer Israël-gericht zijn en eens een andere leesbril opzetten.'

'De verhouding preken uit het OT en NT is niet in evenwicht. Er wordt veel meer uit het NT gepreekt waarbij de teksten uit het OT vaak NT-isch worden uitgelegd. De hele Bijbel zou tijdens een preek aan de orde moeten komen.'

'Dat het OT minder als aanhangsel van het NT wordt behandeld. Dat de verkondiging gebalanceerd wordt gebracht en niet op basis van uitvergrote stokpaardjes, gedeeltelijk gebaseerd op menselijke interpretaties, tradities en soms kennis die ooit tot stand is gekomen door antisemitisme.'

'Te veel naar binnen gericht, groepsvorming, geen uitstraling van Gods bedoelingen met mensen.'

'De uitleg is niet vanuit de Bijbel, maar vanuit de Theologie. Men heeft vooringenomen standpunten en die leest men dan in de Bijbel. Die standpunten vind ik op zich best goed, het is zogezegd de gereformeerde theologie, waar best wel veel goeds in zit, alleen Israël zit er niet in. Als je de Bijbel leest zoals het er staat, dan kom je voor joodse mensen zoals ik veel verder en het doet weldadiger aan. Ik nu voortdurend het gevoel dat men de Bijbel gebruikt om de eigen dogma's te verbreiden. Dat zijn vaak goede dogma's alleen het Joodse volk behoort niet tot die dogma's en schittert dus door afwezigheid in de meeste kerkdiensten en daardoor weet ik niet wat ik met mijzelf aanmoet. Ik heb het gevoel dat ik er dus ook niet mag zijn dan. Ik voel me gedwongen om de Bijbel te lezen zoals ik hem al lang niet meer lees. Het geeft een spanning in mezelf, want ik heb juist mijn joods-zijn leren ontdekken en waarderen door de Bijbel en als ik in die zelfde Bijbel heel andere dingen lees dan ik in de uitleg terugkrijg dan raak ik mezelf kwijt. Er zou meer recht gedaan moeten worden aan de Bijbel en niet vanuit de dogmatiek denken , maar wat staat hier nu eigenlijk. En het historisch karakter is heel belangrijk vooral voor Joden, het is ons geschiedenisboek. In de Bijbel zit een historische lijn, heilsgeschiedenis. We mogen nu al lang blij zijn als er respect voor de Bijbel getoond wordt op de preekstoel, want dat is ook al helemaal op zijn retour. Wij hebben gelukkig nog een vrij orthodoxe gemeente.'

'Israël wordt vaak als de kerk gelezen. Als Jezus verteld over de eindtijd, met de rampen die zullen komen en de geruchten van oorlogen, hij heeft het dan over de olijfboom die uit mag bloeien, waar dan Israël mee aangeduid wordt; zie het als teken van de tijd en hou je ogen open. In de uitleg wordt deze olijfboom alleen maar als een boom in het voorjaar neergezet en er is dan helemaal geen oog voor dat Israël daarmee wordt bedoeld. Of men leest een Bijbeltekst voor en dan stopt men net voor een belofte gegeven aan Israël. Daar bots je gewoon heel vaak tegenaan.'

37. Bent u blij met de wijze waarop in uw kerk aandacht is voor het Joodse volk?
'Ja, dat is heel bijzonder!'

'Redelijk, de aandacht mag meer zijn.'

'We houden altijd in oktober Israëlzondag. De hele dienst staat in het teken van Israël. De preek en het gebed. En er wordt een krantje uitgegeven over Israël en dat is goed te lezen. Ik weet niet of de mensen het lezen, maar het wordt wel gedaan.'

'Je accepteert dat het zo is.'

'Ja, er is zeker wel visie, maar in de praktijk gaat het soms anders.'

'Ja en als er iets is in een dienst wat niet goed is, kan daar ook op gereageerd en wat meegedaan.'

'Bij ons krijgt Israël de aandacht die het verdient.'

'Er zijn speciale Israël diensten en ook sprekers. Er kwam speciaal iemand vertellen over het Jodendom. Het blijft toch wel trekken om daar naar te luisteren.'

Zo nee, wat zou u graag anders zien?
'Wij zijn nog steeds een vergeten volk.'

'Meer betrokkenheid.'

'De kerk moet bidden voor het Joodse volk. De kerk heeft de wet van God losgelaten en dat is niet goed.'

'De kerk als instituut doet daar niet veel aan. Te weinig actie.''

'De aandacht is er niet dus daar zijn we snel mee klaar. Dat is echt heel radicaal. Als het echt leeft bij de mensen dan komt dat vanzelf terug in de verkondiging en in het gebed en dan voel je je prettig thuis. Bijbelse feesten misschien vieren. Ik ben er steeds meer van overtuigd dat de Bijbelse feesten zoals God ze gegeven heeft een hele rijkdom is en dat daarvoor ook in de christelijke wereld een plaats voor hoort te zijn. Pesach, het feest van de verlossing en de verbinding met Jezus lijden, sterven en opstanding, Pinksteren, het feest van de vrucht waardoor de kerk van toen door de verkondiging in één keer uitbreidde met 5000 Joden. Het Loofhuttenfeest is het eindfeest wat we uiteindelijk met de hele wereld zullen vieren. Ik geloof zeker dat we door het aan de kant schuiven van de Bijbelse feestdagen wel een hele rijkdom missen. In onze huidige cultuur zie ik die niet zomaar terug komen. Het is voor mij ook niet echt een punt dat ik het echt heel belangrijk vindt en het er perse moet zijn, maar ik zou het wel mooi vinden.
God heeft het allemaal heel eenvoudig gegeven in de Bijbel en wij hebben dat aan de kant geschoven. Bijvoorbeeld met Pesach waar al het gedesemde brood verwijderd moet worden, wat symbool staat voor onze zonden… God heeft het voor ons zo gemakkelijk gemaakt, maar we maken het onszelf zo moeilijk.'

'Behalve op Israëlzondag dan wordt het wel benoemd in het gebed of bij het zingen van een bepaalde Psalm…'

'Er is niet veel aandacht voor het Joodse volk, maar ik vind het belangrijker om mensen buiten de kerk met Jezus bekend te maken.'

38. Heeft bij uw keuze voor deze kerk de wijze waarop er aandacht is voor het Joodse volk een rol gespeeld?

'Ik heb meer gezocht naar openheid, veel jongeren, enthousiaste mensen...dan naar de visie van de kerk op Israël.'

39. Hebt u wel eens overwogen uw lidmaatschap van uw kerk op te zeggen?
Zo ja, had dit iets te maken met uw Joodse achtergrond en kunt u dat toelichten?
'Het had alles met mijn joodse achtergrond te maken, ze leren het nooit.'

'Nee, het had niet met mijn joodse achtergrond te maken.'

'Ik was een keer in de kerk en was mijn Bijbel vergeten. Een man haalde een Bijbel voor me, maar het was alleen het NT. Ik zei: dit is niet de hele Bijbel. Toen zei hij: meer heb je niet nodig, dit is het belangrijkste deel... Ik kreeg bevestiging na bevestiging dat ik er weg moest.'

'Als nu iedereen die op zoek is vanwege een niet Israëlische cultuur zijn eigen weggetje gaat en zijn eigen groepje creëert, waar blijft dan het gezicht van Israël in de kerk. Het is dan ook mijn hartstocht om het dan toch in de kerk te doen, al weet ik nog helemaal niet hoe.'

'Ik ben nooit lid geweest van een gemeente, ik ben altijd tegen lidmaatschap van een denominatie geweest ("is de Gezalfde gedeeld?" 1Kor.1:13).'

Indien u geen deel (meer) uitmaakt van een christelijke geloofsgemeenschap

Hoofdvraag: Kunt u aangeven waarom u geen deel (meer) uitmaakt van een christelijke gemeenschap?
'Omdat het woord niet werd gepredikt.'

'Omdat ze totaal geen liefde en aandacht hadden voor Israël en het Joodse volk.'

'Ik heb niets met geloofsgemeenschappen met bijbehorende regeltjes en leiderschap. Ik heb te veel 'kromheid' en angst gezien in het verleden.'

'Men bracht het Bijbelse gebod van de naastenliefde onvoldoende in praktijk. Ze hebben me volkomen kapot gemaakt. Dat had ook met mijn Joods-zijn te maken.'

'Op Gods verzoek. We gingen naar een vrij evangelische kerk. We hebben zoveel nare dingen en zondige dingen meegemaakt in de kerk, dat we het er hebben gehad en nu proberen we zelf te studeren en te bidden.'

'Ik had geen goede gevoelens in de kerk. Ik ging wel eens naar de synagoge, daar voelde ik mij prettig. Als je maar niet praatte over het evangelie, ging dat goed. Gewoon gaan zitten en erbij willen horen. De sfeer proeven en ik kwam voor mijn gevoel thuis.'

'Ik ben nu geen lid meer van een kerk. Het was zo'n traumatische ervaring na mijn scheiding. Ik mistte het in het begin heel erg, omdat we altijd erg actief waren in de gemeente en je hoort nergens meer bij… Ik ben ook wel eens uit de kerk gelopen, dat ik zo kwaad was, dat ik de kinderen meenam en zei: 'en dit is niet waar, kom mee.' En dan schreef ik een brief naar de kerkenraad. Maar ik stond na afloop de dominee ook op te wachten, als hij positieve dingen zei over Israël, dat zal ik ook altijd zeggen. Wat fijn dat u aan Israël hebt gedacht. Dat vond ik zo bemoedigend. Maar teleurstellingen zijn er zeker. Je hebt predikanten die het helemaal weglaten, die nog zo de kerk in de plaats van Israël zien en die helemaal nooit aan Israël denken, die niet beseffen dat de Bijbel een Joods boek is en dat ze joodse liederen zingen als ze de psalmen laten zingen. Kun je begrijpen dat Messiasbelijdende Joden soms niet meer naar de kerk gaan? Je voelt je er gewoon niet meer thuis, je krijgt iedere keer een trap.'

8. GELOOF; DE BIJBEL

Hoofdvraag: Hebt u het gevoel dat u de Bijbel anders leest dan Christenen zonder Joodse achtergrond? Op welke manier is dat anders?

'Het zou toch arrogant zijn om daar ja op te zeggen. Al vanaf mijn 7e jaar krijg ik onderwijs in de Tenach. Het is je geschiedenisboek, dat maakt het misschien anders. Sommige vertalingen vind ik krom. De Statenvertaling komt er wel het dichtste bij. We hebben ooit een Bijbelstudie gehad en er werd gediscussieerd over een tekst. Maar de hebreeuwse betekenis gaf helemaal geen aanleiding tot die discussie. En dan denk ik: waar hebben jullie het over? Ik merk ook dat voor mij het OT de basis is en toen kwam Jesjoea. Ik kijk van het OT naar Jesjoea. Met het NT heb ik wel moeite. Vooral wat Paulus en de apostelen hebben geschreven. Met het geloof in Jesjoea lees ik nu de Tenach heel anders en openbaart God steeds meer door het OT.'

'Met joodse ogen en met joodse oren. Ik denk als er in de Bijbel Israël staat dat je dat dan ook laat staan. Als je dat zelf zou toepassen, dan is het al heel anders voor je en dat Jezus een Jood was en geen hervormde of gereformeerde of christelijk gereformeerde ouderling, dat Jezus is geboren als een Jood en heeft geleefd als een Jood. Hij was ook een Farizeeër in zijn tijd, je had verschillende onderdelen of afdelingen in, maar zo heeft hij wel geleefd. Hij heeft alle wetten altijd gehouden. Daar wordt altijd zo negatief over gedaan in de kerk, meestal wel. En dat Hij ook is gestorven als een Jood.'

'Christenen die geen visie voor Israël hebben? Ja. Christenen is zo'n algemene term, net zoals Joden ook zo'n algemene term is. We weten inmiddels dat er best veel christenen zijn die de Bijbel wel gewoon lezen zoals het er staat en het ook zo op zich in laten werken maar het merendeel van de christenen zoals hier in Nederland die we ontmoeten lezen het toch anders. Ik betrek de Bijbel ook vrij sterk op het heden. Wat ik lees over de profetieën en wat Jezus daar over zegt trek ik naar het heden toe en dat doet iedere christen natuurlijke ook wel, daar heb ik, als ik kijk naar het verleden een sterker gevoel voor gekregen. Op die manier is God, is Jezus ook in mijn hele leven een sterkere rol gaan spelen. Het heeft de band met Jezus versterkt.'

'We lezen wat er staat en we vergeestelijken niet!'

'Ik lees hem echt met een Joods hart. Christenen kunnen dat ook, maar ze moeten het wel willen'

'Niet altijd, maar je maakt vaak verbindingen tussen OT en NT.'

'Sommige christenen eigenen zich de beloften aan Israël toe (vervangingstheologie).'

'Veel achtergrond kennis ontbreekt en veel christenen duiken niet echt in de stof. Wat ze lezen is voldoende.'

'Ik heb het gevoel dat de Joden God eerden en beter kenden dan de christenen.'

'Minder zelfingenomen.'

'Messiaans en synagogaal volgens het rooster.'

'Het NT staat (uiteraard!) vol met aanhalingen uit het OT. Als de Messias citeert is het uit het OT. Hij hield zich aan de OT-ische geboden.'

'…soms voel ik het alsof ik er zelf deel vanuit maak.'

'Vanuit het perspectief van de beloften en profetieën rond de toekomst van het volk Israël en de hoedanigheid van de Messias… Ook neem ik vertalingen niet klakkeloos aan, maar sla er soms het Hebreeuws en Grieks op na. Voorts lees ik voor ons Joden belangrijke zaken die in de kerk/gemeente genegeerd worden maar wel essentieel zijn voor onze roeping en die van hen en de uitvoering daarvan.'

'Dat zou wel zo kunnen zijn. Bepaalde dingen. Als je goed het OT leest, het hoort bij elkaar het OT en NT. Bij ons in de kerk wordt over Openbaring bijna nooit gepreekt. Laatst zei iemand dat je Openbaring niet letterlijk moet nemen, want dat zijn toekomst dingen. Maar dan moet je het OT ook niet letterlijk nemen, want dat zijn ook allemaal toekomstdingen. Dat vind ik een vreemde verklaring. Op school lazen we wel uit de Bijbel. En daar kregen we ook wel uitleg over.'

'Voor mij is het OT natuurlijk toch in de eerste plaats TeNaCH… Het gaat mij er om vanuit welke achtergrond uitleggers daar naar kijken. Dat geldt ook voor het NT; houden ze er rekening mee dat Jezus een Jood was en dat het NT een joods boek is, zien ze de overeenkomsten en de aansluitingen, de samenhang. Het maakt me niet uit of het een joodse of christelijke uitlegger is maar welk zicht hij heeft en wat hij ons leert.'

'In het algemeen heb ik altijd meer liefde gehad voor het OT dan het NT, niet dat ik het NT niet waardeer, maar een hoop dingen uit het OT raken me veel meer. In OT zit een veel rijkere symboliek met veel dingen. In het NT is de taal ook anders. Voorbeeld Psalm 23: Mijn Heer is de Herder; we betrekken dat zo snel op de gelovigen en dat is ook heel mooi om het zo te lezen, maar ik heb wel eens begrepen dat het een drieluik vormt met Psalm 22 en 24. Als je die er dan bij leest gaat het veel over de Gezalfde, de Messias, Jezus. Jezus was zelf de Goede Herder, maar hij wist in zijn leven dat God ook zijn Herder was. Zo is het in zijn ogen oorspronkelijk veel meer bedoeld. Je kan het met een christelijke bril bekijken en naar je toe trekken en heel makkelijk de dingen van het OT doortrekken naar het NT, maar als je wat dieper kijkt zit er veel meer in en is het anders. Maar om het zo te zien is het ook weer lastig, want in gesprekken of in Bijbelstudie, dan denk ik best wel anders over bepaalde dingen. En dat komt omdat ik op een bepaalde manier geworteld ben op dat OT. Ik vind het te gemakkelijk om de dingen meteen op jezelf te betrekken.'

Het NT kan niet zonder het OT en het OT kan niet zonder het NT. Dat is gewoon zo. Als ik het NT lees, dan kijk ik altijd naar de verwijzingen in het OT. Dat vind ik heel belangrijk, want dat is de ondergrond van de uitspraken uit het NT. Paulus en Petrus zaten ook in de Joodse leer. Jesaja spreekt over de Messias en dat is weer een verwijzing naar het NT.

'Het OT en het NT werken samen. Dat vind ik heel moeilijk dat een mens boven de wet van God wil gaan staan en doen wat ze willen. Ik vind het verdrietig; De zondag ipv de Sabbat. Als je beseft over Wie het gaat, ga je anders kijken.'

'Wij lezen toch meer vanuit de Joodse context. Je identificeer je er gemakkelijker mee, het is je eigen geschiedenis.'

'Ja, sowieso de feesten al weer. En ik weet de plaatsen. Je weet waar wat is gebeurt. Je kent het land en de taal. Daardoor voel je een beetje meer aan. Het geeft verdieping en je weet soms wat er achter zit. Je hoort toch ook bij het volk. Ik heb er ook voor gebeden of het voor God nog belangrijk is, mijn joodse achtergrond en ik heb toch wel antwoord gekregen dat het voor God ook belangrijk is.'

'Ik ben er altijd wel van doordrongen dat het voor een groot gedeelte een Joods boek is en dat het ook vanuit die manier van denken geschreven is. Ook Jezus was een Jood die vanuit die traditie leefde en werkte. Voor mij was dat heel vanzelfsprekend en bij andere mensen begrijp ik dat dat een eye-opener is of dat zij het helemaal zo niet zien. Ik ben me er ook van bewust om de dingen binnen hun context te lezen. Vanuit de Joodse context. Het is ten dele verweven in mijn opvoeding en ten dele doordat ik met een theologie student trouwde. Ik denk dat de Bijbel niet volledig een geschiedenisboek is, hoewel een aantal dingen wel geschiedenis zijn. Zowel het één als het ander. De verhalen zijn zoals toen gedacht werd.

'De Bijbel zegt mij andere dingen dan de kerk mij geleerd heeft. Maar dat mag. Op mijn zoektocht naar wie ik ben en wat ik hier doe, heb ik heel duidelijke dingen geleerd, niet vanuit het Grieks, alleen maar vanuit het Hebreeuws.'

'Het verstaan van de Bijbel komt van de Heilige Geest en die is er voor iedereen.

'…ik heb juist het gevoel dat de manier waarop onze kerk leert hoe de Bijbel te lezen, met een hele sterke aandacht voor het OT, dat we daardoor een rijke manier van Bijbellezen hebben. Alleen waar de kerk in de geschiedenis is blijven hangen dat doorbreek je. Ik lees bewuster het NT dat het door joodse leerlingen en joodse mensen is geschreven. Het verrijkt wat ik geleerd heb. OT en NT gaat in elkaar over. Als men alleen het NT leest dan is dat een verminking van de Bijbel.'

'Ik lees haast niet in de Bijbel. Ik stoor mij nogal aan de tegenstrijdigheden erin. Ik heb daarom niet zoveel vertrouwen met name in het N.T. Het O.T. lees ik niet omdat er zoveel oorlog in voorkomt.'

'Dat weet ik niet. Dat kun je niet zonder meer zeggen. En dat wisselt natuurlijk ook. Ik zou dat niet zomaar durven zeggen. Ik weet dat het snel wordt gedacht dat ik de Bijbel anders lees met mijn joodse achtergrond, maar ik weet niet of dat ook zonder meer is. Ik vind het aanmatigend om dat te zeggen alsof we beter zouden zijn.'

40. Hebt u het gevoel dat u het O.T. anders leest dan Christenen zonder Joodse achtergrond? Zo ja, kunt u aangeven wat het verschil is?

'Het is precies mijn eigen verhaal, alsof ik erbij ben.'

'…we kijken naar de beloften van God aan het Joodse volk gegeven.'

'Als Jodin heb ik meer affiniteit met het OT.'

'Als de geschiedenis van het Joodse volk en veel meer vanuit de Torah onderwijzing.'

'Het OT is een door en door Joods boek door de Here aan Israël gegeven. Niet-Joodse gelovigen, die zich niet verdiept hebben in de Joodse godsdienst voelen dat vaak niet aan. Het gevolg is dat er weinig belangstelling is voor evangelisatiewerk onder Israël.'

'Voor veel christenen is het OT een bijkomstigheid van het N.T., die vooral vanuit allegorisch perspectief gezien moet worden. Alles wat betrekking heeft op Israël daar wordt de kerk geplaatst (vervangingstheologie). Terwijl alle beloften heel concreet zijn en met Israël en Juda te maken hebben. Dus voor mij staan er nog veel profetieën te gebeuren en heeft het land Israël een rol in de wereldgeschiedenis, ook in de toekomst.'

'In het verleden zag ik het als een OT en een NT, tegenwoordig denk ik die witte bladzijde er tussen uit en zie ik een geheel. Ik zie het als een voortgang. Het OT komt voor mijn gevoel ook een beetje voort uit een gedachte van: er was een OT met Israël dat is afgesloten en er is nu een NT. Die kreet zie je ook wel staan in het NT, dat hij zo genoemd wordt, het verbond dat God gesloten heeft is breder en ruimer voor ons allemaal geworden gelukkig, maar daarmee, het woord 'oud' symboliseert iets dat afgedaan heeft en dat is het niet, het is in mijn beleving één testament met de verrijking dat nu iedereen daarvan lid mag zijn.
Voor Joden leeft het OT nog steeds en ik heb nu zelf het geheel van de Bijbel mogen ontdekken. Eén Bijbel.

'Ik ben wel opgegroeid met de beperkte voedselwetten, geen varkensvlees, geen garnalen, geen paling e.d. het staat in de Bijbel en God doet dat niet zomaar, Hij weet daarin wat wel of niet goed voor je is. De christenen zeggen dan dat je het nu wel mag eten, vanuit het NT. Of dat geldt alleen maar voor het Joodse volk. Misschien zou ik wel net zo reageren als ik geen Joodse achtergrond zou hebben: 'dat geld niet voor ons'. Ik denk dat het voor iedere christen waardevol is om het anders te doen. Door mijn joodse achtergrond ben ik daarmee in aanraking gekomen, omdat mijn ouders dat nooit klaarmaakte en dat zo vertelde.'

41. Hebt u het gevoel dat u het N.T. anders leest dan Christenen zonder Joodse achtergrond? Zo ja, kunt u aangeven wat het verschil is?
'Het is echt de vervulling van het Joodse geloof.'

'Denk aan o.a. Romeinen 9-11.'

'Misschien hebben we meer achtergrond?'

'Opvattingen over o.a. het Pinksterfeest en de Sjabbat.'

'Ik geloof in het NT met een Joodse bril.'

9. GELOOF; DE MESSIAS

Hoofdvraag: Hoe ziet u de persoon en de betekenis van de Messias?

Redder van de Wereld; Verlosser en Koning van de Joden; Van Levensbelang; Woord / Geest van God;
'…die mij van moment tot moment in mijn relatie tot de mensen en dingen om mij heen leidt, het kwade afbreekt en het goede opbouwt.'

Zoon van God;
'Alleen door Hem kunnen wij tot de Vader komen.'
'Hij is druk bezig om alle dingen nieuw te maken.'

Messias; Gezalfd; gehonoreerd;
'Degene die tot het uiterste gehoorzaam was en daardoor door de Vader uitverkoren.'

God en mens; Rechterhand van God; Gods handreiking naar de mens om de relatie te herstellen;
'Een wijze joodse man en de Messias waar de profeten over spreken.'

'Ik voel me sterk verbonden met Jezus. Hoe Hij omging met de misdeelden en zieken. Hoe hij optrad tegen onwaarachtigheid en hoogmoed.'

'De Messias is geboren uit een Joodse moeder, opgevoed in een Joods gezin, heeft als beloofde Verlosser onder Israël gewerkt, hiel zich aan de OT-ische wetten. Ook hield Hij Israël haar fouten voor, vooral de leiders van het volk. Hij was allereerst de grote profeet / priester voor het Verbondsvolk, maar ook voor de heidenen (eerst de Jood, maar ook de Griek).'

'Ik zie hem als de rechterhand van God. Als we het over zijn betekenis vandaag hebben dan zou ik hem een toevluchtsoord willen noemen. Ik ben in mijn leven honderden keren in mijn geest door satan aangevallen en telkens als ik de naam van Jezus aanriep en satan beval in Zijn naam van mij weg te gaan dan ging hij ook direct weg. Ik heb 1 keer, 40 jaar geleden, aan het avondmaal geweest en daarna werd ik extreem blij gemaakt van binnen. De avond ervoor had ik iets heel vervelends meegemaakt dus ik was op dat moment helemaal niet blij. Dat was de tweede keer in mijn leven. De eerste keer was 60 jaar geleden. Ik was toen 5 jaar. Ik kreeg een heel sterke drang in mijn buik alsof er iets ingestraald werd. `s Avonds deed ik iets dat ik nog nooit gedaan had. Ik bad voor het eerst van mijn leven tot God. Ik had het gevoel dat ik dat doen moest. Ik vroeg Hem of ik een kind van Hem mocht zijn. Ik wilde daarna gaan slapen maar kon het niet omdat ik heel erg blij van binnen gemaakt werd. Ik zal het nooit van mijn leven vergeten. Na die twee keer ben ik nog wel eens blij gemaakt maar niet zo sterk meer. Deze ervaringen hebben voor mij veel meer waarde dan de hele Bijbel. Het is de basis van mijn geloof. Als me dat overkomt geeft God me dat als ondersteuning van mijn geloof."

'Dat weet ik niet. Ik ben er zeker van dat hij een jood is en joods geleefd heeft volgens die traditie en dat je bijna zijn hele levensgeschiedenis een plaats kunt geven. Hij was daarin ook uniek. Maar ik weet ook zeker dat er andere joden zijn, bijvoorbeeld in de WOII, ik denk aan iemand als Eli Wiesel, die hebben met de zelfde maatstaven naar het leven gekeken en naar de toekomst als hij, dus als het over de uniciteit van Jezus gaat, dan weet ik niet zo goed hoe ik daar over moet denken. Vooral omdat het allemaal in dogmatische kaders is geplaatst en daar kan ik heel weinig mee… Als ik gedeelten uit de profeten lees dan zie ik heel veel dingen die Jezus inderdaad conform wat daar is uitgesproken en gedacht en opgeschreven, heeft gedaan, maar in mijn beleving was bij de verkondiging van Jezus in het NT de komst van het rijk van God een hoofdaccent. Dan kun je weer naar de Joden luisteren, die het raam opendoen en zeggen: wat is er dan verandert? Dan denk ik: hoe praten en denken we daar over. Wat is dat voor ons als we bidden 'uw koninkrijk kome'. In mijn persoonlijke beleving is het zo dat als ik samen ben met bijvoorbeeld een goede vriend die heel ernstig ziek is en die ons, tegen onze verwachting in, nog vraagt om te komen, dan beleef ik een moment waarvan ik denk, zo is het rijk van God. Zoveel harmonie, zoveel warmte, zoveel erkenning voor elkaar, zoveel eerbied voor het leven. Dat zijn de elementen waaruit het koninkrijk zou moeten worden opgebouwd. De messias heeft zowel in de joodse als in de christelijke traditie een heel eigen klank gekregen. Als ze de sjabbat afsluiten zingen de joden altijd: 'Elia, kom spoedig terug en breng de Messias mee'. Het hele Jodendom is zo doordrongen van de Messiaanse gedachte. Ik ben er erg mee bezig, maar ik ben altijd bang voor bepaalde keurmerken; 'als je dat nu maar gelooft dan is het goed'. Het blijft een zoektocht, maar wel weten wat de centrale waarden zijn, waar je mee bezig bent en wat je wilt. En voor mij gaat het dan toch heel erg om hoe wij hebben te leven, wat in de tien woorden ook zo belangrijk is. De 'tien woorden' en het 'onze vader' zijn twee dingen in de Bijbel waar ik me vaak aan oriënteer.'

'Ik zie hem als mijn persoonlijke verlosser en dat is gewoon heel basaal'

'Onze redding is zo kostbaar…'

'Ik zie Jesjoea zeker als Messias, maar bij ons in de kerk wordt ook de drie-eenheid verkondigt en wat ik denk te weten is dat Jesjoea nergens heeft geschreven dat hij God zelf is. ik zie hem wel als de Zoon van God, maar niet als God zelf. Ik ben hem door mijn zoektocht meer als Jood gaan zien en als mens.'

'Daar moet ik een voorbeeld van geven. Ik ben me heel erg bewust van het offer van Jesjoea, waardoor ik de kans krijg om de relatie met mijn hemelse Vader op te bouwen. En daar ben ik ook intens dankbaar voor. Maar je bekijkt toch alles vanuit je eigen context. Ik heb werkelijk ervaren, na mijn scheiding, dat mijn hemelse Vader mijn hemelse Vader was. In mijn ouderlijk huis was er geen onvoorwaardelijke liefde. Dat is je context en dat is het beeld van mijn vader en mijn hemelse Vader.'

'Ik merk dat ik heel stelselmatig Christus als Messias weergeef om daarbij Jezus joodse titel te claimen. Tegelijkertijd betekent dat ook als ik de wederkomst van Jezus verwacht dan verwachten de religieuze Joden de Messias. Ik heb het gevoel dat ik daar theologisch gezien een forse stap doe, maar ik denk vaak het kan toch best zijn dat de komende Messias voor Israël is en dat wat wij zijn tweede komst noemen en wat zij als zijn eerste komst beleven, dat dat toch in Gods beleid samenvalt. In die zin is Jezus veel meer de Messias van Israël geworden in de eerste plaats.'

'De vraag is gemakkelijker gesteld dan beantwoord. Hij is voor mij en voor jou en voor iedereen voortdurend in de weer. Hij is voortdurend bezig mijn zonden voor God te brengen en vergeving te smeken, als hogepriester. Daar weet ik allemaal niet van. Hij is heel positief voor mij. Voor mij is Hij de koning der Joden.'

'Alles omvattend voor de wereld, ook voor mensen die zich niet bewust zijn dat Jezus op aarde is gekomen, het heeft een omkeer voor de mensheid betekent. Daardoor is er weer licht in de wereld gekomen en dat geldt voor alle mensen. Het Joodse volk is daarbij de weg geweest. God heeft zeker een plan met Israël en dat Jezus uit dat volk is gekomen. Maar ik denk dat God met iedereen een individueel plan heeft. Wat voor mij waar is hoeft voor jou niet waar te zijn. Ik denk dat iemand zich heel erg kan vinden in een bepaalde overtuiging en dat dat voor hem zo is, ik ben blij voor diegene dat het voor hem zo is, maar dat hoeft dan nog niet voor mij zo te zijn. Dit was Gods plan voor Israël en Jezus. Voor de Israëlieten, de Joden had hij weer een ander plan. Ik zie wel dat Jezus de grote omkeer heeft gebracht.'

'Een droom die waarheid wordt voor de joodse mensen, waar ze zo lang naar hebben uitgekeken. Een joods iemand ook. Hij is gewoon God op aarde, God als mens. Maar het is een Joods persoon geweest, die de Joodse gewoonten hield en misschien ook wel met een gebedssjaal liep, als die er toen al was. Dat vergeten mensen.'

'Jezus is voor mij echt een voorbeeld, hoe Hij omging met mensen zonder te oordelen. Uit de Bijbel lees ik hoe Hij was, Hij had natuurlijk geen zonde, en hoe Hij omging met mensen van mindere stand of die slechte dingen hadden gedaan, daarin is Hij echt een voorbeeld. En ook hoe ver hij ging om onze zonden te vergeven. Als je daar echt bij stil staat en daarover na gaat denken van wat Hij deed en wat God deed, dat getuigd van zo ontzettend veel liefde. Bij zijn Jood-zijn heb ik niet zo heel bewust stilgestaan, maar het is wel heel bijzonder, als ik er zo over nadenk.'

'Hij is voor mij alles. Ik kan niet anders zeggen. Hij is er altijd. Ik ben ontzettend dankbaar dat Hij mij al van de grondlegging van de wereld kent en dat Hij me op mijn vijftigste in mijn nekvel heeft gepakt. Ik ben door hele moeilijke tijden gegaan, maar als Hij iemand op het oog heeft... Hij heeft een plan. Zoals Hij ook het Joodse volk heeft uitverkoren, ondanks dat het een moeilijk volk is. Juist daarin zie je Gods grootheid.'

'We verwachten Hem. En als ik de dingen om me heen zie, dan vraag je je af, zal het nog lang duren. Maar ik wordt erdoor gesterkt. De Heer helpt mij. Iedere avond en morgen kom ik bij Hem en hij helpt me.'

'Dat is een problematische vraag die je me stelt. Ik geloof in Jehoshua, dat Hij de Verlosser is. Maar er zijn andere dingen die ik niet kan geloven. Ik bid altijd in de naam van Jehoshua, op die manier wel. Maar de vaststaande mening van de meeste kerken dat Jehoshua God is, daar kan ik niets mee. Ik weet niet of Hij de Messias is die vanuit het OT is belooft. Als je de Bijbel leest, dan lees je van een Messias. Mozes was ook een Messias, een gezalfde. Er zijn door de loop van de Bijbel heen verschillende Mesiassen geweest, totdat in de Bijbel staat: aan het eind van de tijden heeft God de Messias op aarde gebracht. Een mens die volledig voldeed aan Zijn wil. Op die manier geloof ik in de Messias. Het is zo moeilijk te pakken. Ik weet het maar kan het moeilijk onder woorden brengen. Ik kan niet geloven zoals de kerken ons geleerd heeft. Ik kan niet geloven in daarboven een hemel en Jezus op de wolken. Ik kan niet geloven dat er op één moment in de nabije toekomst mensen weggevoerd worden, dat zijn allemaal metaforen voor mij. Maar ik kan geen moment zonder de Hoog Heilige. En ik geloof zeker wat de Bijbel verteld, dat Hij Jehoshua op aarde heeft gebracht.'

'Het is je Verlosser, je Redder, je Zaligmaker. Het moet iets van jezelf worden. Als je jong bent is het geloof van je ouders, van je grootouders. Zo bevoorrecht ben ik wel, dat ik in de lijn van de geslachten…dat vind ik ook altijd zo'n mooie uitspraak…die betrek ik dan ook op mijn kinderen, ze staan toch ook in die lijn en dat voel ik zelf heel erg omdat ik erg gelovige grootouders heb gehad en dat mijn ouders gelovig waren, dat vind ik wel heel mooi, dat dat in de Bijbel zo mooi benoemd wordt. Dat vind ik ook heel troostvol, het kan dan nog wel weer goed komen met je kinderen.'

42. Kunt u aangeven op welke manier u met Jesjoea/Jezus in aanraking gekomen bent?

'Toen mijn moeder overleed en alles met Jesjoea 'opknapte'.'

'Door een folder, de Heilsfontein, nu 32 jaar geleden.'

'Door mijn opvoeding'

'Door ds. A.A.Leenhouts die geroepen was om de christenen te wijzen op de Jood Jezus om op die manier de Joden tot jaloersheid te verwekken.'

'Door het lezen van de Bijbel en gebed.'

'Door het lezen van boeken.'

'Via het pleeggezin tijdens mijn onderduik periode.'

'Na een periode van grote zorgen.'

'Mijn moeder ging geloven toen ik 17 was. Zij vertelde er veel over. Ik ben op mijn 17e bezig geweest met meditatie voor innerlijke kracht t.b.v. een oosterse vechtskunst. Ik kwam daardoor fors in de problemen door een zeer brede scoop van occulte ervaringen… Ik kwam er pas af toen ik na weer een angstwekkend gebeuren mij languit voorover op de vloer (thuis) had geworpen en uitriep: "God, red me". Toen werd het rustig en waren de stroom duistere belevenissen na een half jaar gestaakt. Na mijn 20e begon ik steeds meer in de Schrift te lezen en opbouwende boeken te lezen en nam ik bewuste stappen om Hem te gehoorzamen.'

'Via gespreksgroepen.'

'Bij Youth for Christ.'

'Door mijn partner.'

'Door dromen. Ik kwam in 1991 naar Nederland. We hebben drie maanden bij mijn schoonouders gewoond. Ik was bezig met tarot kaarten maar dat voelde gewoon fout. Mijn man vond het ook niets, hij vond het afschuwelijk. In Nederland zei hij: die kaarten gaan de vuilnisbak in. Ik zei dat is goed. Ik voelde iets bij hem dat heel anders was dan die tarot kaarten. Ik bleef in een visuele cirkel, daar kwam ik niet uit en ik werd er niet gelukkig van. Hier in Nederland begonnen we meer en meer over de Bijbel te praten. Ik voelde niet echt een drang om over Jezus te praten. In 1994 zijn we naar een internationale conferentie geweest van Hadderech. Daar zei een man tegen mij: ik snap niet dat je Jezus nog niet hebt aangenomen terwijl je zo gelukkig bent met je man. Die man was heel brutaal en mijn man zei: hoor eens het kan groeien. Toen we daar weg reden praatten we nog wat over de avond en over wat we gehoord hadden. Toen zei ik uit mezelf: ik geloof wel dat Jezus de Zoon van God is. En toen is het begonnen.
Toen kreeg ik dromen. Ik zag twee traktaten waarvan één op mijn hand lag, dat was kennis. Toen kwam er licht door mijn hand en toen dacht ik: ik moet de Bijbel gaan lezen. Toen ben ik de Bijbel gaan lezen en toen kreeg ik een droom met in allerlei talen 'Jezus is de weg', Jesus is the way. En ik snapte het helemaal. In de derde droom stond ik op een berg en ik had een kroon op mijn hoofd en een ketting met munten. Ik stond met mijn handen omhoog naar de lucht te kijken en ik zei ik ben vrij, ik ben vrij. Ik voelde me zo geweldig toen ik wakker werd. En steeds meer begon ik over Jezus te praten, ook met mijn schoonouders, want die weten heel erg veel. En een week voordat onze oudste zoon geboren werd, zei mijn schoonmoeder: ik ga voor jullie bidden. En ik dacht: alsjeblieft niet in de naam van Jezus, anders wordt ik helemaal gek. Maar dat deed ze wel en ik begon te huilen en ik dacht, ik ben er. Zo is het gegaan. Mijn man had veel verhalen gelezen waarin stond dat het bij Joodse mensen veel in hun dromen gebeurde, dus dan is het niet zo gek. Dat is mijn verhaal ik kan het niet uitleggen. Ik weet als het een droom van God is.

'Door een grote angst voor de dood en de rust die ik vond bij EO-programma's en de verhalen uit de Bijbel.'

'Ik kwam tot levend geloof vanuit mijn nood. Ik heb gebeden: Heer als u bestaat laat het dan maar zien. Ik pakte een Bijbel diep in de kast en ik sloeg het open bij de verloren Zoon. Toen begreep ik het. Het was een radicale bekering. Het was een soort verjaardag.'

'Na veel ellende in de oorlog ben ik in een christelijk onderduik gezin terecht gekomen. Daar heb ik mijn eigen joodse geschiedenis geleerd. Daar kreeg ik antwoord op de vraag wat betekent chanoeka, wat betekent Pesach. Er werd in dat gezin in de Bijbel gelezen en ik pakte dat op. Daardoor kreeg ik antwoord op de vragen die ik had. Toen ik het OT had gelezen ben ik ook het NT gelezen. Je krijgt wat christelijke boeken te lezen en zo raak je meer en meer bekend met de christelijke achtergronden.'

'In de Messiaanse gemeente kwam mijn geloof in Jesjoea tot leven. Mijn joodse identiteit heb ik altijd gehad, maar nooit over gesproken.'

'Mijn ouders zijn tot geloof in Jezus gekomen door de buurman. Dat was al voor de oorlog. Wij, mijn zus en ik, zijn op ons zestiende gedoopt. Toen hebben we catechisatie gehad van de dominee.'

'Vanuit mijn opvoeding en door christelijke tienerkampen. Dat heeft wel heel erg in mijn eigen geloof bijgedragen, dat ik er echt zelf voor heb gekozen.'

43. Heeft uw opvatting over de betekenis van Jesjoea/Jezus zich gewijzigd in de loop der tijd? Zo ja, kunt u aangeven hoe?

'Zijn hele Jood zijn is meer voor mij gaan betekenen.'

'Geloven in Jezus is een enorm proces. Hoe meer ik Hem leer kennen, hoe meer ik over Hem lees, hoe minder ik het begrijp. Vroeger had ik God in mijn broekzak, maar dat heb ik nu niet meer. Ik oordeelde veel, en dat wordt milder.'

'Meer persoonlijk.'

'We houden steeds meer en meer van Hem.'

'Mijn liefde voor Hem is gegroeid, Hij is de oplossing voor alle ongerechtigheid.'

'Mijn joodse identiteit is pas later tot uiting gekomen. Eerst las ik de Bijbel over het Joodse volk, pas later las ik het als mijn volk.'

'Ik begrijp nu meer van zijn lijden.'

'Verdieping van kennis door bestudering van de Bijbel heeft mij zeker kritischer gemaakt. Nochtans is Hij de grote Herder en Verlosser voor de hele wereld. Dat werd bij Abraham al aangekondigd. Er blijven veel vragen, maar die zal iedere meelevende gelovige wel hebben.'

'Jezus heeft voor mij een Boeddhistische betekenis gekregen met als extra dat hij de dood heeft overwonnen. En dat is nou net weer heel moeilijk te bevatten, maar zoiets verzin je toch niet…'

'Ja, moeilijk om te verwoorden. Misschien doordat ik klaar was met naar de kerk gaan dat ook de betekenis aan Jezus minder is geworden.'

'Van een nog te verwachten Verlosser tot een levende, aanwezige.'

'Later is het me pas eigen geworden. Niet direct. In moeilijke situaties merk je wat het betekent om te geloven… Dan kun je meer in de diepte voelen wat het geloof betekent.'

'Aan mijn moeder merkte ik gewoon dat haar geloof een hele dikke vette kabel in haar leven is waar zij ten tijde van ellende, ten tijde van onzekerheid, over zichzelf, over mij, zich aan vastklampt. Als aan een touwbrug. Dat is voor mij een voorbeeld. Zelf heb ik een jaar geleden die klap met de hamer van boven gekregen, waardoor ook de relatie met mijn buurman ontstond, en mijn geloof is zoveel dieper, sterker geworden door die relatie.'

'Jezus is het spiegelbeeld van God. Het heeft God behaagt hem alle macht te geven op hemel en op aarde. Hij heeft het voor het zeggen, hij wordt ook koning in Israël. Wat er ook gebeurt in de politiek, ze gaan hun gang maar, maar Hij komt terug. Hoe, dat weet ik niet, ik weet zoveel niet.'

'Het evangelie is mij dierbaarder geworden, de waardering voor wat Hij voor mij heeft gedaan neemt toe. Hij staat in veel nauwer relatie tot het Joodse volk dan ik altijd had gedacht.'

'Hij betekent steeds meer voor mij. Jesjoea, de Verlosser, zowel van zonden als van de wereld die er een potje van maakt. Zal Hij uiteindelijk een wereld scheppen waar we één God mogen kennen en gelukkig mogen zijn met elkaar. Daar ben ik wel heel dankbaar voor. Ik ben alleen niet zo blij dat Hij er zo lang over doet. Van mij mag het wel wat sneller.'

'Niet heel veel, omdat mijn geloof in Hem op ervaring en weten gebaseerd is… Ik heb wel besloten om Hem geen Jezus te noemen omdat die Latijnse verbastering niet Zijn Naam is en ook niets betekent; dat is dan dus een verandering.' (De Hebreeuwse naam Jesjoea betekent Redder, red.).

'Nog niet echt. Jezus Jood zijn kan wel verdieping brengen, niet zozeer verandering.'

44. Kunt u zich vinden in de leer van de drie-eenheid? Dit ook in verband met Deut. 6:4: Hoor Israël de Here uw God is een?

Ja:
'…Ijs, Water en Stoom zijn alledrie H2O, dus het is EEN onderscheiden in 3 hoedanigheden.'

'De drie-eenheid is één God, zoals ook lichaam, geest en ziel één persoon is.'

' het is een manier om het begrijpbaar te maken voor simpele mensen zoals ik, dus ik heb er geen probleem mee.'

'…je bidt soms tegen Jezus, soms tegen God. Je denkt soms in de HG. Het verschil zie ik niet zo. Het is hoe je de goddelijke drie eenheid ziet. Wie leidt mij? Is het de Here Jezus die mijn hand neemt, of is het Gods plan, of is het de gedachte over de Bijbel die mijn leven leidt of is het Gods Geest die mij leidt in mijn beslissingen, of is het überhaupt wel van belang. God heeft een belangrijke rol in mijn leven. Maar welk onderdeel daarvan? …dat analyseer ik niet zo erg. En het spreekt je in de praktijk ook anders aan. Soms door de muziek, soms door het onze Vader en wie is dat dan? De drie-eenheid is een feit. Het geloof is ook het geloof in de drie eenheid. Uit elkaar halen doe ik eigenlijk niet.'

'…als je naar het Scheppingsverhaal kijkt heb je God de Vader als oorsprong, maar ook de Geest die over het water zweeft. Of de levensadem die in de mens wordt ingeblazen. En ook Jezus is het mens geworden woord. Alle drie zit het er al vanaf het begin in. Jezus was er eigenlijk ook altijd al. Israël heeft moeite met de drie-eenheid. Jezus was ook gewoon mens, hij was jood. In het OT wordt heel veel over de Messias gesproken en dat gaat wel over een mens. In de zin dat God mens zou worden. M.a.w. een christen gelooft dat Jezus ook de Messias werd.'

'Ik kon daar in de Bijbel weinig over vinden. Juist die drie-enigheid is een moeilijk verhaal. Daar heb ik erg mee geworsteld. Ik heb in de loop der tijd wel zekerheid gekregen dat hij als onderdeel van de drie eenheid wel degelijk God is, net als de HG God is. Ik hoef niet alles te begrijpen.'

'Ik zie ze toch alle drie apart, dat ze elkaar weer helpen. Niet echt als één persoon. Ik geloof vooral in Jezus en God en ik denk dat de HG me erbij helpt.'

'God is Vader en Moeder tegelijk. Die heeft een kind gekregen met eigenschappen van Vader en Moeder. God is één, dus het kind is ook één. Het is gewoon een deel van God. Dat is gewoon God op aarde hier en dat is niet los van elkaar. Het is gewoon één God. En een deel heeft Hij naar de aarde gestuurd. Het DNA is puur van God. Wel uit een mens geboren om helemaal laag op aarde te komen. Zij was nodig om hem geboren te laten worden.'

'Het is één God, die zich drie keer presenteert. Drie-enig God. Ik ben er wel van overtuigd geraakt dat het drie onderscheiden personen zijn. Jezus bidt zelf tot God: 'wilt u mij bereiden om deze zonden te dragen'. God heeft de HG gegeven om ons te helpen om Hem te leren kennen en zicht op Hem te hebben/krijgen. Het zijn geen drie afzonderlijke goden. Absoluut niet. God is daar de grootste in. Hij is ook de Degene die enkel aanbeden wil worden. We mogen Jezus ook aanbidden en danken. Maar we moeten wel Onze Vader aanbidden. Wat Jezus ook zelf in het gebed zegt. In die zin heb ik wel wat afstand genomen van de drie goden. God is de hoogste, de Enige. En zijn Zoon die aan de rechterhand zit en de Heilige Geest die vanuit God werkt en ons helpt onze harten te openen en enthousiast te worden voor God. De veranderingen van de laatste jaren hebben mij ertoe gebracht om hierover na te denken. Het Sjema maakt mij duidelijk dat het gaat om God de Vader. Daarom kan ik niet mee met evangelische gemeente waar Jezus sterk op de voorgrond staat. Dat kan niet juist zijn. Maar het is niet een punt waar ik moeite mee heb dat anderen er anders over denken. Joden die het NT lezen en zich bekeren hebben tijdens het lezen mogen ontdekken dat het zo naadloos aansluit op wat het OT daarover zegt en op die manier tot geloof komen. In het Jodendom wordt het NT geweerd als een apocrief boek dat je niet moet lezen. Maar degenen die zich er toch in verdiept is de meest voorkomende reactie: dit moet de Messias zijn.'

'Die heb ik van huis uit heel erg mee gekregen, Vader, Zoon en Heilige Geest. Maar ja, wat in Deuteronomium staat, daar kan je natuurlijk geen spelt tussen krijgen. Ik denk dat de kerk er wat van heeft gemaakt wat niet helemaal de bedoeling is zoals zoveel belijdenisgeschriften, van Nicea is eigenlijk een heel antisemitisch geschrift en ik denk dat dit ook niet zo had gehoeven, terwijl je gelooft natuurlijk in de Vader en in de Zoon en in de Heilige Geest, die wordt al genoemd in Genesis, de Geest Gods, dat was al, er is maar één Geest. Dat zie ik wel zo, maar hoe het nou precies zit, dat vind ik altijd een beetje lastig. Ik maak er gewoon niet zo'n punt van. Het ene is waar en die drie zijn er ook. Ik denk dat dat wel kan in God, maar dat de kerk dat te veel in een dogma heeft willen gieten. Daarmee graaft de kerk zijn eigen graf. De dogma's zijn eigenlijk veel te belangrijk geworden terwijl de kern van het geloof te weinig aandacht krijgt. Waar gaat het nu eigenlijk om?'

Nee:
'Joden hebben daar allemaal last mee.'

'Ik heb niets met de drie-eenheid.'

'Met het dogma niet, maar Eén kan bestaan in drie aspecten.'

'De drie-eenheidleer is een stokpaardje van Nicea, na strijd tussen Arius en Athanasius. In de Schrift wordt hier geen nadruk opgelegd… Wel is men zeer expliciet dat men Hem als de Gezalfde en de Zoon moet zien (1 Joh.2:22,23).'

'Ik geloof niet dat Jezus God is maar de Zoon van God. Ik geloof wel dat Jezus goddelijke eigenschappen had. Hij kon bijvoorbeeld doden levend maken. Dat heeft buiten hem nooit iemand gedaan.'

'Ik heb er zelf altijd wel een beetje moeite mee. Jezus is geen God. Maar die HG, dat vind ik heel moeilijk.'

'Ik zie God als de God van alles en Jesjoea als zijn Zoon. De HG is een Geest die ik gewaar wordt in mensen. Die drie eenheid zie ik niet. De Geest ervaar je als mensen bij elkaar zijn. Ik ben er niet mee opgevoed.'

'Het blijft een moeilijk begrip.'

'Ik zie Jesjoea niet als God, ik zie hem absoluut niet als God. Ik denk dat we daar een grote fout mee maken. Hij is de Zoon van God. Hij heeft nooit de eer aan zichzelf gegeven. Nooit, maar hij heeft altijd naar zijn Vader verwezen. Ik zie hem gewoon echt als het ware lam, geslacht voor onze zonden. De kerk heeft de fout gemaakt om er drie goden van te maken.'

'Wij zijn monotheïstisch, het is één God, niet God, Jezus en de HG. Het is één God, één gedachte, één en dezelfde. Jezus is God, is één. Het zijn geen drie goden. Jezus en God horen bij elkaar. Jezus is Joods, hij is ook in de sjoel. In het dogma maakt de kerk een grens die er niet is. De Bijbel heeft het antwoord.

'Toen ik dertien was werd die gedachte volop geleerd en dan was ik voortdurend in mijn hoofd aan het puzzelen hoe dat moest. Jezus is volgens mij niet God zoals het dogma dit aangeeft. Hij was ook geen gewoon mens, maar hij was gewoon datgene wat de Bijbel verteld wat Hij was. Ik heb leren zien dat Hij de tweede Adam is. De HG is vooral iets wat je merkt. Het gaat uit van God net zoals de Messias uitgaat van God. Er is een verband tussen de drie. De dogmatiek heeft meer een filosofische theorie losgelaten op de drie. Wat mij tegen staat in kerken en dogmatiek dat alles zo klaar is als een klontje. Het moet een groot wonder zijn, maar daar is de theologie niet op uit.'

'Een jarenlange worsteling en ik ben er nog niet over uit. Binnen Hadderech hoorde ik dat Jezus geen God is. Thuis ben ik gaan zoeken. Peter Steffens sprak juist over het goddelijke van Jezus. Gods Geest is Gods Geest, niet een aparte persoon. Ik kan het me niet eigen maken dat Jezus God is. Hij is voor mij de allergrootste mens die hier op aarde heeft rondgelopen. Een ander bestaat niet zoals Hij. Hij is wel goddelijk, zoals ook wij bijna goddelijk zijn. Ik bid niet meer tot Jezus. Ik wil nu heel concreet tot God de Vader bidden, maar wel in zijn naam. Niemand komt tot de Vader dan door mij. Hij is voor mij heel groot, maar Hij staat onder de Vader. Jezus zal aan het einde van de tijd alles weer terug geven aan de Vader. Het is mijn worsteling en ik mag daarin mezelf zijn. De Here is mijn kracht.

'Dit is een breekpunt van de Christelijke kerk met Joden en Moslims. Wij kunnen het niet begrijpen. Het begrip Zoon als 2e persoon van God komt niet specifiek in het OT voor. De Messias verwachting was die van een Verlosser. Jesaja 53 is daarin wel duidelijk, maar wordt nog steeds heel anders uitgelegd in de synagoge. Het is een punt van geloof. Dat geldt ook voor de Heilige Geest. Het Hebreeuws kent een woord dat Geest betekent die van God uitgaat. Daarmee is de Geest heilig, maar ook hier niet direct aangekondigd als persoon.'

'Elohim is een meervoud woord. Maar ik geloof nog steeds dat God één is. In Numeri staat ook dat de Geest van God, Ruach Elohim in de mens is zodat ze gaan profeteren, die rustte op hem, en het gebeurde nooit meer, het was eenmalig. De Geest van God in ons. Jesjoea is de Zoon van God. God is God en Jesjoea is zijn Zoon.'

'Het wordt op verschillende manieren uitgelegd. Ik zie het als drie verschillende personen. Als ze ergens een in zijn dan is dat in heiligheid. Zonder zonden. Ik zie ze wel als drie aparte personen zoals de Bijbel erover spreekt. God is God, Jezus is de Zoon en de Heilige Geest, dus drie. Maar niet als één God. Jezus is eigenlijk ook geen God, Hij is de Zoon van God. Heilige Geest zweeft hier en is niet de God. Het is de Geest Gods.'

45. Hebt u zich een beeld gevormd van wat er gaat gebeuren na de wederkomst van Jesjoea/Jezus. Voor u persoonlijk, het Joodse volk, de kerk en de wereld?

Zo ja, kunt u dat toelichten.

'…ik weet dat hij op de olijfberg terugkomt en ik hoop er dan bij te zijn. Ik weet wel dat het Joodse volk hem uiteindelijk allemaal zullen zien als de Messias als hij terugkomt. Er is een beweging onder het joodse volk, dat steeds meer mensen de Messias als verlosser zien, Jesjoea. Ik denk dat hij uiteindelijk ook voor het joodse volk komt.'

'Ik heb één Vriend Jesjoea en ben blij die te ontmoeten, samen met de anderen. 't Joodse volk zal recht gedaan worden. We zullen allen één zijn en samen feestvieren.'

'De Gojiem zullen dan smekend aan de Jood vragen: 'mogen wij met u gaan? Want God is met u.'

'Dan zal de wet uitgaan vanuit Jeruzalem, waar Jezus Koning is.'

'Als MBJ is mijn toekomst gelijk aan de Christen-gemeente (opname). Als niet-MBJ heb je een aardse bedeling, maar uiteindelijk zullen er alleen MBJ zijn.'

'Bevrijding'

'De wederopstanding der doden.'

'Een vaag beeld. Ik hoop in ieder geval dat ik er een rol in mag vervullen. Een wereld vol gerechtigheid.'

'Er zal een opstanding van de doden zijn. We zullen Hem tegemoet gaan. Na strijd tegen de vijanden van Israel zal Jesjoea Zijn Koninkrijk ook op aarde vestigen voor 1000 jaren. De Torah zal vanuit Jeruzalem ook op de volken impact hebben en de verplichting (Soekoth). Israël zal geen oorlog meer hoeven voeren. Er zal vrede zijn en de mensen zullen ouder worden.'

'Ik zie hem als de rechterhand van God. Als hij terugkomt op aarde zal hij in de 3e tempel zitten aan Gods rechterhand. Wat hij dan gaat doen daar heb ik geen idee van. Wat ik prachtig vind is dat in de Messiaanse tijd God zelf Zijn woorden zal leggen in de harten van de Joodse mensen. Ik vind het vreemd en ook niet zo leuk dat in het O.T. staat dat in de Messiaanse tijd Israel de derde is na Egypte en Assur. God heeft tenslotte een eeuwig verbond met het Joodse volk gesloten. Ik geloof dat in die tijd Israel uitgezonden zal worden over de hele wereld en dus als eerste genoemd had moeten worden.
Ook de benaming Mijn erfdeel –als het gaat over Israel- vind ik afstandelijk klinken. Ik had liever gehad dat er had gestaan "Mijn volk" dus het lijkt me mensenwerk wat daar staat.

'Ja, maar het is zo iets groots, je kunt je er geen voorstelling van maken. Het is moeilijk uit te leggen. Voor het Joodse volk zal het dan gebeuren…'

'Ik denk daar niet zoveel over na. Het is niet iets waar ik veel mee bezig ben. Er zijn best wel veel theorieën over de einden der tijden. In het verleden zijn er best vaak mensen geweest die het einde van de wereld en de terugkomst van Jezus hebben voorspelt en dat het niet is gebeurt. Dus daar ben ik best wel een beetje sceptisch over. Als een dief in de nacht is duidelijk, klaar. Daar kan ik prima mee leven.'

'Ik ben er wel heel erg mee bezig geweest. Ten tijde dat er veel literatuur over was. Je denkt dat je alles kan berekenen en dat is natuurlijk niet zo. Ik zie het nu meer als mijn eigen dood. Dat kan morgen gebeuren, dat kan overmorgen gebeuren, ik ben er klaar voor, meer zo'n gevoel. Ik vind de uitdrukking van Luther wel favoriet: als ik het zou weten dan zou ik vandaag nog een boom poten als hij morgen terug zou komen. Leef gewoon door en leef in de verwachting.'

'Heel erg. Dat is voor mij wel heel erg realiteit. Niet in de eerste plaats voor het Joodse volk. Hij komt eerst voor de gelovigen en uiteindelijk voor de hele wereld. Ik denk dat de gelovige mensen ook een deel van de grote verdrukking mee zullen maken. En ik hoop heus wel dat het anders is, maar daarover heb ik te weinig zekerheid vanuit de Bijbel en dan bereid ik me maar liever voor. We hebben een kring gehad over de eindtijd en dan dacht ik er nogal eens anders over dan de anderen. Bijbels gezien is er nog een bijzonder plan van God voor het Joodse volk. Mensen verzinnen structuren om het behapbaar te houden.'

'Ik denk dat we in de eindtijd leven. Er gebeurt iedere keer weer wat. Het zal gebeuren zoals het beschreven staat in de Bijbel en niet wat de christenen ervan maken, dat we voor de grote verdrukking naar de hemel varen. Ik hoop dat God ons zal beschermen en bewaren, maar ook wij krijgen, denk ik, wel te maken met de verdrukking.'

'We verwachten Hem in Jeruzalem. Dat is fantastisch. We moeten klaarstaan voor als Hij terug komt.'

'Bij deze vraag denk ik eerst aan de wereld waar zoveel ellende is. Daarin heb ik het beeld van het Jodendom, dat de wereld totaal zal veranderen als de Messias komt. Telkens als ik met lijden geconfronteerd wordt in welke vorm dan ook, het kleinste lijden, als Hij dan terugkomt is dat voorbij. Dan is Jezus echt de koning der Joden. Dan komt er een reünie, een gelukkig weerzien. '

'Ik vind het een moeilijk onderwerp. Ik geloof vast in een wederkomst, maar dan denk ik ook: het kan vast anders zijn dan wij bedenken of begrijpen. Het zal ergens een rol krijgen, maar ik weet niet hoe en wat. Zo plastisch zoals ik het vroeger dacht, zo zie ik het niet meer. Misschien gaat het wel zo, maar dat kan ik niet meer. God kan de wederkomst ook wel bij mensen bewerkstelligen. Het kan een beweging of omkering zijn, waardoor de Messias op aarde zichtbaar wordt. Hij kan zich manifesteren in ons en daarin iets teweegbrengen.'

'Precies zoals de profeten het gezegd hebben. Dat hij op de olijfberg zal neerdalen en dat die zal splijten. Dat de gouden poort, die dichtgemetseld is, weer open zal breken. Hij komt in Jeruzalem. En wij zullen het allemaal zien op tv.'

'Ja, ik hou me dan altijd maar vast aan wat Zacheria er over schrijft, dat is de meest concrete profeet daarin. Jezus zal terugkomen na een eindstrijd en dan zal iedereen mogen zien wie God is en alle volken zullen opgaan om het Loofhuttenfeest te vieren en er zullen ook nog volkeren gestraft worden. De eeuwig nieuwe aarde zal komen en God zal de enige God zijn en iedereen weet dat en zal voor die God leven.'

'Ja, ik weet niet hoe het er uit gaat zien. Maar ik denk dat het iets heel erg moois wordt. We gaan in ieder geval naar Israël. Eindelijk! Ik ben er nog niet geweest. Het wordt een tijd waarin alles goed is. Mensen vragen zich wel af of je elkaar dan gaat herkennen, maar dat vind ik helemaal niet belangrijk, omdat het gewoon goed is. Ik denk niet dat het Joodse volk daar een mooiere plek in heeft. De gelovigen in Jezus zullen samen in de stad wonen. Het deel van het Joodse volk heeft sowieso een plek maar ik weet niet hoe het gaat met het Joodse volk dat niet in Jezus gelooft.'

'Ik heb moeite met christenen die zeggen: de gemeente heeft een hemelse bediening en de Joden hebben een aardse bediening. De gemeente wordt opgenomen en de Joden gaan door de grote verdrukking. Dat doet mij zeer. Maar de mensen om mij heen geloven dat. Ds. Glashouwer had een visie die bij mij insloeg als een bom; Wij zullen Jezus tegemoet gaan bij zijn wederkomst. Wij krijgen een teken van God, wij horen bij Hem. Ik ben voorbereid dat we allemaal door de grote verdrukking gaan. Christenen en Joden. De MBJ horen bij de gemeente, zij hebben een aparte taak.'

'Heel klein beetje. Paradijs op aarde. Geen ziekenauto meer, geen brandweerauto meer. Geen politie meer, maar hoe dat allemaal zal zijn, dat weet ik niet. Maar ik denk dat het een heerlijke tijd is. Je kan het je haast niet voorstellen met al deze ellende om je heen. Het joodse volk zal er bij zijn. De twaalf stammen zullen er zijn, ze zullen er allemaal bij zijn dat is iets geweldigs. Ja hoe dat dan ook zal gaan dat die bedekking dan weg zal zijn voor hun aangezicht en dat ze dan de Messias zullen zien en dat de kerk er dan ook bij hoort… Kun jij het je voorstellen? Met ons menselijke verstand kunnen we het niet bevatten. Nieuwe aarde en een nieuwe hemel. God zal bij de mensen wonen en God zal alles in allen zijn. Ook dat, dat blijft filosoferen, maar ik vind het ook wel iets moois hebben juist dat we het niet weten. Dat is toch geweldig. Uitzicht naar het volmaakte. Dat vind ik heel jammer dat we daar zo weinig over horen. Niet als dooddoener, maar echt als realiteit, ho ho het gaat gebeuren. De rampen worden haast teveel, zodat je er niet meer aan denkt. Je bent meer met de ellende van de wereld bezig, veel meer dan over de toekomst. Dan kun je er juist zo naar verlangen…'

'…daar houdt ik mij niet mee bezig. Als het zo ver is, en ik leef hier nog op aarde, dan hoop ik er klaar voor te zijn.'

'Daar kan ik me heel moeilijk een voorstelling van maken. Overweldigend en plotseling. Ik heb daar geen concreet beeld bij.'

Nee, daar kan ik geen beeld van vormen, hoe dat zal zijn. Ik geloof wel dat de Heer een plaats voor het Joodse volk heeft. Zij zijn niet beter dan een ander en niet minder dan een ander. Maar het is voor het Joodse volk jammer dat ze Jezus niet aanvaard hebben. Ze missen dan zoveel. Ze leven met de wet, die houden ze en klaar; Een naambordje, het komt niet van binnenuit. Ze hebben geen relatie met de Heer en daar bidt ik voor. Voor die nieuwe dimensie en die verrijking, want dat is het!'

'Er zijn vele visies. Ik wil mij door Jesjoea laten verrassen.'

'In de Bijbel wordt vaak over een eindtijd gesproken door de profeten Daniël en Ezechiël, Christus zelf en Johannes in Openbaringen. Hoe dat zal zijn? Ik geloof dat God, de Eeuwige, Zijn plannen klaar heeft liggen.'

'Dat vind ik eng. Daar heb ik in mijn jeugd ook nooit over gesproken met anderen. Mijn oudste zoon vindt het geweldig en kan er uren over praten met zijn vader. Thuis was niemand bezig met de Messias die moest komen. We waren nog bezig alles te vervullen. Ik denk er niet zoveel over, we praten er wel over, maar het is iets dat ik niet snap.'

'Ik weet niet zo goed wat ik daarover moet denken. Ik denk niet dat we dat precies hoeven te weten. Als je gewoon gelooft, dan gaat het goed met je.'

'Daar hoor je altijd allerlei verhalen over, maar ik heb zoiets van het komt goed. Je hebt al zoveel verschillen dat ik me daar niet druk om maak. Het komt goed. Als Hij ook maar voor de Joden komt.'

46. Verlangt u wel eens naar de wederkomst van Jesjoea/Jezus?

'…ik bid er voortdurend voor. Eindelijk ook gerechtigheid.'

'Wij leven hier niet onder druk, dat maakt het 'verlangen' minder opportuun.'

'Zeker als we de toenemende verschrikkingen zien waartoe de mens in staat is.'

'Ik zou willen dat hij heel snel terug kwam, liever gisteren dan vandaag. Dan gaat hij als rechterhand van God in de tempel in Jeruzalem regeren en orde scheppen in de chaos die wij mensen ervan gemaakt hebben.'

'Dat vind ik moeilijk. Ik zou er wel graag naar willen verlangen. Bij mij wordt het verlangen ook een klein beetje geremd door iets van: misschien is het toch allemaal wel symbolisch.'

'Dat heb ik niet, misschien omdat ik het niet slecht heb of zo. Ik heb het naar mijn zin hier. Misschien als je ziek bent dat het anders is. Maar als het leven nog goed is...'

'*Ik verlang er naar en aan de andere kant mag het nog wel weer even duren, want mijn kinderen zijn nog niet gered, weet ik.'*

'Ja. wij weten de tijden niet en we wachten en verlangen naar de vrede. Ook voor Israël.'

'Reken maar. Elke dag. Elke dag bidden wij voor onze kinderen, voor onszelf , voor Israël en doen wij niets anders dan naar de toekomst leven. Daar wachten we op. Ik zie de toekomst als een vreugde voor iedereen. Meer kan ik niet zeggen.'

'Toen we pas getrouwd waren, sprak ik een kennisje die ook was geweest, en ik vertelde haar dat we zo verlangen naar de komst van de Messias. Toen zei ze: je bent pas getrouwd… en ik zei: nou en, als hij nu komt dan heb ik eeuwig bruiloft. Ja toch, maar ze begreep er niets van.'

'Als we het er zo over hebben verlang ik er wel naar, ja. maar het leeft bij mij niet altijd, dat verlangen, dan komt het vaak niet naar boven, doordat je zo in beslag genomen wordt door alles.'

'Ik vind het op deze aarde fijn om er te zijn, maar toch zou het ook fijn zijn om bij God te zijn. Dan heb je ook niet meer al die moeilijkheden. Ik verlang er niet direct naar, ik vind het nu ook lekker. Als alles zo goed gaat is ook weer een beetje verraderlijk, waarom zou je dan nog geloven. '

'Ja zeker, als je alles ziet wat er in de wereld gebeurt, dan mag het wel eens afgelopen zijn.'

'Het sterkst op de momenten dat je je even heel rot voelt, maar als ik alle spanningen die ik nu meemaak, denk ik wel:schiet nou maar op, dan is dat voorbij, dan is het voor iedereen duidelijk en dan is iedereen gelukkig. Dat denk ik wel eens, maar tot die tijd dan maken we er met elkaar hier maar iets gezelligs van. Maak het zo plezierig mogelijk.'

'Ja, heel erg. Ik denk dan: eindelijk zien ze het!'

10. DE STAAT ISRAEL

Hoofdvraag: In hoeverre voelt u zich verbonden met de staat Israël?

Tabel bijlage 7

Zeer sterk verbonden:	11	= 23 %
Sterk verbonden:	9	= 18 %
Verbonden:	20	= 42 %
Niet verbonden:	5	= 11 %
Nvt:	3	= 6 %

'Ik zie ons er toch nog wel eens gaan wonen. Het is mijn tweede land.'

'Ik ben er twee keer geweest en dat vond ik wel een belevenis. Samen met mijn man en dochter en schoonzoon hebben we door het land gereden. Ik voelde me wel thuis. Toen we daar zo reden dacht ik: ik kom vast nog mijn familie tegen, ze zijn niet allemaal omgekomen, heel gek.'

'Door Jezus en door de bloedband met het joodse volk.'

'Via Gods Woord en via mijn familie daar.'

'Ik voel me verbonden met de staat Israël, maar sta niet achter hun politiek naar de Palestijnen toe.'

'Het raakt me altijd wel als er vervelende dingen gebeuren in Israël.'

'Ondanks veel atheïsme bestaat de staat Israël nog steeds. Zij is een asiel voor Joden…God is onveranderlijk en heeft Zijn Verbondsvolk vaak gered. Misschien komt er wel een bekering in Israël en wordt Messias Jesjoea aanvaard.'

'Ik voel me vooral verbonden met het land en de mensen, niet zozeer met haar huidige politiek of systeem, die is nog niet aan G'ds wil overgeleverd in allerlei aspecten.'

'Het voelt net of het een deel van jezelf is.'

'Het is het thuis voor de Joden. Eigenlijk horen we er allemaal naar toe te gaan. '

'Ik voel me er wel mee verbonden, dat merk je op allerlei gebied. Ik heb daar wel wat mee, ik zal eerder een stukje lezen over Israël dan over India. Die verbondenheid is er wel degelijk. Op het moment dat je weet dat je van joodse origine bent, dan ontstaat dat... Ik keur niet alles goed, ik kijk er wel erg sceptisch naar, hoor. Er zijn ook negatieve dingen die gebeuren.'

'Het is mijn geboorteland…'

'Ik vind het geweldig dat het is gekomen. De WOII was in Australië zover weg, dat ik daar niet veel over na heb gedacht. Nu ik hier in Europa woon krijg ik er veel meer zicht op. Ik heb wel familie verloren in de Holocaust, maar daar werd niet over gepraat. In Sydney is Israël een droom van heel veel mensen, maar het is ook heel ver weg. Mijn vader is ook nooit in Israël geweest, hij is doodsbang om te gaan. Dat heb ik niet, maar ik heb ook geen drang om er naar toe te gaan. Ik vind het geweldig dat er weer een thuisland is.'

'Daar voel je je wel mee verbonden. Ik 1946 had ik als kind naar Israël gekund, als oorlogswees, maar mijn voogd gaf geen toestemming. Anders had ik nu in Israël gezeten.'

'Ik vind het heel verdrietig hoe het in Israël allemaal gaat. Israël als het uitverkoren volk vind ik heel moeilijk. Uitverkoren zou een privilege moeten zijn. En wat is het vanaf het begin: gespuugd, vernederd, geslagen, vermoord… en wat wil Satan? de lieveling van God buigen. Hij wil Israël , Jeruzalem afpakken. Ik voel wel de liefde van God, maar dat is niet een voorrecht.'

'…ook al maken ze politiek soms fouten zijn we toch verbonden met Israël als staat. Ja zeker. Welk land doet het goed. Geen een land doet het goed. En dit land is altijd in oorlog, dus ze moeten gewoon soms keihard zijn, wat niet altijd in mijn straatje past, hoor.'

'Ik voel wel iets speciaals voor Israël, maar ben ook kritisch. Ik ben me wel bewust dat ik van afstand niet heel veel kan zeggen. In Israël zie je eigenlijk gebeuren wat een psychologisch effect geeft vanuit het slachtoffer zijn. Ik hoor graag over het conflict van beide kanten: vanuit Israël en vanuit de Palestijnen.'

'Ik voel me wel Nederlander, maar het heeft wel altijd mijn aandacht. Ik bidt er ook altijd voor en ik ben betrokken, maar ik hoef er niet te wonen.'

'Ik zie Israël echt zoals de profeten het beschrijven, dat ze komen uit alle hoeken en gaten en hun plekje weer terug mogen krijgen, wat nooit eerder is gebeurt op deze manier. En vanuit mijn roots, voel ik mij daar absoluut mee verbonden. Mijn interesse gaat er ook heel sterk naar uit, wat daar plaats vind en gebeurt. Jeruzalem als steen des aanstoots, maar al drieduizend jaar zijn we in deze stad en daar gaan we niet uit weg. De wereld wil haar verdelen. Dat kleine stukje aarde.'

47. Hoe ervaart u kritiek op Israël?

'Alsof het mezelf betreft, antisemitisch.'

'Nonsens, eindelijk verdedigen ze zich na 3000 jaar van vervolgingen!

'Verdrietig en het doet pijn.'

'Vaak onterecht, wat we ook doen, goed is het nooit.'

'Gerechtvaardigde kritiek is akkoord, maar afbrekende kritiek is uit den boze.'

'Vervelend, maar ik probeer het niet persoonlijk op te vatten.'

'Wil ik eigenlijk geen mening over hebben.'

'Daar heb ik wel begrip voor.'

'Heel nuttig en noodzakelijk.'

'Terecht, mits op controleerbare feiten gegrond. Veel kritiek geschiedt uit haat.'

'Als een uiting van mensen die niet meer dimensionaal kunnen zien.'

'Ik vind het ingewikkeld en kan de situaties niet altijd goed beoordelen.'

'Als het terecht is, is het terecht, maar ik voel op dat moment ook een soort plaatsvervangende schaamte.'

'Dat vind ik interessant. Ik ben niet geneigd om daar terug op te reageren maar respecteer het eerder.'

'Die hoor ik haast nooit. Ik kan er wel tegen.'

'Soms terecht, soms niet.'

'De media is heel eenzijdig. De Oogst heeft laatst een goed artikel geschreven over de regering. Er worden veel stemmen niet meer gehoord. Er wordt bijvoorbeeld nooit verteld hoeveel miljoenen per dag de Palestijnen krijgen en wat ze er mee doen. Door de muur zijn er geen aanslagen geweest. Soms voel ik me wel aangesproken anderen momenten niet. De Bijbel zegt bijvoorbeeld dat Jeruzalem niet gedeeld mag worden, dat is een kritiek in zichzelf als ze dat dan wel doen.'

'…dan gaan mijn stekels uitstaan. Je moet je altijd verdedigen.'
'je stekels gaan uitstaan, maar je moet wel reëel zijn. Er zijn ook dingen gedaan.. waarvan je denkt, wat doen jullie nu. Aan de andere kant als er voor mijn deur een auto staat met een stelletje lui erin die je angst aanjagen, dat je ook niet blij wordt en daar op reageert.'

'Dat ligt er aan wie het uit. Ik heb zelf ook kritiek op Israël, maar als het is van mensen die in het goede soort traditie staan, kerkelijk, theologisch, eerlijk en bewogen en de vaste wil dat de staat Israël bestaansrecht heeft. Dat hij niet voor niets gesticht is en dat hij bestaansrecht heeft en dat daar een plek moet zijn, waar de Joden, daar, niet in Oeganda, maar daar kunnen leven. En als mensen dan kritiek hebben en tegelijkertijd die warme verbondenheid houden, dan vind ik het goed. Het doet wel pijn, in die zin dat het zover gekomen is, dat er zo veel kritiek moet zijn. En dat vind ik erg.
Er zijn natuurlijk ook christenen die zeggen: nou zeg, dat is nu het volk van de Torah, laat ze er eens een keer naar handelen. Dat soort mensen daar hou ik niet zo van, want dan zeg ik, wat een vriend van mij altijd zei: als je met één vinger naar een ander wijst, wijzen er vier naar jezelf. Ga dan maar eens kijken hoe het christendom heeft gedaan en wat die er van gemaakt heeft met zijn leer van Jezus met de Bergrede. Maar op zich vind ik dat het moet kunnen als het gaat om het heil van Israël en de wereld, opbouwend. Maar niet afbrekend of stiekem in het achterhoofd: zo zijn die joden nou eenmaal met alle vooroordelen…'

'Daar ben ik wel gevoelig voor. Als ik een v.Agt hoor praten. Dat doet me dan wel eens wat zeer. Ongenuanceerde kritiek houdt ik niet van. Je kijkt er wel anders naar dan naar een ander land, omdat het met je roots te maken heeft.'

'Als het over de geschiedenis gaat vindt ik het veel te complex, maar ik vind ook dat het Westen zich er niet zo mee zou moeten bemoeien.'

'Mensen zijn zo dom. Het raakt me persoonlijk, mijn familie woont daar. Als mensen domme opmerkingen maken dan zeg ik meestal ga maar een jaar in Israël wonen en dan gaan we verder praten. Ook in Israël zelf hoor je domme dingen en ze gaan van God af.'

'Heel erg. Dan voel ik me er wel mee verbonden. Toen ik een stuk jonger was en er waren aanslagen, dan had ik de neiging om er te gaan helpen.'

'Israël moet in gehoorzaamheid terug naar God.'

'De kritiek op Israël is meestal gebaseerd op de afstand die ze nemen op de Arabieren, die willen maar hebben dat ook een groot deel van het land hun toebehoort en dat kan niet. En als christenen dat ook zeggen, dan begrijp ik dat niet, want ze hebben toch ook in de bijbel gelezen, en dat is het zelfde dat ik lees. Daar staat heel duidelijk in dat zij, Israël, de enige erfgenamen zijn. Zelfs Abraham heeft gepleit voor zijn eerste zoon. Maar God zei, nee, Isaak daar komt het op neer. En daar hebben we ons dan aan te houden. Als hij had gezegd: het is voor de ander, Ismaël…, maar dat deed Hij niet. Het is een altoos durend bezit.'

'Kritiek mag er zeker zijn, maar wees alsjeblieft niet eenzijdig. Mensen hebben wel die nijging en ik ook. De muur is verschrikkelijk in mijn ogen, maar het is vanuit een onveilig gevoel ontstaan.'

48. Op welke wijze geeft u gestalte aan uw eventuele verbondenheid met Israël?

Giften, gebed, vakantie, bezoek, schrijven en spreken over Israël, acties, bomen planten, donaties aan JNF, JMW, het begeleiden van reizen in het land Israël,

'Door als het even kan toch aan hun kant te staan.'

'Ik zou het land heel graag aan mijn man en kinderen laten zien.'

'Ik zou graag mensen ontvangen uit Israël. We hebben er de ruimte voor. En dan kunnen de kinderen ook hun hebreeuws, ik leer ze af en toe wel wat, in praktijk brengen.'

49. Ziet u deze staat als een vervulling van Gods beloften?

'…Ik zal u wederom planten om nooit meer uitgerukt te worden.'

'Een eerste fase (Ez.37). De Geest moet er nog ingeblazen worden.'

'…ik zie het ook als iets blijvends omdat God er achter staat. Israel kan dus wel een stootje hebben en ik zie het niet als iets dat ten onder zal gaan.'

'Dat zie ik wel, ik vind het wel een heel belangrijk iets dat heeft plaatsgevonden. Zeker. Er zijn mensen die zeggen, God leidt jou leven. Hoe zit dat dan? Er zijn mensen die zeggen, daar zit Gods hand in. Dus als ik nu naar de auto loop, dan is God bij mij. Maar dan valt toch het dak op mijn hoofd en dan zeg je: waar was God dan? Er gebeuren ook dingen op je weg die je niet begrijpt. De vragen zijn: waar is Gods hand, waar is mijn hand, waar is Gods wil, waar is mijn wil. Wordt mijn wil beïnvloed door de HG of is het mijn wil of is het mijn eer. Waarom studeer jij wat je nu studeert? Is het toch uit interesse of toch dat God het heeft gestuurd? Dat is moeilijk. Ik weet wel dat God mij helpt, maar ik heb ook zelf een stuk verantwoordelijk-heid in het leven. Zo ga je ook je leven. Soms kom je God tegen, soms vergeet je God, soms wordt je weer op hem teruggeworpen, soms is er toeval wat een rol speelt. Ik vind niet dat je alles bij God moet neerleggen en ook niet dat je alles bij God moet weghalen. God heeft mijn leven geleidt, maar ook in ons leven zijn er dingen gebeurt die je niet kunt verklaren, vervelende dingen ook, spannende dingen, overlijden van dierbaren. Dan denk je wel: had dat nu zo gemoeten. Maar misschien ligt dat ook aan mij, misschien gebeuren de dingen om je te sterken in je leven. Ik heb niet direct de behoefte om het allemaal te moeten verklaren. God is bij ons in ons leven. Die zekerheid heb ik. Het is een samenwerking tussen God en mensen. Ik denk dat het met de staat Israël ook een beetje zo is. het uitroepen van de staat is een markering in de tijd en in de geschiedenis. In de Bijbelse lijn als een vervulling van een stuk profetie. Maar het is natuurlijk wel ontstaan door de afschuwelijkheden van de WOII.'

'Het is mijn (geboorte) land. God regeert altijd maar er wordt vandaag de dag niet overlegt met God, ook niet van de orthodoxe kant. Wij zijn niets, we zijn een zwak volk… Als zulke zwakke mensen, halve lijken die terug kwamen uit Europa, het tot een land weten te maken, een vruchtbaar land… Het is geen keus van mensen. Dat is Gods wil geweest. De grenzen zullen misschien anders hebben moeten zijn. Gaza hoort ook bij Israël. En dan komen er moeilijke tijden en dan gaan we schreeuwen tot God. Het voelt gewoon toch wel als een wonder. Maar er gaan ook heel veel dingen fout in Israël, het land is ook besmeurd met vuiligheid. Alle oorlogen hebben we gered, wij niet, maar Hij. En telkens bind het de mensen meer bij elkaar. Er is ook te vaak geluisterd naar de wereld en niet naar God. De jonge mensen in het leger hebben trauma's en doen daardoor ook vreselijke dingen. Hoe slecht zijn we als mensen. We zijn nooit echt dankbaar...'

'Ja, ik zie wel dat Israël, hoe klein het ook is in een gigantisch gebied ligt tussen de Arabische landen. Het is echt een Godswonder dat het nog bestaat.'

'God belooft ons zoveel en nu ook als de regering van Israël zal ophouden met luisteren naar Amerika, Europa, maar zich naar Hem zouden richten dan heeft niemand meer wat te vertellen. Als je aan de andere kant ook ziet wat Israël daar in 60 jaar heeft opgebouwd, je gelooft je ogen niet. Ja, ik zie dat echt. Het dal van dorre doodsbeenderen die weer tot leven komt. In Sobibor ligt een hele berg as, van al die mensen die daar zijn omgekomen. Soms vraag ik me dan af, zal dat allemaal weer opstaan? Ik denk dat het kan. De graven zullen open gaan…'

'Absoluut, ook de staat in 1948. Wie er ook regeert, het zal komen zoals het moet komen. Ik bid wel eens tot God: het is er nu mooi weer hè, u kunt best nu de Messias laten komen. Heldere lucht, Mooie lucht…'

'Dat is heel mooi om te zien. Zoveel mensen die terug komen in Israël en zoveel mensen die Jezus aannemen. Ook de samenwerking tussen gelovige Arabieren en Joodse gelovigen. Dat spreekt me ook heel erg aan. Dat ze dan wel vrede kunnen maken. Dat vind ik geweldig. Een mooi boek is 'Arafat was mijn held'.'

'Meer als een voorbereiding van Gods beloften.'

'God identificeert zich niet met machinegeweren en met een Balfoort decleration. Dat God daar zijn eigen plan mee heeft…, maar dat valt niet samen met 1948. De staat is zo socialistisch. En er wonen ook de Palestijnse christenen en de MBJ en Arabische christenen…'

'Met name de nadere invulling en uitvoering zal nog komen.'

'Er moest wel iets komen en er moet leiding zijn. Of het dan van God komt of dat het mensen werk is…?'

'Dat er weer een land is kan ik wel van Godswege zien, maar er zijn zoveel menselijke invloeden. Het is een stukje van boven en van beneden en wat doen we er dan mee. Wel iets van God dat er een land is, maar op zo'n menselijke manier dat ze oogkleppen op hebben en één richting gaan. Het niet willen zien van de mensen. Dat is niet de manier waarop God met mensen om zou gaan.'

'Dat zij gezegend worden misschien. Ik zie toch wel dat de mensen zelf ook hard hebben gewerkt. Het wordt hen niet alleen maar toegeworpen, je moet ook altijd je eigen talenten en je eigen krachten blijven gebruiken. En als dat niet gebeurt, zie je wat er gebeurt. God heeft een begin gemaakt en de mens gaat verder.'

'Ik ben heel voorzichtig met het uitkomen van profetieën. Ik leerde vroeger op de joodse school dat een profeet geen toekomst voorspeller is. Zo zit het niet in elkaar.'

'Die mensen kwamen op het initiatief en de idee en het verlangen om die staat op te richten en daar hebben ze ook keihard voor gewerkt, ze hebben ervoor gekozen en de koppen bij elkaar gezet en God heeft het gezegend in de zin van dat het er is gekomen. Ik weet niet waar het eerste initiatief ligt, komt dat van God of van mensen.'

50. Wat vindt u van de houding van de kerken t.o.v. de staat Israël?
'Knudde' 'Verdrietig.' 'Slap, matig.' 'Halfslachtig en onwetend.'

'De meeste kerken (o.a. PKN) zijn zo antisemitisch, dat je er bang van wordt…'

'Beroerd, maar G'd zal ieder vergelden naar zijn daden.'

'Ze gaan teveel hun institutionele weg: 'wij zijn het eigenlijke Israël. Alsof je van God een instituut kan maken.'

'Ik kan er geen hoogte van krijgen.' 'Ben ik niet zo van op de hoogte.'

'Welke kerken? In onze kerk, gereformeerd vrijgemaakt, is er nauwelijks gebed voor Israël.'

'Dat wisselt natuurlijk. Er zijn kerken die zich te aards en te politiek opstellen en met een Nederlandse mentaliteit van meejammeren met de underdog in zee gaan zonder diep te onderzoeken of al die propaganda wel klopt.'

'Ik vind wel dat de aandacht van de PKN en de stellingname ten gunste van de Palestijnen beter gericht zou kunnen worden op groepen mensen die groter onrecht ondergaan.'

'Dubbel.' 'Soms heb ik het gevoel, ze willen wel maar ze kunnen niet.'

'We hebben Israël in de kerk a.h.w. in de geschiedenis achtergelaten. Israël is een bijbels-historische factor.'

'De hele politieke wereld en de hele kerkelijke wereld is debet aan deze toestand. De kerkelijke wereld had gezien de bijbelse leer aan een stuk achter Israël moeten staan, maar dat doen ze niet. En waarom doen ze dat niet? Ze willen niet tegen de benen aanschoppen van de rest van de wereld. En dat vind ik heel jammer. Ook de kerk als geheel zal verantwoording af moeten leggen, denk ik, wat zij missen en niet geloven.'

'Ik vind het heel erg. In de officiële houding en theologie is niets te merken van de verbondenheid die men in de kerkorde heeft gezet.'

'Met de laatste brief van de PKN distingeert de PKN zich wel heel duidelijk tegen Israël. Israël is toch uit Gods beloften voortgekomen en met die houding heb ik moeite. De kerk zou vanuit een Bijbelse visie tegen Israël aan moeten kijken. God heeft Israël nog nooit laten vallen en zich nog steeds met dat land en volk bezighoudt, niet omdat ze het verdient hebben, maar om te laten zien dat wat Hij belooft heeft ook uit gaat voeren. De kerk heeft duidelijk een politieke houding aangenomen.'

'De kerken weten niet meer van de geschiedenis. Ze verdraaien heel veel, vind ik. En ondoordacht tov de feiten. Israël is niet humaan bezig. Israël heeft het helemaal fout aangepakt, krijg je dan te horen. Terwijl als je er iets meer van weet; ' ze hebben al het land ingepikt…en dat is helemaal niet ingepikt. Men weet ook niet hoe een klein landje het in wezen is. Dat hebben mensen helemaal niet in de gaten. Iedereen bemoeit zich met dat land. '

51. Wat is uw mening over het conflict tussen Israël en de Arabieren?

'Ik ben niet tegen de Arabieren, maar wel tegen de extremisten, maar die bestaan onder de christenen ook.'

'God houdt ook van de Arabieren, maar het land is gegeven tot een eeuwig bezit aan Abraham, Isaak en Jacob. Zelfs de Koran zegt dat 'het heilige land door Allah gegeven is aan het volk van Mozes!!'

'Jesaja 19:21ev., in geestelijke zin is het de God van Abraham, Isaak en Jacob tegenover Allah.'

'Blijf van Israël af.'

'Het kan alleen in Jesjoea worden opgelost.'

'Het zal wel een conflictsituatie blijven totdat de Messias er is.'

'Ze moeten elkaar beter verdragen.'

'Iedereen heeft schuld, laat Jezus maar snel terugkomen…'

'Ik hoop dat er ooit nog een stabiele situatie zal ontstaan.'

'Het conflict is er altijd al geweest, maar wordt nu extra gevoed door de media.'

'Het land is door G'd aan Israël, aan de Joden gegeven.'

'Israël heeft alleen recht op een eigen land als het gehoorzaam is. daar is nog niet zoveel van te merken. Het aantal MBJ in Israël is niet groot. Maar de Arabieren hebben helemaal geen recht op het land. Hooguit kan in goed overleg tussenIsraël en de Palestijnen een soort verdeling van land tot stand komen.'

'Ik zie het als een gevolg van de misstap van de aartsvader Abraham met Hagar en het vervult een rol in de plannen die God met zijn volk heeft.'

'Voor de Arabieren is het gelijk altijd aan hun kant en ook de historie, ook al hadden ze die slechts ten dele. In het mystieke werk de Zohar heeft men reeds voorzien dat wanneer de Joden zouden terugkeren naar het land Israel, de zonen van Ismaël (de Arabieren) de hele wereld tegen Israël zullen proberen op te zetten. Dit boek stamt uit de 2e eeuw of in ieder geval uit de 13e eeuw toen Moje ben Sjem Tov de Leon het op papier naar buiten bracht.'

'Jammer dat ze er niet samen uit gaan komen. er lijkt wel te veel pijn en wantrouwen te zitten wederzijds. Het zou mooi zijn als dat wordt doorbroken.'

'Heel logisch eigenlijk. Beide hebben ze een duidelijk punt waar ik achter sta. Ik kan niet alleen Israël maar gelijk geven.'

'Ik snap niet dat er zo'n ruzie gemaakt wordt voor zo'n klein landje. Ik vind het gewoon zielig. Maar ik weet dat God zal overwinnen. Palestijnse mensen willen een deel van het land en Jeruzalem hebben terwijl zij uit de andere landen kwamen. Het is voor mij bewijs dat God echt bestaat en dat er iets gaande is.'

'Ik ben het eens dat Israël zich aan het internationale recht moet houden, maar als je ziet hoe alle resoluties van de VN tot stand zijn gekomen met allemaal Arabische landen die dan net een meerderheid vormen, dan denk je ja, wat zijn die resoluties nu eigenlijk waard? Voor Joden, ook al gaan ze er niet wonen, is er maar één plek. Als je opgevoed wordt met de woorden van Cederavond: dit jaar nog hier, maar volgend jaar in Jeruzalem, het gebed in de synagoge richting Jeruzalem, als je Tenach leest, het hele joodse leven heeft in zijn gedachte en bewoordingen één centraal punt en dat is Jeruzalem en het land. Ik denk dat het ook niet anders kan.'

'…als je met een cameraploeg naar Gaza stad gaat en je filmt daar en je houdt een interview van hoe kijk je tegen Israël aan en wat hebben ze jullie allemaal gedaan? Dan krijg je uiteraard een bepaald verhaal en daarmee is niet gezegd dat die mensen ongelijk hebben. Hun wereld is zoals die is en die is zo gevormd in de loop der jaren. Maar je ziet vaak verdraaiingen van feiten. De armoede die daar plaats vind, dat is een verschrikking. Maar de uitspraak 'wij zijn hier naartoe gedreven' dan zeg ik, ho, eens even, die zes daagse oorlog is niet begonnen door Israël, die is begonnen door de Arabieren. Je moet daardoor niet zeggen dat Israël ons land heeft ingepikt. Ze hebben teruggeslagen en ze zijn wat verder gelopen om de boel te beschermen. Maar een heleboel is al teruggegeven omdat ze veilige grenzen hebben gekregen. Maar de landen die dat niet doen hebben daar een politiek issue van gemaakt, in plaats van echte liefde voor hun volksgenoten.'

'*Het is een geestelijke strijd en haat.'*

'Ik zie het niet als een conflict waar beide partijen evenveel schuld hebben en ook niet als een conflict waarmee Israël maar water bij de wijn moet doen, dat het dan wel over zal gaan. Ik zie het veel meer als een fundamenteel conflict, een religieus conflict.'

'Als de Arabieren hun wapens neerleggen dan is er vrede in het Midden Oosten. Maar als Israël haar wapens neerlegt, dan is er geen Israël meer. Dat vond ik een treffende uitspraak. Er wordt zoveel haat gezaaid onder de Arabische bevolking tov Israël, dat zolang die nog niet weg is er geen vrede zal komen. Men zal altijd Israël ontkennen en op allerlei manieren het volk en land blijven bestrijden.
Ik heb het idee dat vanuit Israël, op het moment dat deze druk weg is, men geen intentie heeft om de Arabieren aan te vallen. Volgens mij bestaat die niet. Men probeert zichzelf zo goed mogelijk te verdedigen en daar maakt men absoluut ook fouten in, het zijn ook maar mensen, soldaten die dat uit moeten voeren.'

'Ik denk dat het pas opgelost kan worden als ze Jezus gaan zien en belijden. Ook Israël maakt het de Palestijnen niet gemakkelijk. Maar het is niet zomaar. Het is ook te begrijpen. Je moet zoveel bommen tegenhouden en dan wordt je ook harder. Het liefst zie je ze in vrede naast elkaar wonen.'

52. Wat vindt u van de manier waarop Messiasbelijdende Joden in Israël soms behandeld worden?
'Hoe worden de Joodse christenen in Nederland behandeld?'

'Verdrietig, maar voorspelbaar.' 'Dat is niet goed.' 'Soms matig, waar orthodoxe Joden heersen.'

'Ongelooflijk, ze brengen de hoop en het leven en worden vervolgd, net als in de begintijd van de (Joodse!) kerk.'

'Slecht, maar gezien de bedekking wel begrijpelijk. Ik vergoedelijk het niet, maar wat je niet ziet kun je niet weten.'

'Vanuit Israëlisch standpunt begrijpelijk, omdat ze Jezus als valse Messias zien en (door de geschiedenis) anti-joods.'

'Gezien 2000 jaar christenhaat en vervolging tegen hen is het te brgrijpen. Nu is het discriminatie. Atheïsten en allerlei andere godsdienstaanhangers mogen wel Jood zijn, maar de MBJ niet.'

'Niet goed, maar de onderlinge verdeeldheid werkt niet erg positief.'

'Verschrikkelijk maar door de kerkgeschiedenis met de Joden begrijpelijk. Tevens ook deels soms afhankelijk hoe zij zichzelf opstellen.'

'Ik denk dat ze dat soms over zichzelf afroepen.'

'Ze worden gezien als afvalligen. Men waarschuwt elkaar voor evangelisten. Men heeft mij geld aangeboden om niet te trouwen met mijn man. Ik ben uiteindelijk in stilte getrouwd. Na ons trouwen en na de geboorte van ons eerste kind hebben ze het geaccepteerd.'

'Ook bij immigratie hebben zij het niet gemakkelijk, Messiasbelijdende Joden worden vaak geweigerd. Er is zelfs speciaal een jurist die de belangen van deze mensen behartigd. Ik zou dit soort gedrag meer moeten verwerpen dan ik tot nu toe doe. Het komt misschien doordat ik te weinig contact heb met Messiasbelijdende Joden in Israël. Ik zou het meer moeten verwerpen. Zodra je Israëls fouten etaleert, komt het effect drie keer zo snel terug. Zodra je de positie van Israël zelf verzwakt, verzwak je ook de positie van de Messiasbelijdende Joden in Israël, want zij maken onderdeel van de staat uit.'

'Jammer, maar wel begrijpelijk. Ze denken dat ze daar goed aan doen. Zij, de orthodoxe zien de MBJ als parasieten die in Israël komen en die hun mensen willen afpakken. In Jezus tijd was het net zo met de Farizeeers ed. die het Jodendom niet met hun hart beleden maar de wet in stand houden en op hun eigen gelijk en trots uit zijn.'

53. Gaat dit ten koste van uw gevoel van solidariteit met Israël?

'Nee, ook deze mensen, die nog een sluier dragen, heeft God lief!'

'Nee, Gods Woord gaat daar verre boven uit.'

'Nee, ook ik ben uiteindelijk geroepen om daar te rooten.'

'Mijn gevoel met de staat Israël is sterker dan met de Mesiasbelijdende Joden in Israël. Het zou waarschijnlijk andersom moeten zijn. Ik heb te weinig kennis van en met het geheel.'

Nee, want het is maar een kleine groep, maar wel een hele groep die het Joods-zijn vastgehouden heeft. Stel dat het allemaal niet uitmaakte met wie je trouwde en alle gebruiken niet meer hielden en alle Arabieren, Joden en christenen bij elkaar zaten, dan was er misschien geen eigen staat Israël geweest. Dus ik zie er ook weer de voordelen van dat ze zo fanatiek zijn. Anders had het verwaterd geweest. Zij hebben het Jodendom in stand gehouden.'